

Opinnäytetyö (AMK)

Kestävän kehityksen koulutusohjelma

2012

Jimi Antikainen

# LÄHIÖIDEN RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ

– Case Runosmäki ja Suikkila



TURUN AMMATTIKORKEAKOULU  
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kestävän kehityksen koulutusohjelma

2012 | 92 sivua

Ohjaajat: Sirpa Halonen, Jari Hietaranta, Annikka Kajanen ja Samuli Saarinen

Jimi Antikainen

# LÄHIÖIDEN RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ – CASE RUNOSMÄKI JA SUIKKILA

Opinnäytetyössä selvitetään, millaisia arvoja lähiöiden rakennetussa kulttuuriympäristössä on. Tarkastelun pääpaino on rakennusten julkisivuissa sekä kaupunkirakenteessa. Työ liittyy Turun Yleiskaava 2035:n valmisteluun. Arvojen selvittäminen on tärkeää, jotta kaavoituksella voidaan vaalia maisemaa ja kulttuuriperintöä, kuten maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää. Arvojen määrittely perustuu aiempaan tutkimukseen Turun lähiöiden erityispiirteistä sekä tapaututkimukseen Runosmäestä ja Suikkilasta.

Arvojen määrittely on tärkeää, koska lähiörakennuksia ei ole aiemmin paljon arvoitettu. Lähiö on erityisesti 1960–70 -luvulle tyypillinen miljö, sillä tuolloin rakennettiin eniten kerrostaloja koko Suomen historiassa. Nykyistä maankäytön suunnittelua leimaa tavoite yhdyskuntarakenteen eheyttämisestä. Lähiöt sijaitsevat tyypillisesti vyöhykkeellä, johon liittyy monia eheyttämiseen liittyviä kysymyksiä täydennysrakentamisesta palveluiden ja viheralueiden riittävyteen.

Runosmäessä rakennusten julkisivut ovat kokeneet suuria muutoksia. Säilyneitä erityisarvoja ovat mm. kattava kävelykatuverkosto ja hyvät lähivirkistysmahdollisuudet sekä kompaktikaupungille ominainen kaupunkirakenne. Suikkilan arvoina voidaan pitää kaupunkirakenteen ja rakennusten ulkoasun yhtenäisyyttä. Kerrostalojen vaalean ja harmaan sävyt sekä rivitalojen tumma värityys muodostavat keskenään merkittävän kontrastin. Rakennusten julkisivuja on kunnostettu vähemmän kuin Runosmäessä ja kunnostukset ovat olleet hillitympiä kunnioittaen alkuperäistä arkkitehtuuria.

Kestävän kehityksen mukaisesti lähiöiden kehittämisessä tulisi tuoda sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen tarkastelun rinnalle kulttuurinen näkökulma. Täydennys Hankkeiden yhteydessä on huomioitava, etteivät olemassa olevien rakennusten arvot ole uhattuina. Täydennysrakentaminen tulee suunnitella lähiön tyypillisiä piirteitä kunnioittaen. Alueen yhtenäisyyteen on kiinnitettävä huomiota niin täydennysrakentamisen kuin kunnostamisenkin yhteydessä. Kunnostuksissa ja muutoksissa pitäisi pyrkiä säilyttämään piirteitä, jotka kertovat rakennusajankohdan tekniikasta ja arkkitehtuurista.

## ASIASANAT:

arkkitehtuuri, arvottaminen, kaavoitus, lähiö, maankäyttö, rakennettu kulttuuriympäristö, rakennushistoria, Runosmäki, Suikkila

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sustainable Development

2012 | 92 pages

Instructors: Sirpa Halonen, Jari Hietaranta, Annikka Kajanen and Samuli Saarinen

Jimi Antikainen

## BUILT CULTURAL ENVIRONMENT OF SUBURBS – CASE RUNOSMÄKI AND SUIKKILA

This Bachelor's thesis studies the values in the built cultural environment of suburbs. The focus is on facades and city construction. The thesis is part of the preparation of Turku Masterplan 2035. Defining values is important so that landscape and building heritage can be treasured by planning as the Land Use and Building Act demands. Defining values is based on an earlier study about the special characteristics of the suburbs in Turku and a case study of Runosmäki and Suikkila.

Defining values is important because the values of suburb buildings have not been inspected greatly before. A suburb was a typical surroundings especially in the 1960s and 1970s because at that time most of the blocks of flats were built in the entire Finnish history. The present planning of land use is dominated by the aim to harmonize community construction. Suburbs locate typically in the zone which raises questions about harmonizing from infill development to the sufficiency of services and parks.

In Runosmäki facades have changed significantly. The remaining special values of Runosmäki are, for example, extensive promenade network, good recreational possibilities and city construction specific to a compact city. The values of Suikkila are cohesion of city construction and the outlook of buildings. The blocks of flats are light or grey and terraced houses are dark, which creates a remarkable contrast. Facades have been renovated less than in Runosmäki and renovations have been more restrained cherishing the original architecture.

According to the principles of sustainable development together with social, ecological and economical thinking the cultural aspect has to be considered. Attention needs to be paid to infill development so that the values of the existing buildings are not at risk. Infill development should be planned cherishing the typical characteristic of the area. Cohesion of the area needs to be considered when constructing new or repairing the existing buildings. The characteristics that are typical to a certain period of time and its architecture, and building technology, should be maintained in renovations and alterations.

### KEYWORDS:

architecture, building history, built culture environment, land use, planning, Runosmäki, suburb, Suikkila, valuing

# SISÄLTÖ

<b>1 JOHDANTO</b>	<b>7</b>
<b>2 TUTKIMUSTEHTÄVÄT JA TYÖN TOTEUTUS</b>	<b>9</b>
2.1 Tutkimustehtävät	10
2.2 Tutkimusmenetelmät ja -aineisto	11
<b>3 KAAVOITUS JA MAANKÄYTTÖ</b>	<b>13</b>
3.1 Maankäytön suunnittelujärjestelmä	13
3.2 Muu maankäytön ohjaus	14
3.3 Yleiskaavoitus Turussa	16
<b>4 RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ</b>	<b>23</b>
4.1 Rakennetun kulttuuriympäristön arvottaminen	23
4.2 Modernin rakennuskannan arvottaminen	25
<b>5 TURUN LÄHIÖT</b>	<b>28</b>
5.1 Elementtitekniikan kehittyminen ja ensimmäiset lähiöt	30
5.2 Aluerakentamisen käynnistymisestä kompaktikaupunkeihin	32
<b>6 RUNOSMÄKI</b>	<b>35</b>
6.1 Runosmäen kaavoituksen ja rakentamisen historiaa	36
6.2 Runosmäen rakennuskanta	42
6.3 Runosmäen rakennetun kulttuuriympäristön arvot	59
<b>7 SUIKKILA</b>	<b>64</b>
7.1 Suikkilan kaavoituksen ja rakentamisen historiaa	65
7.2 Suikkilan rakennuskanta	68
7.3 Suikkilan rakennetun kulttuuriympäristön arvot	79
<b>8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI</b>	<b>82</b>
8.1 Lähiöiden rakennetun kulttuuriympäristön arvot	83
8.2 Lähiöiden kehittäminen	85
<b>LÄHTEET</b>	<b>89</b>

## KUVAT

- Kuva 1. Turun lähiökehä (kuva: Turun kaupungin yleiskaavatoimisto 2012). 29
- Kuva 2. Opinnäytetyössä käytettävä Runosmäen lähiön raja-  
aus on merkitty mustalla viivalla. Sininen katkoviiva osoittaa kaupunginosien rajat. Aurinkolaaksolla tarkoitetaan Nostoväenkadun pohjoispuolta. (Pohjakartta: Turun Kiinteistöliikelaitos 2012.) 35
- Kuva 3. Kuvassa on osoitettu, millä asemakaavalla rakennukset ovat toteutuneet. Asemakaavojen osalta on esitetty vain työssä käytetyn rajauksen sisälle jäävät alueet. Vuoden 1980 jälkeen rakennettuja rakennuksia ei ole huomioitu. (Pohjakartta: Turun Kiinteistöliikelaitos 2012.) 38
- Kuva 4. Ote Turun yleiskaava 2020:stä Runosmäen osalta (kuva: Turun yleiskaava 2020 2001). 42
- Kuva 5. Runosmäen rakennusten suunnittelijat (pohjakartta: Turun Kiinteistöliikelaitos 2012). 43
- Kuva 6. Tarkastelun helpottamiseksi Runosmäki on jaettu yhdeksään alueeseen. Numerot osoittavat, mikä kortteli on kyseessä. (Pohjakartta: Turun Kiinteistöliikelaitos 2012.) 44
- Kuva 7. Sarainmaan Kaerlan kortteleihin 32 ja 56 suunnittelemissa lamellitaloissa on piirteitä sekä 1960-luvun (oik.) että 1970-luvun arkkitehtuurista (vas.). 45
- Kuva 8. Sarainmaan Kaerlan kortteleihin 32 ja 54 suunnitteleminen talojen ikkunan alla olevaan korosteosaan on painettu aaltokuvio. 46
- Kuva 9. Tasakaton muuttaminen harjakatoksi on vienyt taloilta niiden nauhamaisuutta, sillä tasakatto korosti vaakalinjaa. Kuvassa Pekka Pitkäsen suunnitteleminen korttelin 34, tontin 1 taloja. 47
- Kuva 10. Korttelin 8 lamellitaloissa on säilynyt hyvin julkisivun alkuperäinen aihe. Kuvan talot sijaitsevat tontilla 2. 48
- Kuva 11. Tyypillistä pesubetonipintaa Jyrkkälässä. Pesubetonilla tarkoitetaan kivirouhepintaista betonielementtiä. Pesubetonin väri vaihtelee. 49
- Kuva 12. Kortteleiden 1 ja 2 pistetalojen parvekkeita ei ole sijoitettu tyypillisesti keskenään samaan linjaan. Kuvan arkkitehtipiirustus esittää korttelin 1, tontilla 2 sijaitsevaa taloa. (Kuva: Turun kaupunginarkisto 2012.) 49
- Kuva 13. Kortteleiden 1 ja 2 pistetalojen julkisivut on saneerattu, jolloin pinta on rapattu tasaiseksi ja ikkunat vaihdettu uusiin. Kuvan talo sijaitsee korttelissa 2, tontilla 2. 50
- Kuva 14. Korttelin 11, tontin 3 pistetalojen julkisivu on saneerauksessa rapattu tasaiseksi ja maalattu valkoiseksi. Alkuperäisen aiheen mukaisia tumman ruskeita korosteosia ei ole nähtävissä. Vertaa toteutusta kuvaan 16. 51
- Kuva 15. Korttelin 4, tontin 3 talot (vas.) ovat hyvin lähellä alkuperäistä ilmettään. Julkisivusaneeraus on muuttanut paljon korttelin 4, tontin 2 talojen (oik.) ulkoasua. Päädyt on verhoiltu laatoin, muu julkisivu on rapattu tasaiseksi ja parvekkeet on uusittu eivätkä ne ole enää valkoisia. 52
- Kuva 16. Kaikki kolme taloa ovat olleet alun perin samannäköisiä kuin vasemmanpuoleinen, julkisivultaan alkuperäisenä säilynyt talo. Julkisivusaneerausten toteutustapa on ollut vaihteleva (vrt. kuva 14). 54
- Kuva 17. Korttelin 20, tontin 2 talojen uudet, eriväriset parvekkeet ovat muuttaneet talojen ulkonäköä (oik.). Nauhamaisuus ei korostu enää niin voimakkaasti parvekkeiden muodostaessa selkeän pystylinjan. (Kuva: Blom Kartta Oy 2011.) 56
- Kuva 18. Esimerkkejä erilaisista julkisivumuutoksista alueella. Kaikki talot ovat olleet alun perin aiheeltaan samanlaisia kuin kuvan 10 talo. 58
- Kuva 19. Sarainmaan suunnitteleminen kortteleiden 17, 18, 22 ja 23 talot on verhoiltu keraamisella laatoilla, jossa on nähtävissä pieniä yksityiskohtia. 59

Kuva 20. Runosmäki on kaupunkirakenteeltaan tiivis ja yhtenäinen. Lähiön ympärillä on laajat ulkoilualueet. (Kuva: Turun Kiinteistöliikelaitos 2010.)	60
Kuva 21. Runosmäen yhtenä arvona voidaan pitää kävelykatuja. Kuvassa koko lähiön poikki kulkeva Piiparinpolku, jonka varrella suurin osa Runosmäen palveluista sijaitsee.	61
Kuva 22. Runosmäen taloja on saneerattu paljon. Kuvassa on nähtävissä, kuinka lisäeristäminen nostaa julkisivun pintaa.	62
Kuva 23. Opinnäytetyössä käytettävä Suikkilan lähiön raja-alue on merkitty mustalla viivalla. Sininen katkoviiva osoittaa kaupunginosien rajat. (Pohjakartta: Turun Kiinteistöliikelaitos 2012.)	64
Kuva 24. Ilmakuva Suikkilasta vuodelta 1982, jolloin lähes kaikki Suikkilan rakennukset olivat valmistuneet. Kuva on etelästä, etualalla sijaitsee Pitkämäen puoleinen osa. (Kuva: Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusvirasto.)	67
Kuva 25. Ote Turun yleiskaava 2020:sta Suikkilan osalta (kuva: Turun yleiskaava 2020 2001).	68
Kuva 26. Tarkastelun helpottamiseksi Suikkila on jaettu neljään alueeseen. (Pohjakartta: Turun Kiinteistöliikelaitos 2012.)	69
Kuva 27. Talinkorventien varrelle sijoittuvissa pistetalloissa on Pitkäsän suunnittelulle tyypilliset nauhaikkunat ja 1960-luvulle ominaisesti vaalea julkisivu ja tummat ikkunankehukset. Rakennusmassa on vahvasti porrastettu (vas. kortteli 50, tontti 1; oik. kortteli 49, tontti 2). (Kuva: Blom Kartta Oy 2011.)	70
Kuva 28. Korttelissa 67 sijaitsevan päiväkodin julkisivusta on nähtävissä 1970-luvun alun julkisille rakennuksille tyypillinen moduulirakenne. Suikkilan kerrostalojen tapaan ikkunalinja on hyvin nauhamainen. Ikkunankehukset ovat vihreät, koulussa ne ovat punaiset.	72
Kuva 29. Talinkorventien pistetalojen tavoin Århusinkadun talojen (kortteli 68) rakennusmassassa on porrastuksia. Väriykseltään ne ovat tummempia.	74
Kuva 30. Korttelin 70, tontin 8 lamellitalot on levytetty, jolloin julkisivun pinta on nousnut. Tämä korostaa ikkunankehysten vaihtelevaa väriä.	75
Kuva 31. 1970-luvun loppupuolella rakennetut lamellitalot, kuten kuvan korttelin 63 talo, ovat uusimpia Pitkäsän Suikkilaan suunniteltuja kerrostaloja. Aiemmin rakennettuihin taloihin erona on matalampi ikkuna- ja parvekelinja. Ikkunankehukset ovat tummat.	77
Kuva 32. Suurempien ikkuna- ja parvekevälien vuoksi korttelin 53 talon julkisivu ei ole yhtä nauhamainen kuin uudempien Pitkäsän suunniteltujen talojen julkisivut.	78
Kuva 33. Suikkilan tummat, tiilipintaiset rivitalot luovat tyylikkään kontrastin vaaleiden kerrostalojen kanssa. Kuvan talo sijaitsee korttelissa 58.	79
Kuva 34. Yhtenä Suikkilan arvona voidaan pitää sen arkkitehtonista yhtenäisyyttä, kuten nauhamaisia ikkuna- ja parvekelinjoja. Kuvan talo sijaitsee korttelissa 56, tontilla 1.	80

# 1 JOHDANTO

Suomen asunnoista 70 prosenttia on rakennettu vuosina 1950–80 (Yle 2012). Tällä aikavälillä myös suurin osa lähiöistämme on valmistunut. Erityisen paljon lähiörakennuksia rakennettiin 1960–70 -luvulla. Koska merkittävä osa rakennuskannastamme on edustettuna lähiöissä, on tärkeää miettiä, miten lähiöt huomioidaan jatkossa ja millaisia arvoja niissä on.

Lähiöt ovat monen haasteen edessä. Rakennukset ovat siinä iässä, että niissä on mittavia korjaustarpeita. Sähkö- ja putkiremonttien lisäksi esimerkiksi julkisivuja on kunnostettava. Oman lisänsä asettaa pyrkimys energiatehokkuuden parantamiseen. Lähiöihin liittyy myös monia sosiaalisia haasteita, kuten väestön ikääntyminen ja alueiden eriarvoistuminen (Elo 2011, 10–11). Väestön ikääntyessä alueen turvallisuuteen ja esteettömyyteen on kiinnitettävä yhä enemmän huomiota. Myös ihmisten asumistottumukset ovat muuttuneet ja ihmiset vaativat asuinalueeltaan viihtyisyyttä. (Ympäristöministeriö 2011a.) Kun tähän vielä lisää lähiöiden sisältämä kulttuuriperintö, haasteeksi muodostuu muutostarpeiden ja arvojen yhteensovittaminen.

Edellä mainitut asiat ovat saaneet aikaan vilkasta keskustelua lähiöiden tulevaisuudesta. Jopa lähiöiden purkamisesta on keskusteltu (Keppola 2012). Koska lähiöihin liittyy monenlaisia ongelmia, on lähiökysymys hyvin poikkitieteellinen. Vastakkain ovat niin sosiaalinen hyvinvointi, energiatehokkuus kuin lähiöiden rakennushistorialliset arvot. Nämä kaikki puolet tulisi kestävä kehityksen mukaisesti ottaa huomioon. Niiden ei pitäisi sulkea toisiaan pois, vaan ne olisi sovittava mahdollisimman hyvin yhteen.

Erityisesti sosiaaliseen kestävyysliittymiä teemoja on lähiöiden ja muiden asuinalueiden yhteydessä pohdittu jo paljon. 1990-luvun puolivälistä alkaen on ollut käynnissä useita lähiöhankkeita, joissa on pääasiassa painotettu alueen viihtyisyyden lisäämistä ja riittävien palvelujen takaamista alueen asukkaille. Esimerkiksi Turun valtuuston vuonna 2001 hyväksymässä Turun lähiöuudistusstrategiassa painotettiin alueen hyvinvoinnin ja viihtyvyyden parantamista sekä

lähiön identiteetin ja imagon kohottamista vuorovaikutuksessa asukkaiden kanssa. Lisäksi asukkaiden vapaa-ajanpalvelujen kehittämiseen tähtäävä EVI-VA-hanke käynnistyi vuonna 2011. Pilottialueeksi valikoitui Runosmäki-Raunistulan suuralue. (Turun kaupunki 2012a.) Asukkaiden näkemyksiä asuinalueesta on kartoitettu myös esimerkiksi tutkielmissa ”*Turun Hirvensalossa sijaitseva Vähä-Haarlan asuinalue asukkaiden silmin*” (Kanerva 2006) ja ”*Mielikuvia Turun Jäkärän lähiöstä*” (Kastman 2011).

Myös lähiöiden luontoarvot ja virkistysmahdollisuudet ovat kohtalaisen hyvin tiedossa. Lähiön asukkaat näkevät yleensä hyvät virkistysmahdollisuudet yhtenä asuinalueensa vahvuutena. Tämä on tullut esille muun muassa suunniteltaessa lähiöiden täydennysrakennuksia virkistyskäyttöön kaavoitetuille alueille tai muuten virkistyskäytössä oleville alueille.

Koska lähiöiden kulttuuriset arvot ovat usein jääneet taka-alalle, painotetaan tässä opinnäytetyössä kestävän kehityksen ulottuvuuksista erityisesti kulttuurista kestävyyttä. Lähiöiden voidaan sanoa olevan tärkeä osa kulttuuriperintöämme, sillä niissä asuu merkittävä osa suomalaisista ja suuri osa rakennuskannastamme on niissä. Lisäksi ne edustavat erityisesti 1960–70 -luvulle tyypillistä historiallista ilmiötä. Sen vuoksi on syytä miettiä, miten niitä vaalitaan tulevia sukupolvia varten.

Maankäyttö- ja rakennuslaissa edellytetään, että maisemaa ja kulttuuriperintöä vaalitaan kaavoituksella (Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132). Tässä työssä maisemalla ja kulttuuriperinnöllä viitataan rakennettuun kulttuuriympäristöön. Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää, millaisia kulttuurisia arvoja lähiöissä on, jotta ne voidaan ottaa kaavoituksessa huomioon. Aihe on ajankohtainen, sillä tällä hetkellä valmistellaan uutta Turun yleiskaavaa, Yleiskaava 2035:tä. Yleiskaavan valmisteluun liittyy lähiöiden roolin ja tulevaisuuden pohtiminen.



## 2 TUTKIMUSTEHTÄVÄT JA TYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyön tilaajana on Turun kaupungin yleiskaavatoimisto. Työ liittyy vireillä olevaan Yleiskaava 2035:een. Opinnäytetyö on tutkimustyyppinen ja se on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen. Työn tarkoitus on selvittää, mitä kulttuurisia arvoja lähiöissä on. Kun arvot ovat tunnistettavissa, voidaan lähiöiden arvot ottaa paremmin huomioon yleiskaavoituksessa.

Lähiöiden todelliset arvot tulevat parhaiten esiin esimerkkien kautta. Opinnäytetyössä ei ole mahdollista käydä kaikkia lähiöitä järjestelmällisesti läpi. Sen vuoksi menettelynä käytetään tapaustutkimusta eli haetaan yksityiskohtaisempaa tietoa pienemmästä joukosta (Hirsjärvi ym. 2009, 134), tässä tapauksessa kahdesta Turun lähiöstä, Runosmäestä ja Suikkilasta. Kyseiset lähiöt valittiin, koska ne ovat keskenään erilaisia niin kaupunkirakenteen kuin kokonsakin puolesta. Lisäksi alueet eroavat toisistaan myös maineensa osalta: Suikkilaa pidetään yleisesti suuremmassa arvossa. Näin lähiöitä voidaan verrata toisiinsa ja siten löytää lähiöistä erilaisia arvoja. Tulosten pohjalta pyritään tekemään yleistyksiä, jotta tutkimusta voidaan soveltaa myös muihin lähiöihin sekä hyödyntää maankäytön suunnittelussa ja ohjauksessa.

Lähiöihin, kaavoitukseen ja arvottamiseen liittyvää kirjallisuutta on paljon ja sitä on pyritty hyödyntämään monipuolisesti. Lähiörakentamisen historiaan on tutustuttu esimerkiksi kirjojen *”Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta”* (Hankonen 1994) ja *”Turun kaupungin historia 1918–1970”* (Laakso 1980) kautta. Aiemmistä tutkimuksista, kuten eri kaupungeissa tehdyistä rakennusperinnön inventoinneista, on saatu arvokasta tietoa ja niistä on otettu oppia käytännön työn suorittamiseen. Myös kaavoitukseen, erityisesti aiempiin yleiskaavoihin, ja erilaisiin Turun kaupunkiin tai lähiöihin liittyviin ohjelmiin, strategioihin ja tavoitteisiin on tutustuttu. Asiantuntijoiden haastattelujen kautta on saatu arvokasta tietoa tutkittavista lähiöistä, lähiöiden arvoista, lähiörakentamisen historiasta ja rakennetusta kulttuuriympäristöstä. Opinnäytetyötä varten haastateltiin esimerkiksi Turun yleiskaavatoimiston suunnittelijaa Samuli Saarista sekä Turun asemakaavatoimiston kaavoitusarkkitehtiä Iina Paasikiveä ja asemakaavapäällikkö Timo Hintsasta.

Vaikka opinnäytetyön pääpaino on kulttuurisessa kestävydessä, muitakaan kestäväen kehityksen ulottuvuuksia ei voi sivuuttaa. Lähiöihin liittyy monia sosiaalisia haasteita, kuten väestön ikääntyminen, työttömyys ja alueiden eriarvoistuminen (Turvallinen kaupunki 2012). Lähiöitä olisi kehitettävä siten, että kulttuuriarvojen lisäksi ihmisten asumisviihtyvyys huomioidaan. Ekologinen kestävyys on myös tärkeässä roolissa, sillä lähiöiden sisällä on usein merkittäviä virkistysalueita ja on syytä miettiä, miten niitä vaalitaan. Lisäksi lähiöissä on lyhyet välimatkat ja Turussa ne sijaitsevat pääasiallisesti keskustan läheisyydessä. On myös hyvä muistaa, että lähiöiden kehittämisen on oltava taloudellisesti kannattavaa.

## 2.1 Tutkimustehtävät

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa maankäytön suunnittelussa ja ohjauksessa tarvittavaa tietoa lähiöiden arvoista ja erityispiirteistä. Tutkimuksessa haetaan tietoa siihen, millaisia kulttuurisia arvoja lähiöiden rakennetussa kulttuuriympäristössä eli ihmisen luomassa tai muokkaamassa ympäristössä on. Pääpaino on rakennusten julkisivuissa ja kaupunkirakenteessa. Arvoja selvitetään perehtymällä yksityiskohtaisemmin kahden Turun lähiön, Runosmäen ja Suikkilan, rakennuksiin ja kaupunkirakenteeseen. Tutkimusongelma voidaan jakaa seuraaviin osakysymyksiin:

1. Millaisia kulttuurisia arvoja Runosmäen ja Suikkilan rakennettu kulttuuriympäristö pitää sisällään?
2. Ovatko rakennusten muutostyöt vaikuttaneet näihin arvoihin?
3. Voidaanko löydettyjä arvoja yleistää muihin lähiöihin?
4. Miten kulttuuriarvot tulisi huomioida maankäytön suunnittelussa ja lähiöiden kehittämisessä?

## 2.2 Tutkimusmenetelmät ja -aineisto

Tapaustutkimuksen osalta tarkoituksena on ollut ensin luoda käsitys siitä, millaiseksi tutkittavat lähiöt alun perin suunniteltiin. Tutkittavien lähiöiden kaavoituksen ja rakentamisen historiaan perehtyminen on tärkeää, sillä se vaikuttaa siihen, mitä arvoja lähiöt pitävät nykyään sisällään. Tutkimusaineistona on käytetty asemakaavoja ja asemakaavanmuutoksia sekä vanhoja ilmakuvia, jotta lähiön kaupunkirakenteen muodostumisesta on saatu käsitys. Asemakaavat ja asemakaavanmuutokset selostuksineen ovat löydettävissä Turun kaupungin asemakaavatoimiston arkistosta (Puolalankatu 5, Turku, 4. kerros).

Rakennusten alkuperäisistä julkisivuista on muodostettu käsitys arkkitehtipiirustusten perusteella. Arkkitehtipiirustukset (rakennuslupakuvat) ovat löydettävissä osoitteen perusteella Turun kaupunginarkistosta (Puolalankatu 5, 1. kerros), jossa niitä säilytetään mikrofilmeille tallennettuna. Vuodesta 1990 eteenpäin rakennettujen rakennusten piirustuksia säilytetään Turun kaupungin rakennusvalvontatoimiston arkistossa (Puolalankatu 5, 2. kerros). Ne ovat löydettävissä kiinteistönummun avulla. Myös ympäristö- ja kaavoitusviraston arkistosta (Puolalankatu 5, 4. kerros) löytyneitä vanhoja valokuvia on mahdollisuuksien mukaan hyödynnetty.

Jotta nykytilasta on saatu selkeä kuva, on arkistomateriaaliin tutustumisen lisäksi käyty paikan päällä havainnoimassa ja ottamassa valokuvia. Lähiörakennusten nykyistä ulkoasua sekä lähiöiden kaupunkirakennetta on verrattu alueen alkuperäiseen ilmeeseen. Näin on tunnistettu yksityiskohtia, jotka kertovat alueen historiasta ja kuvaavat aikaansa, esimerkiksi kertovat rakennusajankohdan elementtitekniikasta. Samoin on pantu merkille muutokset, jotka ovat eniten muuttaneet alueen alkuperäistä ilmettä. Arvoja on pyritty löytämään sekä lähiötasolla että yksittäisten rakennusten osalta. Rakennuksia ei ole kuitenkaan luokiteltu arvojen perusteella. Painotus on rakennusten arkkitehtonisissa ja rakennushistoriallisissa arvoissa. Tutkimuksessa on tarkasteltu, miten alkuperäisenä rakennusten julkisivut ovat säilyneet. Rakennuksista on pyritty löytämään piirteitä, jotka ovat tyypillisiä lähiöarkkitehtuurille ja edustavat siten hyvin rakenta-

misajankohdan suunnittelua. Toisaalta on myös etsitty kohteita, joissa on harvinaisia piirteitä, koska poikkeavuus voi myös olla arvo.

Työn toteutukseen on vaikuttanut paljon kesäkuussa 2012 valmistunut ”*Turun lähiöiden suunnittelijat ja arkkitehtoniset erityispiirteet*” -selvitys, jonka tein suorittaessani harjoittelua Turun kaupungin yleiskaavatoimistossa. Kyseisen työn tarkoituksena oli selvittää kaikkien Turun lähiörakennusten suunnittelijat sekä kuvailla rakennusten arkkitehtonisia piirteitä julkisivujen osalta. Tutkimusaineistona käytin pääasiassa rakennusten arkkitehtipiirustuksia sekä ilmakuvia. Tekemäni selvityksen johdosta minulla on käsitys, millaisia Turun lähiörakennukset ovat ja pystyn siten tunnistamaan mitkä piirteet rakennusten julkisivuissa ovat tyypillisiä ja mitkä vastaavasti harvinaisia. Sen pohjalta on helpompi tunnistaa lähiörakennusten arvoja.

Tiedot rakennusten valmistumisvuosista perustuvat Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusviraston arkistomateriaaliin. Tiedoissa olevista puutteista johtuen joidenkin rakennusten rakentamisvuosi saattaa olla virheellinen. Työssä käytetyt kartat on tuotettu itse MapInfo- ja TeklaGIS WebMap -ohjelmia apuna käyttäen. Pohjakartat ovat Turun Kiinteistöliikelaitoksen tuottamia.

## 3 KAAVOITUS JA MAANKÄYTTÖ

Maankäytöllä tarkoitetaan sitä, miten maa-alaa käytetään (Turun kaupunki 2012b). Maankäytön suunnittelua ohjaa maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL). Lain tavoitteena on, että alueiden käyttö ja rakentaminen järjestetään siten, että niillä mahdollistetaan hyvä ja laadukas elinympäristö. Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on edistää kestävästä kehitystä niin ekologisella, sosiaalisella, taloudellisella kuin kulttuurisella tasollakin. Rakennetun kulttuuriympäristön kannalta on merkittävää, että laki edellyttää maiseman ja kulttuuriperinnön vaatimista kaavoituksella. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132.)

### 3.1 Maankäytön suunnittelujärjestelmä

Maankäyttö- ja rakennuslain ohjaamaan maankäytön suunnittelujärjestelmään kuuluvat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) sekä maakuntakaava, yleiskaava ja asemakaava (Ympäristöministeriö 2011b).

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoituksena varmistaa, että valtakunnallisesti tärkeät asiat otetaan huomioon maakuntien ja kuntien kaavoituksessa. Lisäksi niiden on tarkoitus auttaa saavuttamaan maankäyttö- ja rakennuslaissa asetut tavoitteet. (Ympäristöministeriö 2012a.) Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa edellytetään myös, että Museoviraston laatima, vuonna 2009 tarkistettu ”*Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt*” -inventointi (RKY) on huomioitava alueidenkäytön suunnittelun lähtökohtana (RKY 2009). Tätä inventointia on esitelty tarkemmin luvussa 4.1.

Maakuntakaava on kaavoista mittakaavaltaan pienin kattaen usean kunnan alueen. Se asettaa pääpiirteet kuntien maankäytölle. Siinä määritellään esimerkiksi työpaikka-alueet sekä taajamatoimintojen ja keskustatoimintojen alueet. Maakuntakaava ohjaa kunnan yleiskaavoitusta. Kaavan laatii maakunnan liitto eli Turun tapauksessa Varsinais-Suomen liitto, johon kuuluu 28 kuntaa. Maa-

kuntakaavan vahvistaa ympäristöministeriö. (Turun kaupunki 2012c; Varsinais-Suomen liitto 2012.)

Yleiskaava kattaa koko kunnan alueen ja sillä ohjataan yhdyskuntarakennetta ja maankäyttöä. Lisäksi voidaan laatia osayleiskaava, joka keskittyy vain tiettyihin toimintoihin tai kattaa vain osan kunnan alueesta ja jonka avulla voidaan siten ohjata maankäyttöä tarkemmin. (Turun kaupunki 2012d.) Yleiskaavassa määritellään maakuntakaavan tapaan alueiden käyttötarkoitukset, mutta niitä tarkennetaan edelleen. Asuntoalueet merkitään usein kerrostalo- tai pientalovaltaisiksi. Yleiskaavassa voidaan osoittaa kulttuurihistoriallisesti, kaupunkikuvallisesti, maisemallisesti tai ekologisesti arvokkaita alueita sekä alueita, joiden ympäristö tulee säilyttää. Oikeusvaikutteinen suojelu toteutuu vasta asemakaavassa, jota yleiskaava ohjaa. Yleiskaavat laaditaan Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusvirastossa, yleiskaavatoimistossa ja ne hyväksytään kaupunginvaltuustossa.

Asemakaavan koko vaihtelee paljon: se voi kattaa vain yhden tontin tai kokonaisen asuinalueen. Käyttötarkoituksen lisäksi asemakaavassa asetetaan tonttien rakennusalat sekä osoitetaan rakennusten paikat. Asemakaavassa osoitetaan myös suojeltavat rakennukset sekä alueet, joilla ympäristö säilytetään. (Turun kaupunki 2012e.) Asemakaavat laaditaan Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusvirastossa, asemakaavatoimistossa. Kaupunginvaltuusto hyväksyy vaikutuksiltaan merkittävät asemakaavat ja ympäristö- ja kaavoituslautakunta vaikutuksiltaan vähäiset (Turun kaupunki 2012f).

### 3.2 Muu maankäytön ohjaus

Maankäytön suunnittelujärjestelmän lisäksi maankäytölle asetetaan suuntaviivoja erilaisten ohjelmien, strategioiden ja tavoitteiden kautta niin valtakunnallisella, alueellisella kuin kunnallisellakin tasolla.

Turussa kaavoitukseen vaikuttaa esimerkiksi kaupunginvaltuuston hyväksymä asunto- ja maankäyttöohjelma, joista viimeisin on laadittu vuosille 2009–2013. Näiden viiden vuoden osalta kaksi ensimmäistä vuotta ovat sitovia ja seuraavat

vuodet ohjeellisia. Siinä ohjelmoidaan vahvistuvat kaavat ja alueiden toteutuminen. Yleiskaavoitukseen liittyen ohjelmassa korostetaan, että kestävän kehityksen on oltava teemana mukana kaikissa yleiskaavatoimissa. (Turun kaupungin asunto- ja maankäyttöohjelma vuosille 2009–2013, 3, 39.) Lisäksi asunto- ja maankäyttöohjelmasta tekee merkittävän se, että se ohjaa täydennysrakentamista, rakennussuojelua ja maisemallisesti arvokkaiden alueiden osoittamista (Turun kaupungin yleiskaavatoimisto 2012b).

Turun kaupunginvaltuuston ryhmien välisessä sopimuksessa eli ns. hallitussopimuksessa sovittiin valtuustokaudella 2005–2008, että Turun kaupunki määrittelee rakennussuojelun periaatteet uudelleen. Rakennusperintöohjelmassa esitellään rakennusperintöön liittyvää lainsäädäntöä, sopimuksia ja hallinnollisia järjestelmiä sekä määrittelee paikalliset toimintamallit ja suositeltavat toimenpiteet. (Turun kaupungin yleiskaavatoimisto 2012b, 109.) Rakennusperintöohjelman luonnoksen (28.8.2012) mukaan nykyisen yleiskaavan yksi merkittävimpiä puutteita on modernin rakennusperinnön suojelun vähäinen huomiointi. Lähiöiden suhteen siinä tuodaan esille, että lähiöiden roolia osana modernia rakennettua ympäristöä on selvitettävä. Suurin osa lähiörakennuksista on peruskorjauksessa, joten arvojen määrittely ja niiden vaaliminen kaavoituksen keinoin on nyt ajankohtaista.

Turun kaupunkiseudun rakennemalli 2035 on 14 kunnan yhteinen maankäyttöstrategia. Rakennemallin loppuraportti valmistui huhtikuussa 2012 ja se on tällä hetkellä käsiteltävänä alueen kunnissa. Rakennemalli ei ohjaa kaavoitusta juridisesti, mutta luo yleispiirteet kuntien maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelun osalta vuoteen 2035. Lisäksi sillä pyritään edistämään kestävä kehitys ja lisäämään alueen vetovoimaisuutta. (Pöyry 2012, 2.) Lähiöiden osalta painotetaan täydennysrakentamisen merkitystä asukasrakenteen ja asutokannan monipuolistajana. Rakennemallin mukaan olemassa olevien rakennusten energiatehokkuutta on parannettava ja uudisrakentamisen tulisi painottua pientaloihin. Elinympäristön laatua olisi parannettava ja viihtyisyyttä lisättävä mm. istutuksin. Rakennemallin mukaan lähiön ulkoasun muuttuminen vahvistaa myös paikan identiteettiä. (Pöyry 2012, 28.) Ajatus on erikoinen, sillä yleensä identi-

teetti muodostuu jostakin pysyvästä. Monille lähiöille on jo nyt muodostunut oma identiteettinsä, jonka sisältämät vahvuudet tulisi ottaa huomioon alueen kehittämisessä. Lisäksi lähiörakennuksissakin on paikallisia eroja, vaikka ne nähdään usein samana ”harmaana massana”. Tässä opinnäytetyössä etsitään vastauksia siihen, millaisia arvoja lähiöiden tämänhetkinen ulkoasu sisältää.

Uuden rakennuksen rakentamista ohjataan maankäyttö- ja rakennuslain lisäksi Suomen rakentamismääräyskokoelmalla, jossa annetaan hyvinkin tarkkoja määräyksiä muun muassa rakenteiden ja eristeiden osalta (Ympäristöministeriö 2012b). Kunnilla on lisäksi omat rakennusjärjestyksensä, jota sovelletaan, jollei se ole ristiriidassa yleiskaavan, asemakaavan tai rakentamismääräyskokoelman kanssa. Lisäksi se määrittelee rakentamista asemakaava-alueen ulkopuolella. Turun rakennusjärjestyksessä määritellään esimerkiksi, että uuden rakennuksen on oltava sellainen, että se soveltuu olemassa olevaan rakennuskantaan. Rakennusten on muodostettava keskenään kaupunkikuvallisesti eheä kokonaisuus. (Turun kaupungin rakennusjärjestys 2007; Ympäristöministeriö 2012c.)

### 3.3 Yleiskaavoitus Turussa

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa lähiöiden rakennetusta kulttuuriympäristöstä osana Turun uuden yleiskaavan valmistelua. Sen vuoksi on perusteltua tutustua siihen, miten ja rakennettu kulttuuriympäristö, erityisesti lähiöt, on huomioitu aiemmissa Turun yleiskaavoissa.

Yleiskaavoituksen avulla rakentamista ja eri toimintojen sijoittamista voidaan ohjata hallitusti ja siten kaupunkia voidaan kehittää helpommin haluttuun suuntaan. Ennen 1950-lukua Turussa, kuten pääasiassa muissakaan Suomen kaupungeissa, ei vielä ollut yleiskaavaa ja kaupunki rakentui Turun kaupungin historiaa tutkineen Veikko Laakson (1980, 110) sanoin ”pala palalta ilman pitemmälle kehitettyä kokonaissuunnitelmaa ja -ohjelmaa”. Ensimmäinen Turun yleiskaava valmistui vuonna 1952. Yleiskaavalle loivat tarvetta kaupungin laajentuminen, väestönkasvu sekä maan hinnan nousu keskustassa. Lainsäädän-



nössä yleiskaavan teko määriteltiin pakolliseksi vuonna 1968. (Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky 1978, 15; Laakso 1980, 120–121.)

### Turun yleiskaava ja kaupungin kehittämisohjelma

Turun ensimmäinen yleiskaava, ”*Turun yleiskaava ja kaupungin kehittämisohjelma*”, julkaistiin vuonna 1952. Yleiskaavan laati asemakaava-arkkitehti Olavi Laisaari. Ns. Laisaaren yleiskaava oli käytännössä lähinnä maankäytön strategia. Siinä esiteltiin väkiluvun, elinkeinoelämän, liikenteen, työpaikkojen ja asuminen siihenastista kehitystä sekä niiden ennusteita vuoteen 1980. Yleiskaavan tärkeänä osana oli kaupungin kehittämisohjelma, jossa esitetään konkreettisia toimenpiteitä kaupungin kehittämiseksi. (Laisaari 1952, 24.) Yleiskaava ei ollut kaupunginvaltuuston käsittelyssä, joten sitä ei hyväksytty virallisesti kaavoituksen ohjeeksi. Laakson (1980, 110) mukaan sitä hyödynnettiin siitä huolimatta esimerkiksi keskustan ulkopuolisten kaupunginosien osalta.

Toisen maailmansodan jälkeen asemakaavoituksen ja kaupunkisuunnittelun periaatteeksi muodostui ns. elimellinen hajakeskitys, jota myös Laisaari pyrki noudattamaan. Jaakko Sannemann toteaa ”*Olavi Laisaaren arkkitehtuurikäsitys ja sen ilmeneminen Iso-Heikkilän lähiössä*” -taidehistorian Pro gradussa (1999, 49, 50) Laisaaren mallissa olleen piirteitä useista lähiön kehittymiseen liittyvistä teoksista, kuten Otto I. Meurmanin vuonna 1947 julkaistusta Asemakaavaopista. Laisaari asetti yleiskaavassa lähtökohdaksi asumasolun, jolla hän tarkoitti ihmisen jokapäiväisen asuinpiirin muodostamaa perusyksikköä. Laisaaren mukaan asumasoluista muodostui asumalähiöitä ja asumalähiöistä asumakuntia. Mallin mukaan painetta keskustaan vähennettäisiin eritasoisten palvelukeskusten avulla, jotka yhdessä kaupungin liikekeskustan kanssa muodostaisivat hierarkkisen ja hajautetun keskusverkoston. (Laisaari 1952, 94, 95; Laakso 1980, 106.)

Laisaari tarkoitti asumalähiöllä asumasolujen muodostamaa kokonaisuutta, josta asukkaan tarvitsisi poistua ainoastaan virastoasioinnin tai erikoispalveluiden vuoksi. Laisaaren määrittelemänä asumalähiö voisi muodostua esimerkiksi yhdestä koulupiiristä, jolloin kouluun liittyvät palvelut olisivat asukkaiden käytettä-

vissä. Kenenkään koululaisen koulumatka ei saisi olla yli 1,2 kilometriä. Lähiön edellytyksenä Laisaari piti teollisuuden sijaitsemista alueen yhteydessä, puistovyöhykkein erotettuna. Asumalähiön kasvulle oli hänen mukaansa suotava mahdollisuus, niin asumisen kuin teollisuudenkin osalta. Kaupalliset palvelut, kuten ”vaate- ja jalkine liikkeit” tai ”autohuolto- ja korjauspajat”, sijoitettaisiin asumalähiön keskukseen, koska solu yksinään ei voisi ylläpitää sellaisia palveluita. (Laisaari 1952, 103–105; Laakso 1980, 107.)

Asumalähiö muodostuisi Laisaaren mukaan kuudesta asumasolusta, joissa jokaisessa olisi 1 000 asukasta. Sopivana lähiön asukasmääränä Laisaari piti näin ollen 6 000 asukasta. Koska jokaisessa asumasolussa oli Laisaaren mukaan oltava kaksi kerrostaloryhmää, toinen keskituloisille ja toinen suurituloisille, olisi asumalähiössä kerrostaloryhmiä jo 12. Mallissa asumalähiöiden muodostamia asumakuntia oli kymmenen. Niiden asukasluvu vaihteli 12 000:sta 18 000:een eli ne olivat jo keskikokoisen suomalaisen kaupungin kokoisia. (Laisaari 1952, 103–106.)

Laisaaren näkemyksen perusteella voi todeta senaikaisen lähiökäsityksen olleen nykyistä huomattavasti laajempi. Se oli enemmänkin mitoituksellinen kysymys. Tuolloin esimerkiksi kerrostalovaltaisuutta ei pidetty lähiön edellytyksenä. Lisäksi Laisaaren ajatuksena oli suunnitella erilliset asuinalueet ”keskituloisille” ja ”suurituloisille”, mikä kertoo senaikaisesta luokkajaosta. Nykyään lähiöiden suunnittelun tavoitteena on asukasrakenteen sekoittuminen.

### Turun yleiskaava 1976

Vuonna 1968 yleiskaavan laatiminen tuli lainsäädännön kautta kunnalle pakolliseksi (Laakso 1980, 121). Turun yleiskaava 1976:n valmistelu oli aloitettu jo vuonna 1965 ja kaava hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa vuonna 1976. Kaavan pääsuunnittelijana ja laatijana toimi Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky asemakaavaopin professori Olli Kivisen johdolla. (Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky 1978, 3.)

Yleiskaavan tarkoituksena oli luoda kaupungille yleisohje, jonka avulla alueiden käyttöönottoa ja käyttötarkoitusta voitaisiin säädellä tavoitteiden mukaisesti.

Yleiskaava 1976:n tavoitevuosiksi asetettiin vuodet 1985 ja 2000. Suunnittelu-työn aikana rakentaminen eli muutosten aikaa; sen aikana koettiin niin hyvin vilkas rakentamisvaihe kuin voimakas laskusuhdannekin. Tavoitteita jouduttiin asettamaan uudelleen, esimerkiksi väestöennustetta pienennettiin ja maankäyttöä supistettiin joillakin alueilla. (Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky 1978, 3, 15.)

Asumisen varatut alueet osoitettiin yleiskaavassa luokittelemalla asuntoalueet aluetehokkuuden mukaan. Asuntoalueet, joiden aluetehokkuus oli alle 0,2 olivat tarkoitettu pientaloasumiseen. Aluetehokkuudeltaan 0,2–0,4 olleet asuntoalueet saattoivat pitää sisällään sekä pien- että kerrostalovaltaista asuntorakentamista. Asuntoalueet, jotka olivat aluetehokkuudeltaan 0,2–0,4 koostuivat pääasiassa kerrostaloista. (Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky 1978, 55.)

Yleiskaava 1976 julkaistiin juuri kun lähiörakentaminen, ns. aluerakentaminen oli kiivaimmillaan ja monia lähiöitä oli jo rakennettu. Yleiskaavassa lähiöt on huomioitu lähinnä osoittamalla aluevarauksia ja varautumalla riittäviin palveluihin. Yleiskaavassa perustellaan aluerakentamiseen liittynyttä asutuksen keskittämistä ja tiivistä rakentamista palvelujen vaatimalla väestöpohjalla. Vielä tuolloin yhtenä perusteena ei ollut kestävä kehitys. Erillisinä rakennettujen kerrostalojen koettiin tehneen kaupunkikuvasta epäyhtenäisen. (Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky 1978, 53.)

### Turun yleiskaava 2010

Yleiskaava 1976:n valmistuttua aluerakentaminen alkoi vähitellen hiipua. Lähiö ei ollut enää niinkään yleiskaavallinen kysymys. Uusi yleiskaava, yleiskaava 2010, hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa vuonna 1995. Kyseessä oli edellisen yleiskaavan tarkistus, jonka toivottiin antavat tarpeellista tietoa kaupungin päätöksentekoa ja lyhyemmän aikavälin maankäyttöohjelmien laadintaa varten. Tavoitevuodeksi asetettiin kaavan nimen mukaisesti vuosi 2010. (Turun yleiskaava 2010 1995, alkusanat.)

Yleiskaava 2010:ssä asuntoalueet on jo luokiteltu nykyiseen tapaan pientalovaltaisiin ja kerrostalovaltaisiin asuinalueisiin. Yleiskaavassa ei puututtu juurikaan lähiöihin, koska lähiökehä oli käytännössä jo valmistunut. Myöskään lähiöiden

korjaus tai lähiöuudistus ei ollut vielä ajankohtainen asia kaavan valmistelun aikana. Yleiskaava 2010:ssä todetaan, että jo olemassa olevan rakennetun ympäristön tulee olla suunnittelun lähtökohta ja uusien maankäyttöratkaisujen on sopeuduttava yhdyskuntarakenteeseen ja maisemakuvaan. Yleiskaavan mukaan miljöön ja maiseman kannalta arvokkaat alueet on säilytettävä. (Turun yleiskaava 2010 1995, 5, 6, 42.)

### Turun yleiskaava 2020

Vuonna 2001 lainvoiman saaneessa ja edelleen voimassaolevassa yleiskaava 2020:ssa lähiöt ovat suuressa roolissa. Lähiöihin liittyvät ongelmat, kuten riittävien palvelujen puuttuminen ja väestön segregoituminen, tiedostettiin jo yleiskaavaa laadittaessa. Lähiöt ovat tärkeimpien rakennetun ympäristön ja kaupunkikuvan kehittämiskohteiden joukossa. Erityisesti lähiökeskustojen ympäristönparantaminen nähdään oleellisena. (Turun yleiskaava 2020 2001, 39.)

Vuonna 2001 hyväksyttiin myös Turun lähiöuudistusstrategia ja yleiskaavassa painotetaan lähiöuudistuksen tärkeyttä (Turun lähiöuudistusstrategia 2001). Pohjan uudistukselle muodostavat lähiöitä koskevien uhkien, heikkouksien, vahvuuksien ja mahdollisuuksien tunteminen (Turun yleiskaava 2020 2001, 59). Yleiskaava 2020:ssa lähiöiden kehittäminen nähdään vielä lähinnä sosiaalisten epäkohtien korjaamisena. Siinä pidetään tärkeänä, että ”väljästi rakennettujen lähiöiden rapistuminen estetään”. Tähän nähdään lääkkeenä esimerkiksi sosiaalisen ja fyysisen ympäristön kehittäminen ja asuntojen peruskorjaus. Täydennysrakentamisen roolia lähiöuudistuksessa pidetään tärkeänä. Yleiskaavan valmistelun aikaan lähiöiden täydennysrakentaminen tarkoitti käytännössä tiiviin pientaloalueen rakentamista. (Turun yleiskaava 2020 2001, 31.) Myöhemmin lähiöitä on täydennetty enenevässä määrin myös kerrostaloilla.

Yleiskaava 2020:ssa on nähtävissä jo ns. elinkaariajattelu eli asukkaille tarjotaan mahdollisuus asua samassa lähiössä mahdollisimman pitkään. Yleiskaavan voimaantulon jälkeen tätä ajattelua on alettu entistä enemmän painottaa. Käytännössä se tarkoittaa, että samassa lähiössä on mahdollisimman monipuolinen asuntotarjonta, josta ihminen löytää itselleen kodin eri elämänvaiheissa.

Myös vuorovaikutus asukkaiden kanssa on nostettu esiin yleiskaavassa. (Turun yleiskaava 2020 2001, 59.)

Yleiskaava 2020:ssa myös rakennetusta kulttuuriympäristöstä huolehtiminen on vahvasti esillä. Rakennusten inventoinnin tärkeyttä korostetaan, jotta niiden historialliset, rakennushistorialliset ja kaupunkikuvalliset arvot saadaan selville. Yleiskaavan mukaan suunnittelun tulee olla pääasiassa ns. säilyttävän kehittämisen mukaista eli kulttuuriympäristöstä säilytetään arvokkaaksi luokiteltu ja uutta suunnitellaan huomioiden identiteetti ja kaupunkikuvalliset tavoitteet. (Turun yleiskaava 2020 2001, 14.) On kuitenkin huomattava, että vielä tuolloin lähiöiden kaupunkikuvallisia arvoja ei juurikaan tarkasteltu eikä lähiöitä mielletty arvokkaiksi kulttuuriympäristöiksi.

#### Yleiskaava 2035 – Turun uusi yleiskaava

Tällä hetkellä laaditaan uutta Turun yleiskaavaa, joka on nimetty Yleiskaava 2035:ksi tavoitevuoden mukaisesti. Lukuisia perusselvityksiä on jo tehty ja yleiskaavan tavoitteita on työstetty niin virkamiestyönä kuin työpajoissakin sidosryhmien ja osallisten kesken. Yleiskaavalle on asetettu yleistavoitteet, joiden lisäksi on yksityiskohtaisempia tavoitteita. Yksityiskohtaiset tavoitteet jakautuvat edelleen neljään ryhmään: keskustan kehittämisen tavoitteet, elinkeinoelämän toimintaedellytykset, myönteinen väestönkehitys ja vetovoimaiset asuinalueet sekä liikkuminen kestävässä kaupunkirakenteessa. Tavoitteet ovat johdettavissa Rakennemalli 2035:stä ja Valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. (Turun kaupungin yleiskaavatoimisto 2012b, 142, 143.)

Laisaaren yleiskaavassa lähiöitä ideoitiin, Yleiskaava 1976:n valmistumisen aikaan lähiöitä rakennettiin kovalla tahdilla, Yleiskaava 2010:ssä lähiöiden rooli oli vähäinen ja Yleiskaava 2020:ssa lähiöiden kehittäminen nähtiin lähinnä sosiaalisena kysymyksenä. Uudessa yleiskaavassa lähiöiden uudistaminen ja kehittäminen on entistä suuremmissa roolissa ja asiaa lähestytään monialaisemmin.

Lähiöiden sosiaaliset haasteet, kuten väestön ikääntyminen, monikulttuurisuus ja eriarvoistuminen, on tiedostettu ja osana yleiskaavan valmistelua mietitään, miten näihin haasteisiin voitaisiin vaikuttaa yleiskaavallisin keinoin. Joukkoli-

kenteen merkitys on kasvanut ja sitä pyritään kehittämään edelleen. Myös täydennysrakentaminen on vahvasti esillä. Täydennysrakentaminen on perusteltua, koska asukkaita on oltava tarpeeksi, jotta riittävien palvelujen ylläpito on kannattavaa. Lisäksi Turussa on käynnistynyt raitiotiehanke, mikä tarkoittaa sitä, että raitiotielinjan varrella on oltava riittävästi raitiotien käyttäjiä. Kaupunkirakenteen tiivistämistä voidaan myös perustella kestävän kehityksen periaatteilla. Täydennysrakentamista toteutetaan pientalorakentamisen lisäksi kerrostalorakentamisella, koska pelkällä pientalorakentamisella ei saada riittävää väestöpohjaa. Lisäksi vanhan rakennuskannan korjaaminen on ajankohtainen asia. Edellä mainittujen kysymysten rinnalla on alettu kiinnittää huomiota myös lähiöiden arvoihin. Tästä aiheesta on enemmän luvussa 4.2.

## 4 RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ

*Rakennetulla kulttuuriympäristöllä* tarkoitetaan tässä työssä ihmisen luomaa tai muokkaamaa ympäristöä. Käsitteeseen sisältyy myös ympäristön maankäytön ja rakentamisen historia. Rakennetulla kulttuuriympäristöllä voidaan näin ollen tarkoittaa yhtä hyvin keskustaa kuin maaseutuakin, että myös lähiötä. Se kattaa koko yhdyskuntarakenteen eli rakennukset, pihat, virkistysalueet ja erilaiset rakenteet kuten tiet. Rakennetulla kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan neutraalia asiaa eli siihen ei vielä sisälly periaatteessa arvottamista. (Museovirasto & ympäristöministeriö 2012a; Samuli Saarinen 1.8.2012)

Rakennettua kulttuuriympäristöä tarkoitettaessa saatetaan käyttää myös käsitettä *rakennusperintö*. Rakennusperintö kattaa rakennuksen lisäksi esimerkiksi miljööön ja rakennustekniikan. Rakennusperintö-käsitteeseen sisältyy yleensä jo arvottamista. Sanalla perintö viitataan johonkin sukupolvien yli kulkeneeseen ja siten vaalimisen arvoiseen asiaan. *Kulttuuriperintö* on käsitteenä laajempi kattava kaiken ihmisen toiminnan vaikutuksesta syntyneen henkisen ja aineellisen perinnön. Aineellinen perintö voi olla irtainta (esimerkiksi esine) tai kiinteää (esimerkiksi rakennus). (Museovirasto & ympäristöministeriö 2012a.)

### 4.1 Rakennetun kulttuuriympäristön arvottaminen

Rakennetun kulttuuriympäristön arvottaminen perustuu inventointeihin tai muihin perustietoa kartuttaviin selvityksiin. Suomessa rakennettua kulttuuriympäristöä on 1960-luvulta alkaen arvotettu jakamalla kohteet kansainväliseen tapaan kolmeen luokkaan: rakennustaiteellisiin, historiallisiin ja miljöökohteisiin. Vakiintuneita arvottamismenetelmiä ei kuitenkaan ole ollut ja arvojen tunnistamisen ongelmana on siten ollut niiden tulkinnanvaraisuus. (RKY 1993, 18.)

1970-luvulla arvottamismenetelmät tarkentuivat ensimmäisen valtakunnallisen seutukaavaliittojen kulttuurihistoriallisten inventointien yhteenvedon ja museoviraston julkaiseman inventointioppaan myötä. Menetelmät olivat keskenään hy-

vin lähellä toisiaan. Arvot jaettiin arkkitehtonisiin tai rakennushistoriallisiin, historiallisiin ja ympäristöllisiin tai maisemallisiin arvoihin. Arvojen tulkitsemista helpotettiin tuomalla rinnalle kriteerit ”harvinaisuus, tyypillisuus, edustavuus, alkuperäisyys, yhtenäisyys, kerroksisuus, symbolikohde, avainkohde, liittyminen ympäristöön ja historiallinen merkitys”. (RKY 1993, 18.) Näitä kriteereitä käytetään yleensä rakennetun kulttuuriympäristön arvottamisen pohjana ja niitä on pyritty edelleen tarkentamaan (Tampereen kaupunki & Pöyry Environment Oy 2010, 20–21). Tässä työssä rakennusten tarkastelun painopiste on arkkitehtonisissa ja rakennushistoriallisissa arvoissa. Tarkastelun apuna käytetään lähinnä kriteerejä tyypillisuus, harvinaisuus, edustavuus ja alkuperäisyys.

Vuonna 1993 Museovirasto ja ympäristöministeriö julkaisivat ”*Rakennettu kulttuuriympäristö – valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt*” -selvityksen (RKY), jossa on kartoitettu Suomen rakennustaiteellisesti, historiallisesti ja ympäristöllisesti arvokkaita rakennettuja kokonaisuuksia (RKY 1993, 3). Selvitys ei ole kaiken kattava, mutta luo hyvän pohjan kulttuuriympäristön säilyttämistä, kehittämistä ja hoitoa varten. Kohteina on esimerkiksi vanhoja kyliä, tehtaita, kartanoita ja kirkkoja. Modernia rakennuskantaa, varsinkaan asuinrakennuksia, ei ole otettu paljon mukaan. Turun osalta modernia aikaa edustavat Turun rautatieasema (rakennettu 1939–40), Uudella hautausmaalla sijaitsevat Ylösnousemuskappeli (1939–41) ja Pyhän Ristin kappeli (1967) sekä asuinrakentamista edustava Laivateollisuus Oy:n pientaloalue Pansiossa 1946–48). Sen sijaan Espoossa sijaitseva useasta lähiöstä koostuva Tapiolan kaupunginosa on mukana luettelossa, koska sitä pidetään yhtenä puhtaimpana puutarha-kaupungin edustajana. (RKY 1993, 46–47, 70).

Museovirasto päivitti RKY-luetteloa vuonna 2009. RKY-selvitys on yksi valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin sisältyvä valtakunnallinen inventointi, joten sillä on virallinen asema osana maankäytön suunnittelua. Kohteisiin voi tutustua Museoviraston ylläpitämällä sivustolla. (RKY 2009.) Päivityksen yhteydessä uusia kohteita otettiin mukaan ja joitakin jätettiin pois. Turun kaupunki ehdotti muun muassa Varissuon lähiötä edustamaan sotien jälkeistä modernia ”arjen” kulttuuriympäristöä (Turun kaupunginhallitus 9.5.2005). Valtakunnallises-



ti kattavan tiedon ja arvottamisen puuttuessa Museovirasto päätyi kuitenkin jättämään lähiökohteet pois (RKY 2009). Varissuolla on jo tehty paljon julkisivumuutoksia. Saattaa olla, että tästä johtuen Varissuota ei voida enää myöhemmin ottaa mukaan RKY-luetteluun. Sama koskee monia muita lähiöitä. Näin ol- len olisi mahdollista, ettei lähiöitä juurikaan saataisi RKY-kohteiksi, vaikka ne edustavat merkittävää rakentamisen aikaa Suomessa.

#### 4.2 Modernin rakennuskannan arvottaminen

Moderni arkkitehtuuri määritellään yleensä alkaneeksi 1920-luvun lopulla funk- tionalismista. Suomen rakennuskanta on moniin muihin maihin verrattuna hyvin nuorta. Maan rakennuskannasta jopa 80 prosenttia on rakennettu viimeisen 60 vuoden sisällä, joten kulttuuriympäristömme on pitkälti modernin rakentamisen hallitsemaa. Tästä syystä on tärkeää pohtia, millaisia arvoja modernit rakennuk- set pitävät sisällään. Sinällään modernien rakennettujen kulttuuriympäristöjen suuri määrä tekee niistä jo osan kansallisvarallisuuttamme ja sen vuoksi aihetta on tärkeää tutkia tarkemmin. (Museovirasto & ympäristöministeriö 2012b.)

Vaikka Suomen rakennuskanta on verrattain uutta, ei modernia kulttuuriympä- ristöä, etenkin lähiöitä, ole vielä paljon arvotettu. Arviointia on vaikeuttanut kohteiden suuri määrä, niiden koettu arkisuus tai tavanomaisuus sekä suhteelli- sen nuori ikä. Lisäksi arvottamismenetelmät eivät ole vakiintuneet ja vertailu- pohjaa on ollut niukasti saatavilla. (Samuli Saarinen 1.8.2012.) Lähiöiden osalta olisi tärkeää löytää kohteet, jotka edustavat tyypillistä lähiösuunnittelua. Toisaal- ta arvokkaita voivat olla myös kohteet, joissa on harvinaisia piirteitä.

Modernin rakennuskannan, kuten lähiörakennusten, arvot on kuitenkin alettu vähitellen tiedostaa. Esimerkiksi Keski-Suomessa on käynnistynyt hanke, jonka tarkoituksena on kartoittaa kaikkien Keski-Suomen kuntien 1945-luvun jälkeen valmistunut rakennusperintö. Tarkastelu tullaan ulottamaan aina 2000-luvun rakennuksiin saakka. (Museovirasto ja ympäristöministeriö 2012.)

Useissa kaupungeissa on inventoitu lähiöitä tai muita modernin aikakauden alueita. Vantaalla julkaistiin jo vuonna 2002 kattava ”*Vantaan moderni rakennuskulttuuri 1930–1979*”-inventointiraportti (Eskola 2002). Tampereella on tehty selvitys, jossa on inventoitu seitsemän Tampereen keskustan ulkopuolista 1960–70 -luvulla rakennettua asuinaluetta (Tampereen kaupunki & Pöyry Environment Oy 2010). Vastaavasti Helsingissä on selvitetty Keski-Vuosaaren arvoja ja sitä, miten alkuperäiset suunnitteluperiaatteet on huomioitu muutoksia ja korjauksia tehtäessä (Hellman & Orrenmaa 2010). Tämä opinnäytetyö on samantyyppinen inventointi, mutta aihetta lähestytään enemmän kestävän kehityksen näkökulmasta. Lisäksi tarkoituksena on tuoda esille Turun lähiöiden paikallisia ominaispiirteitä.

Tähän mennessä Turussa on inventoitu pääasiassa rakennuksia, jotka ovat valmistuneet ennen vuotta 1940. Näistä inventoinneista vastaa Turun museokeskus (Turun museokeskus 2012). Uudemmissa rakennuksista on vähemmän selvitettyjä tietoja. Osana Yleiskaava 2035:n valmistelua Turun lähiöistä on Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusvirastossa alettu koota enemmän tietoa esimerkiksi lähiöarkkitehtuurista ja muista erityispiirteistä. Esimerkiksi kesällä 2012 julkaistiin tekemäni ”*Turun lähiöiden suunnittelijat ja niiden arkkitehtoniset erityispiirteet*”-selvitys. Lähiöitä ei ole tästä näkökulmasta vielä paljon tutkittu, joten uusi tutkimustieto on tarpeen. Tämän työn on tarkoitus tuoda kaivattua lisätietoa lähiöiden kulttuurisista arvoista.

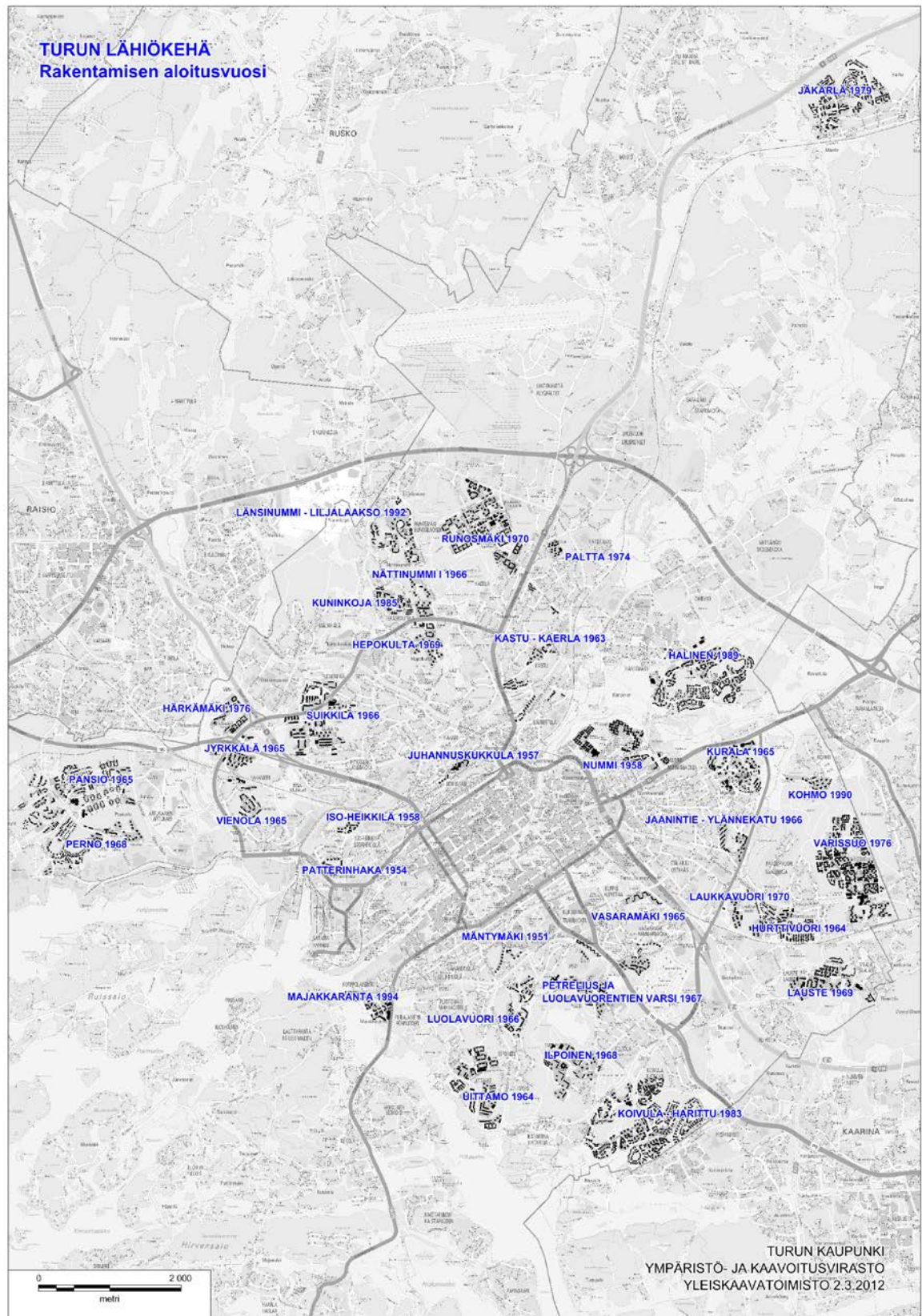
Lähiörakennusten kulttuuristen arvojen tunnistamisesta kertoo myös se, että lähiörakennuksia on jo suojeltu eri astein ympäri Suomea. Esimerkiksi Vantaan Koivukylän pääosin 1970-luvulla syntyneen osan ulkoarkkitehtuuri suojeltiin kaavoissa jo vuosina 1998–2000. (Eskola 2002, 26.) Myös Turussa on suojeltu lähiörakennuksia. Turun ylioppilaskylän länsiosa suojeltiin asemakaavalla jo vuonna 2001, jolloin rakennukset olivat vasta 30 vuoden ikäisiä (Turun kaupungin rakennusperintöohjelma 2012, 5). Lisäksi Linnakaupungin osayleiskaavassa (osayleiskaava 11/2007) Iso-Heikkilän ja Patterinhaan kerrostalot varustettiin suojelumerkinnällä, jonka mukaan kaupunkikuvallisten arvojen ja rakennuskannan säilyminen on varmistettava asemakaavaa laadittaessa. Iso-Heikkilän ja

Patterinhaan lähiöitä käsiteltiin suojelun näkökulmasta myös Tanja Konstarin (2011) maantieteen LuK-tutkielmassa ”*Arvokkaita asuinalueita vai ankeaa arkkitehtuuria? Lähiöiden suojelu – esimerkkinä Iso-Heikkilä ja Patterinhaka*”.

## 5 TURUN LÄHIÖT

Vaikka suomalaisista yli miljoonan sanotaan asuvan lähiössä, sanalle *lähiö* ei ole olemassa selkeää, tyhjentävää määritelmää (Ympäristöministeriö 2011a). Usein lähiöksi mielletään keskustan ulkopuoliset 1960–70 -luvuilla rakennetut kerrostalovaltaiset alueet (Turvallinen kaupunki 2012). Tarkemmin määriteltynä lähiöllä voidaan tarkoittaa tehokkaasti rakennettua urbaania, keskustan ulkopuolista aluetta, johon sisältyy oma sisäinen aluehierarkia liikenne- ja palvelujärjestelmineen. Lisäksi lähiöt toteutuivat yleensä kaupungin, rakennuttajien ja urakoitsijoiden yhteisillä sopimuksilla. (Samuli Saarinen 4.4.2012.) Tämä määritelmä ei näin ollen sisällä ainoastaan 1960–70 -luvuilla rakennettuja asuinalueita. Tässä yhteydessä käytetään kyseistä, ajasta riippumatonta lähiön määritelmää.

Lähiöiden rakentamisen voidaan sanoa alkaneen Turussa 1950-luvulla, kun Patterinhaan ja Iso-Heikkilän rakennustyöt käynnistyivät. Samaan aikaan toteutettiin lähiöperiaatteella myös pienempiä kohteita esimerkiksi Mäntymäkeen. 1960-luvulle tultaessa rakentamisen tahti kiihtyi ja lähiöitä alkoi rakentua eri puolille kaupunkia. Vuosikymmenen aikana alkoi esimerkiksi Hurttivuoren, Uittamon ja Suikkilan rakentaminen. Alerakentaminen huipentui 1970-luvulla, jolloin kompaktikaupunki-ihanne oli valloillaan. 1970-luvun aikana alettiin muun muassa rakentaa Runosmäkeä ja Varissuota, jotka ovat vielä nykyäänkin Turun suurimmat lähiöt. Tämän jälkeen aluerakentaminen alkoi hiipua. Sen jälkeen rakentaminen on keskittynyt pitkälti kaupunkirakenteen täydentämiseen. Kuvassa 1 on nähtävissä Turun lähiöiden sijoittuminen suhteessa keskustaan sekä eri lähiöiden rakentamisen aloitusvuosi.



Kuva 1. Turun lähiökehä (kuva: Turun kaupungin yleiskaavatoimisto 2012).

Lähiöiden rakennukset ja kaupunkirakenne kuvastavat aikaansa: ne kertovat suunnittelun ja tuotannon muutoksesta sekä kuvaavat ajalle tyypillistä miljöötä. Seuraavaksi tutustutaan lähiörakentamisen historiaan, jotta voidaan ymmärtää paremmin, miksi lähiöt muodostuivat sellaisiksi kuin ne nykypäivänä ovat. Tämä on tärkeää, jotta lähiöistä voi löytää ne piirteet, jotka kertovat aikansa rakentamisesta. Löydettyjä piirteitä voidaan siten pitää arvoina, jotka mahdollisesti halutaan säilyttää myös tulevia sukupolvia varten.

### 5.1 Elementtitekniikan kehittyminen ja ensimmäiset lähiöt

Toisen maailmansodan jälkeen Suomessa alkoi laajamittainen kaupungistuminen. Turussa kaupunkiin muuttava väestö ohjattiin aluksi keskustan ruutukaava-alueelle. Keskustan vanhoja, sodassa kärsineitä rakennuksia kunnostettiin ja uusia rakennettiin nopeaa tahtia. (Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky 1978, 15.) Keskustan ulkopuolelle rakennettiin vielä lähinnä omakotitaloja.

Asuntopula oli sodan jälkeen valtava. Merkittävää helpotusta asuntotuotantoon toi asuntotoimikunnan eli Aravan perustaminen vuonna 1949. Aravan tehtävänä oli valtion varoilla tuetun rakentamisen suunnittelu, ohjaaminen ja valvominen sekä lainojen, takuiden ja avustusten myöntäminen tähän tarkoitukseen. Ennen lainaa oli saanut vain kunta, yleishyödyllinen rakennuttajayhtymä tai omakotirakentaja, mutta nyt myös seurakuntien, rakennusyhtiöiden ja yksityisten oli mahdollista saada lainaa. Lainan saajan oli vain sitouduttava noudattamaan Aravan antamia rakentamisen määräyksiä ja ohjeita. Aravan synty ja lukuisat veronhuojennuslait yhdessä sodan jälkivaikutusten heikkenemisen kanssa lisäsi asuntotuotannon määrää huomattavasti ja vuosina 1951–52 lyötiin sotaa edeltäneiden huippuvuosien rakentamismäärät. (Laakso 1980, 166, 167.) Asuntorakentamisen ennätyskausi oli kuitenkin vasta edessä.

Vuonna 1947 julkaistiin Otto I. Meurmanin teos ”Asemakaavaoppi”. Kirjan merkitys oli valtava 1940–50 -luvulla, koska tuolloin se oli ainoa suomenkielinen moderni kaupunkisuunnitteluun liittyvä teos (Sannemann 1999, 49–50). Ratkaisuksi kaupungistumiseen Meurman esitti hajakeskitysteorian, joka tarkoitti

lähiöitä yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta tutkineen Johanna Hankosen (1994, 56) mukaan sitä, että yli 50 000 asukkaan kaupungin yhtenäinen laajeneminen oli estettävä. Meurmanin teoriaa vastaavan ajatuksen Turkuun toi Olavi Laisaari vuonna 1952 julkaistussa ns. Laisaaren yleiskaavassa, jota Turun kaupungin asemakaavaosasto alkoi noudattaa omakotialueiden kaavoituksen pohjana. Tarkoituksena oli muodostaa aiemmin hajanaisesti rakentuneista pientaloalueista toimivia asumasoluja ja -lähiöitä. Koska pienet omakotitalojen muodostamat yksiköt eivät aina riittäneet ylläpitämään tarvittavia lähipalveluja, alettiin omakotialueista kaavoittaa tehokkaampia kokonaisuuksia, mikä tarkoitti usein myös kerrostalorakentamista. (Laakso 1980, 111.)

Käytännössä asia ei ollut näin yksioikoinen, sillä monet alueet olivat jo rakennettu niin pitkälle, ettei uudenaikaisten asumasolujen muodostaminen ollut enää mahdollista. Kokonaisuuden muodostaminen omakotialueista hidasti myös asuntotuotannon keskittäminen ruutukaava-alueelle. Vaikka solukokonaisuuksia ei aina saatu toteutettua, asumasolujen ja -lähiöiden syntyminen mahdollistettiin ainakin luomalla niille kaavalliset edellytykset. Esimerkiksi Iso-Heikkilään tehtiin asemakaavanmuutos, joka mahdollisti kolmen asumasolun muodostaman noin 6 000 asukkaan asumalähiön. Asemakaavaa tarkistettiin vielä myöhemmin, jolloin alue laajeni edelleen ja rakennusaloja luotiin yhä korkeammille rakennuksille. (Laakso 1980, 111.)

Espoossa aloitettiin vuonna 1953 Tapiolan puutarhakaupungin rakentaminen vastapainona "kaupunkikeskustojen puuttomille umpikortteleille (RKY 1993, 70). Vastaavia puutarhakaupunkeja ei Suomeen rakennettu paljon. Sen sijaan monia varhaisia lähiöitä voidaan nimittää metsälähiöiksi tai metsäkaupungeiksi. Alueet rakennettiin yleensä kaupunkirakenteesta irralleen, usein luonnontilaisille alueille. Näin säästettiin kustannuksia ja toisaalta saatiin asuinalueen ympärille luontoa. (Blom 2004, 28.) Rakennukset sijoitettiin maastoa mukailleen ja niiden väliin jätettiin yleensä paljon puita luomaan vaikutelmaa ympäröivästä luonnosta. Turun lähiöissä yhdistyy usein metsälähiöiden piirteet ja urbaanimpi korttelirakenne. Parhaiten metsälähiölle tyypillistä suunnittelua edustavat Suikkila ja Vasaramäki (Rakuunatie).

Helsingissä vuonna 1955 järjestetyillä ”IV Pohjoismaisilla rakennuspäivillä” yksi keskeisesti teemoista oli elementtirakentaminen. Teollistumisen ja elementtitekniikan kehittymisen vaikutus rakentamiseen ja arkkitehtuuriin oli jo tuolloin nähtävissä. Esimerkiksi ruotsalaisen arkkitehtiprofessori Nils Ahrbomin mielestä suunnittelutyön ja tuotannon välinen ”keinotekoinen raja-aita” oli poistettava ja arkkitehtien ”tulisi insinööritovereittensa lailla hakeutua tuotantoon, missä on heidän oikea paikkansa”. Tuolloin myös puhuttiin jo ns. tyyppitaloista. Suurien sarjojen tuottaminen ja standardiosien käyttö yksinkertaistuisi ja nopeutuisi edelleen toistojen myötä ja näin ollen tuottavuus kasvaisi. Työtä voitaisiin edelleen rationalisoida siten, että suuret rakennusliikkeet rakentaisivat näitä tyyppitaloja. Kaiken kaikkiaan rationalisointi jakoi arkkitehtien mielipiteitä. (Hankonen 1994, 106–109.) Turun ensimmäinen rakennus, jossa käytettiin teollisesti valmistettuja betonielementtejä, valmistui vuonna 1959 Kupittaankadulle. Rakennuttajana toimi Rakennus-Ruola Oy, joka oli Turun ensimmäinen rakennusliike, joka hyödynsi teollista betonielementtituotantoa asuntorakentamisessa. (Laakso 1980, 193.) Kaupunkisuunnittelun osalta elettiin murrosaikaa, kun yhteiskunnallinen rakennemuutos vaati muutoksia arkkitehtuurin, suunnittelun ja rakentamisen periaatteisiin (Hankonen 1994, 16). Hankosen (1994, 16) sanoin myös arkkitehtuurin tuli ilmentää ”uudenaikaista teollista tuotantoa vastaavaa kulutuksen ja elämäntavan muutosta”.

## 5.2 Aluerakentamisen käynnistymisestä kompaktikaupunkeihin

1960-luvun puolivälissä oli siirryttävä kaavoittamaan asuntoja pääasiassa keskustan ulkopuolelle, koska siellä oli yhtenäisiä ja riittävän suuria maa-alueita vapaana. Alkoi siirtyminen ns. aluerakentamiseen. Aluerakentaminen tarkoitti uuden alueen rakentamista kaupungin, rakennuttajien ja rakennusliikkeiden rakennuttajien välisin sopimuksin. Aluerakentamisen myötä uudenlaisia lähiöitä syntyi jopa aiemmin täysin asuttamattomille alueille. Alue- ja elementtirakentamisen yleistymisen johdosta yhtenäisiä ja suuria rakennusalueita tarvittiin. Pääasiassa alettiin rakentaa kerrostaloja, joka helpottui elementtitekniikan kehittymisen johdosta. Näin taattiin uusien asuntojen nopea saanti. Rakentamisella ei



ollut tuolloin selkeää painopistettä, vaan kohteita rakentui tasaisesti eri puolille Turkuu, sinne missä oli riittävästi tilaa ja joka oli saatavissa helposti rakennuspohjaksi. Käytännössä ne sijoittuvat keskustaa ympäröivän pientalovyöhykkeen ympärille. (Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky 1978, 15; Laakso 1980, 120–121.)

Aluerakentamisen tavoitteena oli rakentaa alueet mahdollisimman nopeasti. Tarkoituksena oli, että alueet yhdessä muodostaisivat toimivan kaupunkikokonaisuuden. Tehokkuutta kuitenkin heikensi monen alueen yhtäaikainen rakentaminen. Lisäksi tuohon aikaan aluetta ei yleensä jaettu usean rakennusliikkeen kesken, vaan yksi rakennusliike rakensi alueen kokonaan. Kaupunki teki sopimuksen rakennusliikkeen kanssa, jolle varattiin tontit rakentamista varten. Yleensä rakennusliike oli aloitteen tekijä ja alueet osoitettiin rakennusliikkeen tarpeiden mukaisesti. Varaukselle asetettiin määräaika, johon mennessä kauppa oli saatava päätökseen. Turussa tämä menettelytapa oli peräisin jo 1950-luvulta. Tunnettuja turkulaisia rakennusliikkeitä olivat esimerkiksi Urakoitsijat Oy, Kivikartio Oy ja Rakennustoimisto A. Puolimatka. (Laakso 1980, 121, 191, 194.) Menettelyn seurauksena rakennusyhtiöiden ja maanomistajien intresseillä saattoi olla enemmän painoarvoa kuin kaupunkisuunnittelulla ja kaavoituksella. Toisaalta näin saatiin muuttoliikkeen tarvitsemaa uutta asuntokantaa nopeammin, kun rakennusliike hankki maan, kaavoitti ja rakensi sen ja markkinoi asunnot (Hankonen 1994, 19).

Koko kaupungin kattavan, virallisesti hyväksytyn yleiskaavan puuttuminen alettiin vähitellen kokea ongelmaksi muiden kaupunkien ohella myös Turussa. Rakentamisen hajaantuessa yhä kauemmaksi keskustaa tuli tarpeelliseksi saada kokonaissuunnitelma, jolla kaupunkirakenteen kehittymistä voitaisiin hallitummin ohjata. Vuonna 1965 yleiskaavan laatiminen annettiin maan johtavan yleiskaavoituksen asiantuntijan, asemakaavaopin professori Olli Kivisen tehtäväksi. Kivinen oli muun muassa laatinut Helsingin Pihlajamäen asemakaavan vuonna 1960. (Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky 1978, 15; Laakso 1980, 120.)

1970-luvulle tultaessa aluerakentamisen ollessa kovassa vauhdissa lähiöistä alettiin tavoitella yhä tehokkaampia. Kaupunkirakenteesta tehtiin tiivis ja siinä noudatettiin yleensä ruutukaava-ajattelua. Näin alueesta pyrittiin saamaan toi-

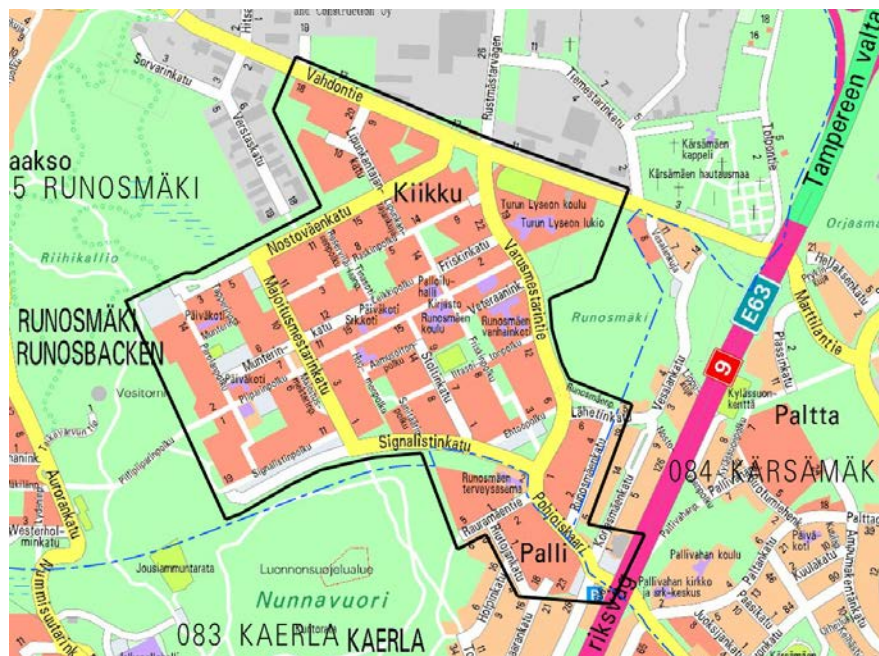
minnallisesti mahdollisimman tehokas. Palvelut ja virkistysalueet haluttiin tuoda mahdollisimman lähelle. Itse alueen sisälle ei sen sijaan jätetty paljon luontoa. Tällaisista lähiöistä on alettu käyttää nimitystä kompaktikaupunki. (Hankonen 1994, 26; Blom 2004, 28.) Tämä kaikki vaati luonnollisesti myös elementtitekniikan ja nostureiden kehittymistä. Jopa ruutukaavamaisuus oli osaltaan seurausta nostureiden liikeradoista (Eskola 2002, 15). Turun osalta Runosmäkeä ja Varis-suota voidaan luonnehtia kompaktikaupungiksi.

1980-luvulle saavuttaessa lähiöiden rakentaminen alkoi hiipua. Lähinnä toteutettiin lähiöitä, jotka oli ohjelmoitu jo alustavasti 1970-luvulla ja suunniteltu yleiskaavatasoisesti. Rakentamisen heikkenemiseen vaikutti taloudellinen lama sekä asukkaiden vastustus tiivistä kaupunkirakennetta kohtaan. Esimerkiksi Varis-suon lähiö rakennettiin vaiheittain aloittaen reunoilta. Kun vähitellen, myös alueen keskiosaan rakennettiin, asukkaat kokivat sen tiivistämiseksi, vaikka lähiön suunnitelmassa olikin jo alun perin tarkoitus tehdä siitä tiivisrakenteinen. (Samuli Saarinen 17.9.2012.)

1980-luvulta alkaen lähiöihin kohdistuva rakentaminen on ollut pääasiassa täydentämistä. Aluksi täydentäminen toteutettiin pääosin pientaloin. Nyt ollaan palaamassa takaisin tiiviimpään täydentämiseen. Nyt tiiviin rakentamisen perusteena käytetään myös kestävää kehitystä. Energiatehokkuuteen kiinnitettiin entistä enemmän huomiota. Toisaalta asukkaita osallistamalla otetaan huomioon sosiaalinen kestävyys. Asukasrakenteen ja asuntokannan monipuolistaminen on suuressa roolissa. (Pöyry 2012, 28.)

## 6 RUNOSMÄKI

Runosmäen lähiö sijaitsee Turun keskustan pohjoispuolella, lyhimmillään Runosmäestä on matkaa Kauppatorille noin neljä kilometriä. Opinnäytetyössä Runosmäen lähiöllä tarkoitetaan aluetta, johon sisältyy ns. vanha Runosmäki, Kiikku, Pallin kerrostalovaltainen alue myymälärakennuksineen (osittain Kaerlan ja Kärsmäen kaupunginosissa) sekä ns. Aurinkolaakso (kuva 2) (Runosmäkiseurary 2012). Nämä yhdessä muodostavat yhtenäisen kerrostalovaltaisen alueen, jossa on useita päivittäistavaramyymälöitä, päiväkoteja ja kouluja sekä terveysasema ja vanhainkoti.



Kuva 2. Opinnäytetyössä käytettävä Runosmäen lähiön raja on merkitty mustalla viivalla. Sininen katkoviiva osoittaa kaupunginosien rajat. Aurinkolaaksolla tarkoitetaan Nostoväenkadun pohjoispuolta. (Pohjakartta: Turun Kiinteistöliikelaitos 2012.)

Tällä alueella asuu noin 7 000 ihmistä, joten se on asukasluvultaan Turun toiseksi suurin lähiö (TeklaGIS-paikkatietojärjestelmä 2012). Lähiö on rakennettu pääosin vuosina 1970–80, mutta alueen pohjoisosan, Aurinkolaakson, rakennukset ovat 1990–2000 -luvulta. Runosmäessä on vain kerrostaloja, joten se

poikkeaa rakennuskannaltaan Turun suurimmasta lähiöstä, Varissuosta, jossa on myös omakoti- ja rivitaloja.

Runosmäkeä voi nimittää monen muun 1970-luvulla rakennetun lähiön tavoin kompaktikaupungiksi. Runosmäki on kaupunkirakenteeltaan hyvin tiivis. Se on rakennettu ruutukaavamaisesti ja lamellitalot muodostavat keskenään umpipihoja. Autoliikennettä on rajoitettu ohjaamalla se vain isommille kaduille. Kävelykatuja on paljon ja ne on erotettu autoteistä alikulkutunnelein. Erityisen hallitsevassa roolissa on Piiparinpolku-niminen kävelykatu, joka kulkee itä-länsi-suuntaisesti koko lähiön poikki. Kävelykadun varrella sijaitsee suurin osa Runosmäen palveluista. Se myös yhdistää Runosmäen Nättinummen lähiöön.

Runosmäen lähiön sisällä ei ole puisto- tai metsäalueita, vain pienempiä istuksia, mikä korostaa alueen toiminnallista tehokkuutta. Silti virkistysalueet ovat helposti asukkaiden saavutettavissa, sillä ne sijaitsevat aivan lähiön välittömässä läheisyydessä. Runosmäen ympärillä, erityisesti alueen länsi- ja eteläpuolella, on paljon virkistyskäyttöön soveltuvaa metsäaluetta. Esimerkiksi Nunnavuoren alueella ulkoilureitit ovat hyvin kattavia. Lähellä sijaitsee myös Impivaaran liikuntakeskus.

## 6.1 Runosmäen kaavoituksen ja rakentamisen historiaa

Vuonna 1952 julkaistussa Laisaaren yleiskaavassa nykyisen Runosmäen lähiön alue kuului Kärsämäen asumalähiöön (Ma I), joka oli osa Maarian asumakuntaa (Ma). Kärsämäen asumalähiö oli huomattavan laaja kattaen nykyiset Metsämäen, Orikedon, Röntämäen kaupunginosat sekä osan kaupunginosista Kaerla, Runosmäki, Lentokenttä, Urusvuori, Saramäki, Paimala ja Tasto. Kaikkiaan asumalähiöön uskottiin tarvittavan jopa kahdeksan asumasolua. (Laisaari 1952, liitekartta.)

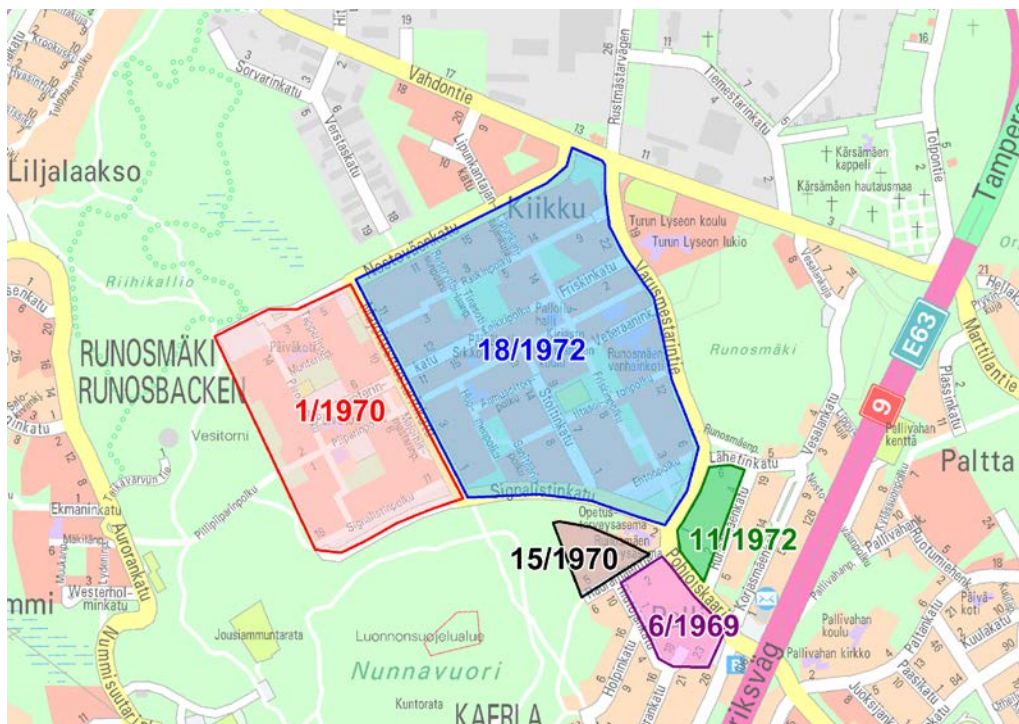
Laisaaren yleiskaavan julkaisemishetkellä suuri kerrostalorakentamisen aika oli vasta aluillaan eikä Runosmäen lähiötä vielä määritelty. Yleiskaavan julkaisemishetkellä koko Kärsämäen asumalähiön alueella asui vain noin 1 775 ihmistä.

Vuonna 1980 koko alueella ennustettiin asuvan noin 6 275 asukasta, eniten Kärsämäessä ja Vätti–Kaerla–Kastu -alueella. On huomionarvoista, että Runosmäen valmistuessa vuonna 1980 yksistään siellä asui jo tätä enemmän ihmisiä. Vaikka Laisaaren yleiskaavassa ei vielä osoitettu Runosmäen lähiötä ja väestöennusteet olivat kaukana toteutuneesta, alueen potentiaali oli kuitenkin selvästi huomattu, sillä Kärsämäen asumalähiö oli määritelty yhdeksi suurimmista asumalähiöistä. (Laisaari 1952, 147.)

Vuonna 1967 kaupunginvaltuusto päätti varata Runosmäestä alueet kolmelle rakennusliikkeelle, Rakennus Oy:lle, Urakoitsijat Oy:lle ja Turun Asunnontuotanto Oy:lle. Ensimmäisen varsinaisen yleiskaavan, yleiskaava 1976:n, työstäminen oli käynnissä, mutta se ei ehtinyt valmistua ennen kuin Runosmäen rakentaminen aloitettiin. Yleiskaavan vuonna 1968 päivätyssä alustavassa luonnoksessa nykyistä Runosmäkeä pienemmälle osalle, ns. vanhan Runosmäen alueelle, oli osoitettu ”pääasiassa kerrostalomaista asutusta” ja Pallin alueelle ”pääasiassa pientalomaista asutusta”. Turun lyseon koulun ja lukion alue oli jo tuolloin ”pääasiassa yleisten rakennusten aluetta”. Nykyisen Signalistinkadun osoitettiin jatkuvan aina Nättinummeen saakka. (Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen 1968.) Vuonna 1969 valmistuneessa yleiskaavaluonnoksessa käyttötarkoitus ilmaistiin jo tarkemmin vanhan ”Runosmäen” ollessa ”pääasiassa asuintoimintoja sisältävä korkeahkon tehokkuusasteen taajamaa”. Asemakaavan 1/1970 selostuskirjeen mukaan yleiskaavaluonnoksen pohjalta laadittiin samana vuonna Runosmäen kaupunginosan asemakaavaluonnos.

Turun asuntoalueita lapsiperheiden näkökulmasta jo 1970-luvun lopulla tutkineen Mervi Latikan (1980, 30, 31, 43) mukaan Runosmäen asemakaavoituksen pohjana oli runkosuunnitelma, jonka tarkoituksena oli tuottaa väljä ja monipuolinen lähiö. Alue kuitenkin tiivistyi suunnitellusta, sillä runkosuunnitelman mukaisille virkistys- ja palvelualueille kaavoitettiin osittain asuinkortteleita. Hänen mukaansa lähiön läpi kulkevasta Piiparinpolusta oli tarkoitus tulla väljä, puiden reunustama kävelyväylä. Vaikka Piiparinpolun ympäristö rakennettiin tehokkaammin, se toteutui aluetta yhdistävänä kävelykatuna.

Runosmäki rakentui suurelta osin kahden suuren asemakaavan, 1/1970 ja 18/1972, mukaisesti (kuva 3). Käytännössä alueen toteuttaminen oli jaettu rakennusliikkeiden kesken ja kaavat laadittiin rakennusliikkeiden esitysten pohjalta. Asemakaava 1/1970 kattoi koko Majoitusmestarinkadun länsipuolisen osan sekä hieman Piiparinpolun vartta myös kadun itäpuolelta. Korttelissa 2 olevaa päiväkotia ja korttelin 11 huoltorakennuksia lukuun ottamatta alueen rakennukset olivat valmiita vuonna 1975. Päiväkodin tilalle oli aiemmin kaavoitettu liikerakennus, mutta vuonna 1980 sen tilalle muodostettiin päiväkotitontti (asemakaava 7/1980). Alueelle rakentui sekä lamelli- että pistetaloja sekä edellä mainitun päiväkodin lisäksi myös toinen päiväkoti kortteliin 14.



Kuva 3. Kuvassa on osoitettu, millä asemakaavalla rakennukset ovat toteutuneet. Asemakaavojen osalta on esitetty vain työssä käytetyn rajauksen sisälle jäävät alueet. Vuoden 1980 jälkeen rakennettuja rakennuksia ei ole huomioitu. (Pohjakartta: Turun Kiinteistöliikelaitos 2012.)

Asemakaava 18/1972 kattoi vastaavasti koko Majoitusmestarinkadun itäpuolisen osan aina Varusmestarintielle saakka. Kaavan 1/1970 tavoin kaava-alueelle osoitettiin sekä piste- että lamellitaloja. Lisäksi alueelle sijoitettiin monipuolisesti palveluja. Piiparinpolun varrelle kortteliin 3 oli kaavassa 1/1970 kaavoitettu liike-

rakennus, mutta kaavassa 18/1972 sen tilalle kaavoitettiin kaksi pistekerrosta-  
loa. Palvelut keskitettiin Piiparinpolun varrelle. Aurinkolaakson alueelle oli osoi-  
tettu teollisuus- ja varastoaluetta, jonka aina Vahdontielle saakka ulottuva Paro-  
lanpuisto rajasi asuinalueesta. Turun lyseon koulua ja lukiota sekä palvelukotia  
ei myöskään vielä kaavoitettu, vaan tilalla oli luonnontilassa säilytettävää puis-  
toaluetta (PL).

Lähiön rakentaminen alkoi alueen eteläosasta, Pallista (Kaerla) ja länsiosasta,  
joka muodostaa ns. vanhan Runosmäen ytimen. Pallin lamellikerrostalot valmis-  
tuivat vuosina 1970–73 asemakaavojen 6/1969 ja 15/1970 mukaisesti. Raken-  
nusliikkeinä toimivat Rakennus Oy ja Urakoitsijat Oy (Laakso 1980, 196). Län-  
siosan rakentaminen alkoi aiemmin esitellyn kaavan 1/1970 mukaisesti.

Rakentamisen tahti oli kiivas ja 1970-luvun alkupuolella rakentaminen aloitettiin  
myös Runosmäen itäosassa ja ostoskeskus korttelissa 22, vanhainkoti korttelis-  
sa 24 sekä muutama piste- ja lamellitalo olivat valmiita vuosikymmenen puolivä-  
liin tultaessa. Eteläosassa puolestaan kortteli 34 saatiin valmiiksi vuonna 1975  
ja kortteleiden 30 ja 31 rakentaminen aloitettiin ennen 1970-luvun puoliväliä.

1970-luvun puolivälissä Runosmäki oli Turun suurin yhtenäinen rakennuskohde  
ja Latikan (1980, 30) mukaan alueen kokonaissuunnitteluun kiinnitettiin aiem-  
paa enemmän huomiota. Aluerakentamiselle tyypillisesti Runosmäki rakennet-  
tiin suurimmaksi osaksi aiemmin täysin kaavoittamattomalle alueelle, jossa oli  
ollut ennen sitä vain pääasiassa metsää. Alueen tiivistyminen alkuperäisestä  
suunnitelmasta kuvaa ajan murrosta. 1960-luvun lopulla alettiin yhä enemmän  
kaavoittaa ns. kompaktikaupunkeja, jollaisen myös Runosmäestä voidaan sa-  
noa muodostuneen. Kompaktikaupungin suunnitteluihanteen tavoin Runosmä-  
essä kaupunkirakenne muodostui tiiviiksi. Toiminnalliseen tehokkuuteen kiinni-  
tettiin erityistä huomiota, joten palvelut haluttiin tuoda mahdollisimman lähelle.  
(Hankonen 1994, 26; Blom 2004, 28). Rakentaminen alueen sisällä oli tiivistä  
eikä sinne kaavoitettu varsinaisia virkistysalueita. Sen sijaan lähiön välittömässä  
läheisyydessä sijaitsi laajat virkistysalueet, jonne asukkaan oli helppo päästä.  
Yleiskaava 1976:ssa todetaankin Runosmäen edustavan ”kokonaisuudessaan  
tiivistä uutta asuntorakentamista” (Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky 1978, 53).

Muista Turun suurimmista lähiöistä poiketen Runosmäkeen rakennettiin vain kerrostaloja, ei lainkaan rivitaloja.

Kaupunginvaltuusto totesi käsitellessään Yleiskaava 1976:ta vuonna 1976, että Runosmäkeen tehdään paikalliskeskustasoinen palvelukeskus, johon sijoittuvat peruspalvelut vuoteen 1985 mennessä. Vuonna 1976 Runosmäessä asui jo noin 8 000 ihmistä ja valmistuttuaan asukaslukuksi oli tarkoitus tulla noin 9 000. (Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky 1978, 100.) Sittemmin asukasluku on muiden Turun lähiöiden tapaan laskenut ollen nyt noin 7 000 asukasta (TeklaGIS-paikkatietojärjestelmä 2012).

Yleiskaava 1976:ssa Runosmäki oli merkitty käyttötarkoitukseltaan samaksi sekä tavoitevuoden 1985 että 2000 osalta. Yleiskaavaluonnoksen tavoin Signalistinkadun osoitettiin edelleen jatkuvan Nättinummeen saakka. Katu ei kuitenkaan koskaan toteutunut kokonaan, vaan se päättyy umpikujaan eikä johda pois Runosmäestä. Nostoväenkadun pohjoispuolelle eli nykyisen teollisuusalueen ja Aurinkolaakson osalle oli osoitettu sekä asumista aluetehokkuudella 0,2–0,4 (ks. s. 19) että teollisuutta. Silloisella rajauksella asuntoalue ei ole koskaan toteutunut, vaan se on edelleen metsää. Silloin teollisuusalueeksi osoitetulla alueella on pääosin edelleen teollisuutta. Täysin koko teollisuusalue ei kuitenkaan rakentunut, vaan alueelle jäi myös metsää. 1990–2000 -luvuilla metsäalueen tilalle rakennettiin Aurinkolaakson kerrostaloalue. Kiikku ja muu Piiparinpolun pohjoispuoli osoitettiin asuntoalueeksi, jonka aluetehokkuus on 0,4–0,6. Siellä onkin paljon korkeita pistetaloja ja myös lamellitalot ovat poikkeuksetta 6-kerroksisia. Piiparinpolun eteläpuoli oli osoitettu asuntoalueeksi, jolla aluetehokkuus on 0,2–0,4. Siellä sijaitsee suurimmaksi osaksi 3–4 -kerroksisia lamellitaloja. Keskustatoimintojen alue oli sijoitettu Piiparinpolun varrelle, sen pohjoispuolelle. Alueella sijaitsee seurakuntakeskus, liikerakennus ja päiväkotiki sekä kerrostaloja. Nykyään keskustatoimintoja, kuten toinen liikerakennus, on rakentunut myös muualle Piiparinpolun varrelle. Piiparinpolku yhtyi muihin ulkoilureitteihin. (Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky 1978, 101.)

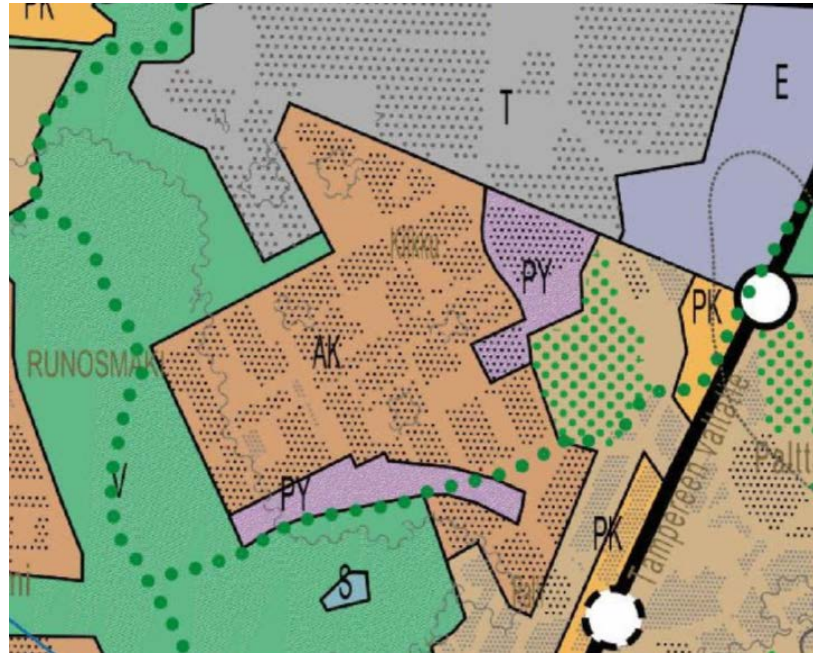
Alue täydentyi 1970-luvun loppuun mennessä keskiosistaan asemakaavan 18/1972 mukaisesti ja valmistuneet talot tekivät alueesta yhtenäisen kokonai-



suuden. Samoin elintarvikekioski Kärsämäen kaupunginosassa ja huoltoasema Kaerlan kaupunginosassa valmistuivat jo 1970-luvulla. Myöhemmin Runosmäki täydentyi vielä yksittäisillä julkisilla rakennuksilla sekä Aurinkolaakson kerrostaloilla. Pallin ostoskeskus (Kärsämäki) valmistui 1990-luvulla. Runosmäen terveysasema (Kaerla), Turun lyseon koulu ja lukio, palvelukoti sekä Aurinkolaakson kerrostalot on rakennettu 1990–2000 -luvuilla.

Yleiskaava 2010:ssä Runosmäki oli merkitty käyttötarkoitukseltaan kerrostalovaltaiseksi asuntoalueeksi (A2) lukuun ottamatta korttelia 81, joka oli julkisten palvelujen ja hallinnon aluetta (PY). Nykyään tällä alueella sijaitsevat Turun lyseon koulu ja lukio sekä palvelukoti. Teollisuutta oli osoitettu Runosmäen pohjoisosaan alueelle, joka on myös nykyään teollisuuskäytössä. (Turun yleiskaava 2010 1995, liitekarta.)

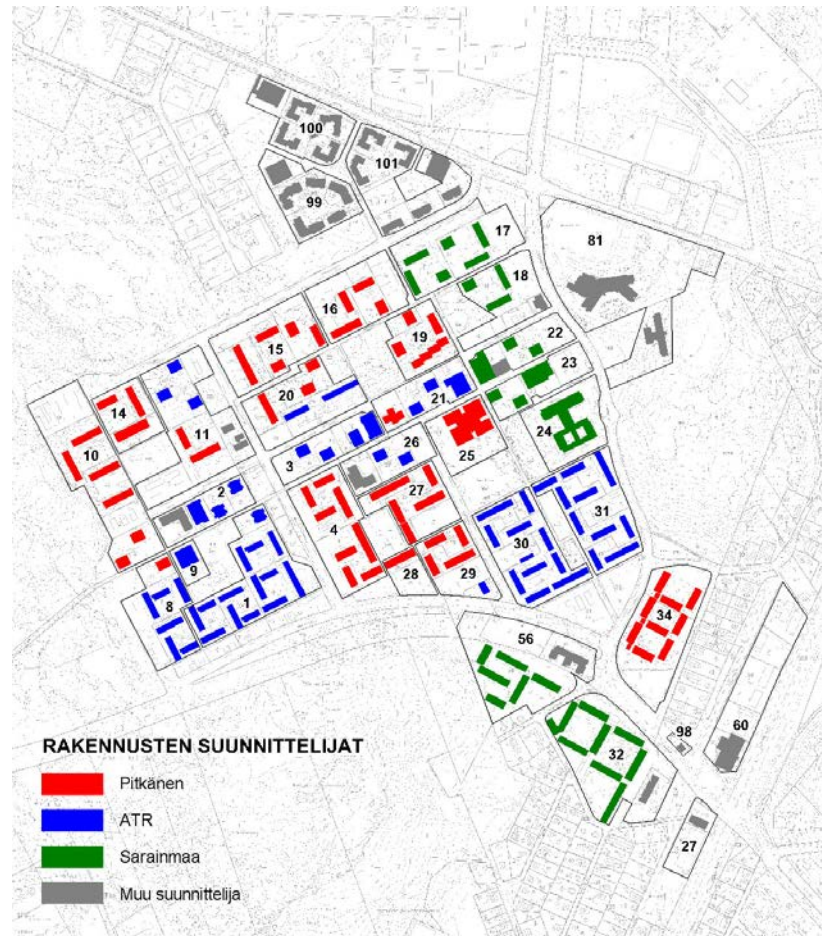
Tällä hetkellä voimassa olevassa Yleiskaava 2020:ssä suurin osa Runosmäestä on osoitettu kerrostalovaltaiseksi asuntoalueeksi (AK) (kuva 4). Lähiön eteläosaan, Signalistinkadun varrelle, on osoitettu julkisten palvelujen ja hallinnon aluetta (PY) Tällä alueella ei ole terveysaseman lisäksi muita rakennuksia, ainoastaan metsää. Myös alueen itäosassa sijaitsevat vanhainkodin, palvelukodin ja koulun alueet ovat julkisten palvelujen ja hallinnon aluetta. Runosmäen sanotaan olevan yksi tärkeimmistä täydennysrakentamisen kohteista. Runosmäki on myös lähiöuudistusalue. Lähiöuudistuksen tarkoituksena on monipuolistaa alueen asukasrakennetta ja tukea palvelujen säilymistä. Uudistus toteutetaan vuorovaikutuksessa alueen asukkaiden kanssa. Runosmäen asukkaat eivät yleiskaavan selostuksen mukaan toivoneet alueelle voimakasta kaupallista keskustaa. (Turun yleiskaava 2020 2001, 33, 59, 73, liitekarta.)



Kuva 4. Ote Turun yleiskaava 2020:stä Runosmäen osalta (kuva: Turun yleiskaava 2020 2001).

## 6.2 Runosmäen rakennuskanta

Runosmäkeen rakennuksia on suunnitellut useampi suunnittelija. Arkkitehtipiirustusten perusteella voidaan todeta, että asuinrakennukset ovat suunnitelleet ATR-toimistot Oy/ATR-Suunnittelu, jossa vaikuttivat ainakin arkkitehdit Blomstedt, Krogius, Petterson ja Tuominen, arkkitehti Pekka Pitkäsen luotsaama Arkkitehtitoimisto Pekka Pitkänen sekä Heikki Sarainmaa. Selkeyden vuoksi edellä mainituista arkkitehtitoimistoista käytetään nimityksiä ATR, Pitkänen ja Sarainmaa. Pitkänen ja Sarainmaa ovat paikallisia suunnittelijoita ja ATR on helsinkiläinen toimisto. Suunnittelijoiden kohteet on esitetty kuvassa 5.

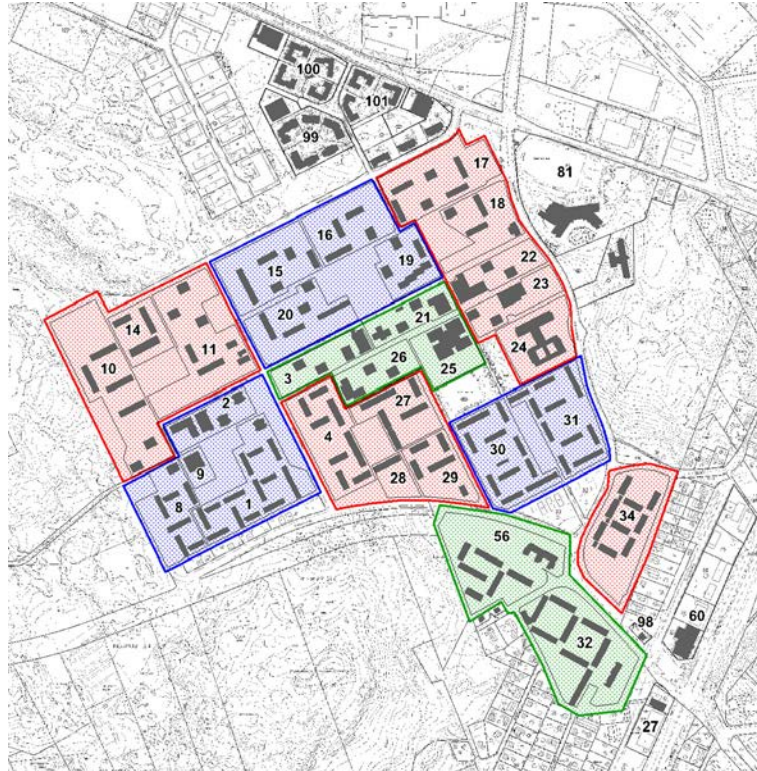


Kuva 5. Runosmäen rakennusten suunnittelijat (pohjakartta: Turun Kiinteistöliikelaitos 2012).

Seuraavaksi Runosmäen rakennusten alkuperäisiä piirteitä ja muutoksia kuvailaan tarkemmin. Käsittelyn helpottamiseksi Runosmäki on jaettu alueisiin. Alueet on pyritty muodostamaan loogisesti korttelijakoa noudattaen siten, että jokainen niistä muodostaisi mahdollisimman yhtenäisen kokonaisuuden. Tarkastelussa painopiste on asuinrakennuksissa. 1990–2000 -luvuilla valmistuneet täydennysrakennukset, Aurinkolaakson kerrostalot, Pallin ostoskeskus, Turun lyseon koulu ja lukio sekä palvelukoti, on jätetty tarkemman tarkastelun ulkopuolelle. Samoin 1970-luvulla rakennettuja huoltoasemaa ja elintarvikekioskia ei ole yksityiskohtaisemmin käsitelty.

Koska suurin osa Runosmäen lähiöstä on Runosmäen kaupunginosassa, alueiden otsikoinnissa on osoitettu kaupunginosa vain, jos kyse on Kaerlan tai Kärsmäen korttelista. Jokaisen alueen osalta on esitetty kursivoituna suunnittelijat

ja rakennusvuodet. Täydennysrakennusten osalta nämä tiedot on merkitty sulkeisiin. Valittu aluejako on osoitettu oheisessa kartassa, josta on myös nähtävissä alueisiin sisältyvien kortteleiden numerot (kuva 6).



Kuva 6. Tarkastelun helpottamiseksi Runosmäki on jaettu yhdeksään alueeseen. Numerot osoittavat, mikä kortteli on kyseessä. (Pohjakartta: Turun Kiinteistöliikelaitos 2012.)

### Kaerlan korttelit 32 ja 56

*Rakennettu 1970–72 (2006), suunnittelijat Heikki Sarainmaa, Rakennustoimisto A. Puolimatka Oy (ja Ark' Aboa, pääsuunnittelija Pia Helin)*

Runosmäen ensimmäiset rakennukset valmistuivat tälle alueelle. Sarainmaa on suunnitellut kaikki kerrostalot lukuun ottamatta korttelissa 32, tontilla 1 sijaitsevaa kerrostaloa, jonka on suunnitellut Rakennustoimisto A. Puolimatka Oy. Lisäksi 2000-luvulla valmistuneen terveysaseman korttelissa 56 on suunnitellut Pia Helin Ark' Aboa -arkkitehtitoimistosta. Terveysasema on melko hallitsevasa roolissa, sillä se sijaitsee risteyksessä ja näkyy siten moneen suuntaan. Se

poikkeaa selvästi arkkitehtuuriltaan läheisistä rakennuksista, minkä vuoksi se erottuu joukosta vielä selvemmin eikä tue alueen yhtenäisyyttä.

Sarainmaan suunnittelemat rakennukset ovat mielenkiintoisia siinä mielessä, että niissä on nähtävissä piirteitä sekä 1960-luvun että 1970-luvun arkkitehtuurista. Saman rakennuksen toisesta julkisivusta on aistittavissa vielä 1960-luvun henkeä: parvekkeet ovat sisäänvedettyjä ja ikkunalinja on hyvin nauhamainen (kuva 7). Julkisivuissa käytettiin aiemmin talokohtaisia värejä. Väreinä oli punainen, keltainen, sininen ja vihreä. (Pirkko Mikkola 6.9.2012.) Nykyään talot ovat julkisivuiltaan vaaleaksi maalattua betonielementtiä, mikä korostaa vaikutelmaa 1960-luvusta. Kivijalka on ruskea ja ikkunan alapuoliset korosteosat ovat pääväritystä tummempia.



Kuva 7. Sarainmaan Kaerlan kortteleihin 32 ja 56 suunnittelemissa lamellitaloissa on piirteitä sekä 1960-luvun (oik.) että 1970-luvun arkkitehtuurista (vas.).

Samana talon sisäänkäynnin puoleinen julkisivu sen sijaan enteilee jo 1970-luvun kerrostaloarkkitehtuuria aukkojulkisivuineen (kuva 7). Arkkitehtipiirustuksissa ei ole nähtävissä samalla puolella ja päädyissä ikkunoiden alla olevia

tummempia korosteosia, jotka ovat tyypillisiä erityisesti 1970-luvulla rakennetuissa kerrostaloissa. Korosteosa on ilmeisesti tullut osaksi rakennuksia vasta toteutusvaiheessa. Betonisesta korosteosasta tekee poikkeavan siihen painettu kuvan 8 mukainen aaltokuvio. Sen aikaisessa lähiöarkkitehtuurissa tämänkaltaiset yksityiskohdat eivät ole kovin yleisiä. Rakennusajankohdan elementtiteknikka on nähtävissä selvästi erottuvista elementtisaumoista ja porraskäytävät ovat piirustusten mukaisesti edelleen lasitettuja. Joidenkin talojen julkisivut kaipaavat pikaista kunnostusta, sillä ne ovat läikikkäitä ja maalipinta on rapistunut.



Kuva 8. Sarainmaan Kaerlan kortteleihin 32 ja 54 suunnitteleminen talojen ikkunan alla olevaan korosteosaan on painettu aaltokuvio.

Puolimatkan suunnittelema talo on rakennustoimistolle hyvin tyypillisen näköinen. Nykyisestä julkisivusta on nähtävissä, että ikkunoiden välissä on ollut korosteosa, joka ikään kuin yhdistää aina kaksi ikkunaa toisiinsa. Yleensä tällainen osa on väriltään erilainen muun julkisivun kanssa ja se saattaa olla profiloitu. Tässä talossa korosteosa ei juuri erotu, sillä se on tasainen ja samanvärisen muun julkisivun kanssa. Kyseinen talo on ainut Puolimatkan Runosmäkeen suunnittelema rakennus. Se ei varmastikaan ole paras esimerkki Puolimatkan suunnittelemissa kohteissa, sillä samalta suunnittelijalta löytyy suurempia, yhtenäisiä kohteita esimerkiksi Uittamolta. Yksinään talo tuntuu aika irralliselta.

## Kortteli 34

*Rakennettu 1973–75, suunnittelija Pekka Pitkänen*

Talot ovat olleet alun perin ajalle tyyppillisesti tasakattoisia, mutta sittemmin niihin on asennettu harjakatto (kuva 9). Kattotyypin muuttuminen vaikuttaa väkisin ulkonäköön vieden hieman painoa talon alkuperäiseltä nauhamaisuudelta ja linjakkuudelta. Kenties ”laatikkomaisuudesta” on haluttu luopua ja pyritty tekemään taloista kodikkaamman näköisiä. Lisäksi rakennustekniset asiat ovat voineet vaikuttaa. Tasakatto jatkoi samaa vaakasuoraa linjaa ikkunoiden kanssa. Kaiken kaikkiaan ulkonäön muuttuminen ainoastaan katon osalta saa talot näyttämään ristiriitaisilta, vanhan ja uuden sekoitukselta. Toisaalta taloissa näkyy ajallinen kerroksellisuus ja rakennustekniikan ja -ihanteiden muutos.



Kuva 9. Tasakaton muuttaminen harjakatoksi on vienyt taloilta niiden nauhamaisuutta, sillä tasakatto korosti vaakalinjaa. Kuvassa Pekka Pitkäsen suunnittelema korttelin 34, tontin 1 taloja.

Muuten talojen ilme on pysynyt suhteellisen alkuperäisenä ja ne edustavat tyyppillistä Pitkäsen 1970-luvun arkkitehtuuria. Ikkunalinja on hyvin nauhamainen, mitä sisäänvedetyt parvekkeet korostavat. Julkisivut ovat vaaleaa pesubetonia ja ikkunankehyykset maalattu korostevärein, tässä tapauksessa kaikkien talojen osalta punaisella.

### Korttelit 1, 2, 8 ja 9

*Rakennettu 1970–75, (1988), suunnittelijat ATR-Toimistot Oy/ATR-Suunnittelu ja Arkkitehtitoimisto Pekka Pitkänen*

Kortteleiden rakennuksista suurin osa on ATR:n suunnittelema. Kortteleissa 1 ja 8 jokaisella tontilla on kolme tai neljä taloa lamellitaloa, joista kaksi on aina kytketty toisiinsa käytävin toisen ja kolmannen kerroksen osalta. Näiden lamellitalojen ilme on hyvin yhteneväinen muiden ATR:n Runosmäkeen suunnittelemi- en talojen kanssa.



Kuva 10. Korttelin 8 lamellitaloissa on säilynyt hyvin julkisivun alkuperäinen aihe. Kuvan talot sijaitsevat tontilla 2.

Lamellitaloissa (kuva 10) on jo 1970-luvulle tyypillinen aukkojulkisivu ja väritykseltään ne ovat 1960-luvulle tyypillisen vaalean sijaan harmaan ja ruskean yhdistelmiä. Julkisivumateriaalina on käytetty kalkkikivirouhepintaista pesubetonia. Esimerkki tyypillisestä pesubetonipinnasta on nähtävissä kuvassa 11. Lisäksi ikkunoiden ympärillä on erillinen pesubetonielementti, joka on muuhun julkisivuun nähden väritykseltään tummempi, ruskea. Parvekkeiden väritys vaihtelee ollen esimerkiksi punainen tai vaaleansininen. Rakennusten julkisivujen ilme on hyvin alkuperäinen lukuun ottamatta sitä, että korttelin 1, tontin 4–6 raken-



nuksista on tehty pulpettikattoisia. Uusi katto saa aikaan ristiriitaisen vaikutelman, sillä se on väriltään vaaleansininen eikä siten edusta rakennusajankohdalle tyypillistä värimaailmaa. Tästä syystä katto tuntuu muusta julkisivusta irralliselta.



Kuva 11. Tyypillistä pesubetonipintaa Jyrkkälässä. Pesubetonilla tarkoitetaan kivirouhepintaista betonielementtiä. Pesubetonin väri vaihtelee.

ATR:n suunnittelemat pistetalot kortteleissa 1 ja 2 (kuva 12) ovat julkisivujäsentelyiltään hyvin erikoisia. Niissä ei ole ajalle tyypilliseen tapaan rakennettu parvekkeita samaan pystylinjaan parveketorneiksi, vaan parvekkeet sijaitsevat eri kohdilla. Lisäksi talojen päädyt eivät ole tasaisia, vaan niissä on porrastuksia.



Kuva 12. Kortteleiden 1 ja 2 pistetalojen parvekkeita ei ole sijoitettu tyypillisesti keskenään samaan linjaan. Kuvan arkkitehtiirustus esittää korttelin 1, tontilla 2 sijaitsevaa taloa. (Kuva: Turun kaupunginarkisto 2012.)

Pistetaloissa on tehty jonkin verran muutoksia, mutta julkisivujen yleisilme on pysynyt melko samankaltaisena erikoisen jäsentelyn vuoksi (kuva 13). Eniten ilmettä on muuttanut pinnan rappaaminen tasaiseksi. Aiempi väritys on myös saattanut olla nykyisen melko vaalean sijaan tummempi. Ikkunat on myös selvästi uusittu kokonaan, sillä niissä on aiempaa kapeampi tuuletusikkuna. Taloissa ei ole eikä niihin suunniteltu ATR:lle tyypillisiä ikkunoiden alla olevia erivärisiä korosteosia.



Kuva 13. Kortteleiden 1 ja 2 pistetalojen julkisivut on saneerattu, jolloin pinta on rapattu tasaiseksi ja ikkunat vaihdettu uusiin. Kuvan talo sijaitsee korttelissa 2, tontilla 2.

#### Korttelit 10, 11 ja 14

*Rakennettu 1972–75, (1989), suunnittelijat Arkkitehtitoimisto Pekka Pitkänen, ATR-Toimistot Oy (ja Kiinteistö ja rakentajapalvelu Ky)*

Alueen kaikki lamellitalot ovat Pitkäsen suunnittelema, samoin kuin korttelin 11 kaksi pistetaloa. Ne ovat tyypillisesti pääosin tummaa harmaata pesubetonia. Ikkunalinjat ovat Pitkäsen suunnittelulle ominaiseen tapaan nauhamaisia, par-

vekkeet sisäänvedettyjä ja ikkunankehysten värit talokohtaisia. Kehyksissä käytetään perusvärejä kuten keltaista, punaista tai sinistä. Korttelissa 14, tontilla 2 sijaitseva päiväkotikoti on myös Pitkäsen suunnittelema.



Kuva 14. Korttelin 11, tontin 3 pistetalojen julkisivu on saneerauksessa rapattu tasaiseksi ja maalattu valkoiseksi. Alkuperäisen aiheen mukaisia tumman ruskeita korosteosia ei ole nähtävissä. Vertaa toteutusta kuvaan 16.

ATR on suunnitellut mäen päällä sijaitsevat korttelin 11, tontin 3 pistetalot. Ne on suunniteltu samantyyllisiksi kuin suurin osa muistakin toimiston Runosmäkeen suunnittelemissa kohteista: taloissa on aukkojulkisivut, julkisivumateriaalina on harmaa pesubetoni (kalkkikivirouhe) ja ikkunoiden ympärillä on tummempi alue, joka on ruskeaa pesubetonia. Parvekkeet ovat ulkonevia ja ne sijaitsevat talon päädyissä. Näin ollen pääjulkisivuilla on vain ikkunoita. Aivan vastaavanlaisia pistetaloja ATR suunnitteli myös Runosmäen keskiosaan (ks. alue ”korttelit 15, 16, 19 ja 20”). Lähes kaikki niistä ovat kokeneet suuria muutoksia julkisivujen osalta (kuva 16). Tämän alueen pistetalot on lisäeristämisen yhtey-

dessä rapattu tasaiseksi, jolloin betonielementtien saumat eivät ole enää näkyvissä (kuva 14). Lisäeristämisen myötä ikkunat ovat syvemmillä. Talot ovat nyt valkoisia eikä tummia korosteosia enää ole. Lisäksi parvekkeet on uusittu täysin ja nyt parvekkeen etulevy on kiiltävä ja väritykseltään sinivihreä. Saneerausten seurauksena vastaavanlaisia parvekkeita on nykyään nähtävissä Runosmäessä paljon.

#### Korttelit 4 ja 27–29

*Rakennettu 1970–76, suunnittelija Arkkitehtitoimisto Pekka Pitkänen*

Alue koostuu Pitkäsen suunnittelemissa lamellitaloista. Korttelin 4 ja 28 talot on rakennettu vuosina 1970–75 ja ne ovat keskenään hyvin samannäköisiä. Korttelin 4, tontin 3 talot sekä korttelin 28 talo ovat lähellä alkuperäistä ilmettään: julkisivu on harmaata pesubetonia, parvekkeet ovat sisäänvedettyjä, ikkunalinja on hyvin nauhamainen ja ikkunankehysten väri vaihtelee taloittain (kuva 15, vas.).



Kuva 15. Korttelin 4, tontin 3 talot (vas.) ovat hyvin lähellä alkuperäistä ilmettään. Julkisivusaneeraus on muuttanut paljon korttelin 4, tontin 2 talojen (oik.) ulkoasua. Päädyt on verhoiltu laatoin, muu julkisivu on rapattu tasaiseksi ja parvekkeet on uusittu eivätkä ne ole enää valkoisia.

Korttelissa 4, tontilla 2 olevat talot ovat sitä vastoin kokeneet suuria muutoksia julkisivujen osalta. Parvekkeet on uusittu samaan tapaan kuin monissa muissakin Runosmäen taloissa. Parvekkeet ovat nyt tummia ja kiiltäväpintaisia. Julkisivut on eristerapattu, jolloin pinnasta on tullut tasainen ja aiempaa pesube-

tonipintaa väritykseltään vaaleampi. Taloittain vaihtelevat ikkunakehysten väritykset on säilytetty. Parvekkeiden väritys poikkeaa nyt muun julkisivun värityksestä, mikä vie nauhamaista vaikutelmaa. Lisäksi talojen päädyt on verhoiltu pienin laatoin, mikä vie huomion päätyihin muun pinnan ollessa tasainen (kuva 15, oik.).

Korttelien 27 ja 29 lamellitalot on rakennettu vuosina 1975–76. Myöhäisemmästä rakennusajankohdasta antaa viitteitä aiemmin mainittuja taloja matalammat ikkunalinjat ja tummemmat ikkunankehukset, joissa väreinä on käytetty esimerkiksi tummansinistä tai -vihreää. Osa taloista osa on pysynyt julkisivuiltaan lähes alkuperäisenä. Jotkin talot taas on verhoiltu levyllä siten, että julkisivu on aiemman harmaan sijasta valkoinen. Levyjen saumat ovat vastaavasti näkyvisissä suurin piirtein samanlaisella jaolla kuin alkuperäiset elementtisaumat, joten saneeraus ei ole muuttanut ratkaisevasti julkisivun ilmettä.

#### Korttelit 3, 21, 25 ja 26

*Rakennettu 1974–79, suunnittelijat ATR-Toimistot Oy, Arkkitehtitoimisto Pekka Pitkänen ja Turun kaupungin talorakennusosasto*

Alue koostuu kuudesta pistetalosta ja useasta julkisesta rakennuksesta; alueella on yhdistetty koulu- ja kirjastorakennus, päiväkotit, palloiluhalli, liikerakennus, seurakuntakoti ja nuorisotalo.

Pistetaloit ovat ATR:n suunnittelemissa ja ne on suunniteltu samannäköisiksi kuin korttelissa 11 sijaitsevat pistetalot (ks. alue ”korttelit 10, 11 ja 14” ja kuva 14). Pistetalot sijaitsevat kahden erissä kolmella eri tontilla. Korttelissa 26, tontilla 2 sijaitsevat talot ovat alkuperäisessä asussaan (kuva 16, vas.), mutta muihin on tehty julkisivusaneeraus. Kahden eri tontin talojen saneeraus on toteutettu keskenään eri tavalla poiketen myös korttelin 11 talojen toteutuksesta. Näin ollen Runosmäessä on nykyään neljän näköisiä taloja, jotka kaikki olivat alun perin samannäköisiä. Erityisesti tällä alueella sijaitsevat edellä mainitut pistetalot ovat sen verran lähellä toisiaan, että keskenään erinäköiset talot heikentävät alueen yhtenäisyyttä.

Korttelissa 21, tontilla 2 sijaitsevilla taloilla julkisivumuutos on toteutettu siten, että julkisivun aihe on säilytetty. Talo on yleisväritykseltään vaalea, mutta ikkunoiden ympärillä on tummemmat alueet (kuva 16, kesk.). Tämän piirteen säilyttämiseen on selvästi panostettu, sillä eristerappauksen yhteydessä talon pintaan on maalattu ruskeat alueet ikkunoiden ympärille. Parvekkeiden vaalea ilme on myös säilytetty. Suurin muutos alkuperäiseen on siis se, että elementtien saumat eivät enää näy.



Kuva 16. Kaikki kolme taloa ovat olleet alun perin samannäköisiä kuin vasemmanpuoleinen, julkisivultaan alkuperäisenä säilynyt talo. Julkisivusaneerausten toteutustapa on ollut vaihteleva (vrt. kuva 14).

Kolmas pistetalojen ryhmä korttelissa 3, tontilla 5 on kokenut perusteellisemmän muutoksen. Julkisivu on täysin tasainen, kokonaan vaaleaksi maalattu. Parvekkeet on uusittu täysin ja niissä on samanlainen kiiltävä pinta ja sinivihreä väritys kuin monissa muissa Runosmäen saneeratuissa taloissa. Kuudennen ja seitsemännen kerroksen välissä on sauma, joka muistuttaa alkuperäisistä elementtisaumoista, vaikkakin sen merkitys on rakennustekninen (kuva 16, oik.).

Korttelissa 3 sijaitsevat seurakuntatalo ja liikerakennus, jossa sijaitsee kauppa ja ravintola, ovat myös ATR:n suunnittelemia. Ne ovat säilyneet julkisivuiltaan hyvin alkuperäisinä. Seurakuntatalo on tumman harmaa, betoni- ja pesubetonipintainen. Elementit erottuvat selvästi ja ikkunoiden kehykset ovat siniset. Rakennus sopi hyvin pistetalojen alkuperäiseen julkisivuun tehden alueen ilmeestä yhtenäisen. Liikerakennus on sen sijaan punatiilinen.

Korttelissa 21 olevan palloiluhallin on suunnitellut samoin ATR. Alun perin se mukaili värykseltään ympärillä sijaitsevia ATR:n suunnittelema kerrostaloja ollen värykseltään harmaa ja julkisivumateriaaliltaan pääosin betonipintainen. Rakennuksessa oli aiemmin pesubetonisia korostealueita. Rakennuksen julkisivua saneerataan parhaillaan ja siitä tulee värykseltään hyvin vaalea, mikä muuttaa paljon rakennuksen ulkoasua. Toisaalta uusi vaaleampi julkisivu sopeutuu melko hyvin pohjoispuolella oleviin vaaleisiin Pitkäsen suunnittelemiin taloihin sekä jo saneerattuihin rakennuksiin.

Päiväkoti ja yhdistetty koulu- ja kirjastorakennus ovat Pitkäsen suunnittelema. Ne on saatu valmiiksi aivan 1970-luvun lopussa. Päiväkoti on kauttaaltaan punainen ja pellitetty. Rakennus on malliltaan mielenkiintoinen, se on ilmasta katsottuna ristin mallinen. Pitkänen on suunnitellut malliltaan vastaavan päiväkotirakennuksen ainakin Härkämäkeen. Vastaavaa muotoilua voi havaita myös koulu- ja kirjastorakennuksessa. Rakennuksen harmaa väryks on ATR:n rakennuksia vastaava, mutta väriä julkisivuun on tuotu ikkunoiden alapuolisilla, värillisillä puuosilla. Väryksenä on käytetty perusvärejä, esimerkiksi keltaista, punaista ja sinistä eli vastaavia värejä kuin Pitkäsen suunnittelema kerrostalojen ikkunankehysissä.

#### Korttelit 15, 16, 19 ja 20

*Rakennettu 1974–79, suunnittelijat Arkkitehtitoimisto Pekka Pitkänen ja ATR-Suunnittelu Oy*

Alue on Pitkäsen suunnittelema lukuun ottamatta korttelin 20, tonttia 1, jonka kaksi lamellitaloa ovat ATR:n suunnittelema. Pitkäsen suunnittelemiin taloihin kuuluu sekä piste- että lamellitaloja. Korttelin 15, tonttien 1 ja 2 sekä korttelin 20, tonttien 3 ja 4 taloissa on korkeammat ikkunalinjat. Muissa taloissa, jotka ovat myös uudempia, ne ovat pääosin matalammat tuoden esiin 1970-luvun alussa ja vuosikymmenen loppupuolella suunniteltujen Pitkäsen talojen erot. Uudemmissa taloissa on myös yleensä mustat ikkunankehukset. Osassa taloista on säilytetty tärkeimmät piirteet melko hyvin: julkisivut ovat vaaleita, vaikkakaan

elementit eivät ole enää saneeratuissa taloissa nähtävissä. Vanhempien talojen ikkunakehykset ovat väretykseltään talokohtaisia.

Joidenkin talojen julkisivu on muuttanut enemmän muotoaan. Esimerkiksi korttelin 20, tontilla 4 sijaitsevat pistetalot ovat saaneet ylleen kiiltävän levytyksen, ja niiden parvekkeet on uusittu ja ne ovat nyt alkuperäisen vaalean sijaan sinivihreitä ja kiiltäväpintaisia. Nykyiset laatat ovat alkuperäisiä betonilaattoja kooltaan pienempiä, joten ne tekevät pinnasta sekavamman näköisen. Nämä asiat ovat muuttaneet selvästi rakennusten ulkoasua, sillä enää vaalean väretyksen rinnalla ei ole ainoastaan yhtä väriä vaalean pääväriyksen lisäksi. Alun perin ikkunankehysten väri korosti nauhamaista ikkunalinjaa, nyt värikkäät parveketornit vievät huomion horisontaalisesta linjasta ja korostavat pystylinjaa (kuva 17). Korttelissa 15, tontilla 3 oleva lamellitalo on verhoiltu vielä pienemmin laatoin, mikä muuttaa julkisivun ulkonäköä vieläkin enemmän. Kyseisessä talossa on kuitenkin säilytetty värilliset ikkunankehukset.



Kuva 17. Korttelin 20, tontin 2 talojen uudet, eriväriset parvekkeet ovat muuttaneet talojen ulkonäköä (oik.). Nauhamaisuus ei korostu enää niin voimakkaasti parvekkeiden muodostaessa selkeän pystylinjan. (Kuva: Blom Kartta Oy 2011.)



ATR:n suunnittelemat lamellitalot ovat olleet väretykseltään muuten harmaita, mutta ikkunoiden ympärillä on ollut ruskean värinen korosteosa. Ne ovat siis sulautuneet muihin saman arkkitehtitoimiston kohteisiin Runosmäessä. Nykyään talot ovat kokonaan vaaleaksi rapattuja, lukuun ottamatta pohjoispuolisella julkisivulla olevia rakennusmassasta ulkonevia keltaisia rappukäytävä- ja hissi-torneja, joissa kulkee lisäksi tumma pystysuuntainen linja. Alun perin myös kyseinen kohta oli vaaleaa pesubetonia, jossa lisäksi punainen profiloitu pelti muodosti pystysuuntaisen linjan.

### Korttelit 30 ja 31

#### *Rakennettu 1974–80, suunnittelija ATR-Toimistot Oy*

Alue koostuu ATR:n suunnittelemissa lamellitaloista. Suurin osa on 3-kerroksisia, mutta pohjoisosaa rajaavissa lamellitaloissa kerroksia on kuusi. Ensimmäiset talot valmistuivat jo ennen 1970-luvun puoliväliä, mutta tälle alueelle rakentui myös viimeisimpiä Runosmäen kerrostaloja, jos täydennysrakentamista Aurinkolaaksossa ei oteta lukuun.

Suurin osa taloista on rakennettu ennen 1970-luvun loppua. Ne ovat olleet valmistuttuaan aivan vastaavan näköisiä kuin talot korttelissa 1 ja 8 (ks. alue ”korttelit 1, 2, 8 ja 9” ja kuva 10). Väritys oli siis harmaanruskea ja ikkunan ympärillä oli tumman ruskeat korosteosat. Osa taloista on rakennettu 1970–80 -lukujen taitteessa. Ne erosivat hieman muista taloista, mutta julkisivun aihe mukaili vanhempaa rakennuskantaa. Erona voidaan mainita, että lasinen porraskäytävä on korvattu pienillä ikkunoilla ja pystysuuntaisella pesubetonielementillä ja päädyt ovat ruskeaa pesubetonia. Lisäksi katon ja ylimmän ikkunan väli on suurempi.

Taloja on saneerattu viime vuosina eikä niistä yksikään ei ole pysynyt täysin muuttumattomana. Lähimpänä alkuperäistä on korttelein 31, tontin 2 kuusikerroksinen lamellitalo, jossa julkisivun aihe, vaalean ja tumman kontrasti, on pysynyt samana. Muuten julkisivut ovat muuttuneet paljon ja alueella on keskenään hyvin erinäköisiä taloja. Kaikille muutoksille yhteistä on julkisivun aiheen muuttuminen olennaisesti, kun tumman ruskeaa korosteosaa ei enää ole. Julki-

sivun pääväriyksenä on valkoinen. Joidenkin rakennusten julkisivut on vain rappattu, toisissa on käytetty myös laattoja (kuva 18).



Kuva 18. Esimerkkejä erilaisista julkisivumuutoksista alueella. Kaikki talot ovat olleet alun perin aiheeltaan samanlaisia kuin kuvan 10 talo.

#### Korttelit 17, 18 ja 22–24

*Rakennettu 1973–78 (1985), suunnittelija, Heikki Sarainmaa/Arkkitehtitoimisto Heikki Sarainmaa (ja Kesko Oy:n rakennustoimisto)*

Alueen piste- ja lamellitalot eroavat julkisivumateriaaliltaan selvästi muista Runosmäen rakennuksista. Arkkitehtipiirustusten mukaisesti sekä piste- että lamellitaloissa ruutuelementin reunoja kiertää edelleen betonireunukset, mutta muuten pinta on verhoiltu keraamisella laattalla. Lähempää tarkasteltaessa huomaa laattapinnan pitävän sisällään pieniä yksityiskohtia (kuva 19). Sarainmaa on käyttänyt keraamisia laattoja julkisivumateriaalina paljon, mutta yleensä kaikki laatat ovat vaakasuunnassa. Muuten keraamista laattaa on käytetty yleisesti julkisivumateriaalina erityisesti julkisissa rakennuksissa.

Myös talojen parvekkeissa on muihin Runosmäen taloihin verrattuna enemmän yksityiskohtia. Ne ovat vaaleankeltaisia ja niissä on pystysuuntaisia uria. Sarainmaa on käyttänyt samanlaista aihetta monissa suunnittelukohteissaan, esimerkiksi Varissuolla ja Pansiossa. Runosmäessä talojen parvekkeen yläpuolella olevan lipan ulkonäkö vaihtelee. Useissa taloissa lippa on viisto ja kiinnittää siten huomion. Ikkunoiden koot vaihtelevat taloittain.



Kuva 19. Sarainmaan suunnitteleminen kortteleiden 17, 18, 22 ja 23 talot on verhoiltu keraamisella laattalla, jossa on nähtävissä pieniä yksityiskohtia.

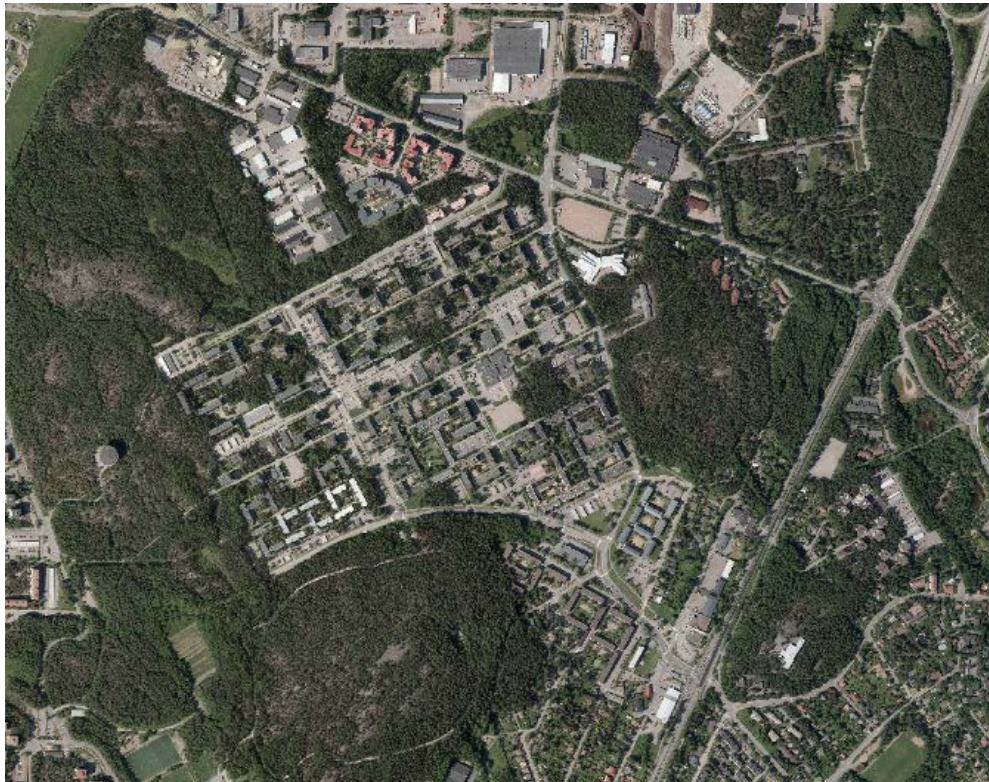
Ostoskeskus, jossa on esimerkiksi kauppa ja ravintola, on alun perin Sarainmaan suunnittelema. Sitä on kuitenkin myöhemmin laajennettu ja vuonna 1985 valmistuneen laajennusosan suunnitteli Kesko Oy:n rakennustoimisto. Ostoskeskus mukaillee Sarainmaan suunnittelemissä kerrostaloissa julkisivumateriaaleillaan ja värityksellään. Rakennuksen julkisivumateriaalina on keraamisista laatoista koostuva betonielementti. Laatat on asetettu perinteisempään muotoon kuin kerrostaloissa. Lisäksi julkisivu on osittain pellitetty. Laajennusosassa on käytetty vaalean päävärin ohella myös keltaista. Korttelissa 24 oleva vanhainkoti on myös päällystetty keraamisilla laatoilla, joten se sopii kaupunkikuvallisesti muiden Sarainmaan suunnittelemissä rakennusten joukkoon.

### 6.3 Runosmäen rakennetun kulttuuriympäristön arvot

Runkosuunnitelman mukaan Runosmäestä oli alun perin tarkoitus tulla nykyistä väljemmin rakennettu (Latikka 1980, 43). Kaupunkirakenteen tiivistymisen vuoksi Runosmäestä voidaan sanoa rakentuneen tyypillinen kompaktikaupunki. Runosmäki rakentui lopulta kahden suuren asemakaavan, asemakaavojen 1/1970 ja 18/1972, mukaisesti, minkä johdosta alueesta tuli yhtenäinen. Runosmäessä ei ole lainkaan rivitaloja, mikä on harvinaista Turun suurimpien lähiöiden kohdalla.

Runosmäki on säilynyt kaupunkirakenteeltaan hyvin samanlaisena kuin valmistuttuaan vuonna 1980. Eteläosassa on vain matalia lamellitaloja, pohjoisempa-

na talot ovat vähintään kuusikerroksisia piste- tai lamellitaloja. Alkuperäisen lähiöalueen sisälle ei ole tullut montaa täydennysrakennusta. 1990–2000 - luvuilla rakennettu Aurinkolaakso täydentää jo ennestään suurta lähiötä sopivasti, vaikkakin jää hieman erilliseksi kokonaisuudekseen Nostoväenkadun rajaavan vaikutuksen vuoksi. Aivan samanlaista ruutukaavamaisuutta täydennysosassa ei ole. Runosmäen arvona voidaankin pitää sen yhtenäisenä säilynyttä, tiivistä kaupunkimaista rakennetta (kuva 20).



Kuva 20. Runosmäki on kaupunkirakenteeltaan tiivis ja yhtenäinen. Lähiön ympärillä on laajat ulkoilualueet. (Kuva: Turun Kiinteistöliikelaitos 2010.)

Runosmäkeen kaavoitettiin erityisen paljon kävelykatuja, jotka kaikki ovat säilyneet. Kaiken lisäksi ne ovat todella pitkiä ja niitä kulkee kattavasti koko alueella. Kävelykatuja voidaan pitää yhtenä Runosmäen erityisarvona. Ne tuovat mukanaan monia kestäväen kehityksen kannalta hyviä puolia: ne luovat viihtyisyyttä, tekevät alueella liikkumisen turvallisemmaksi ja kannustavat ihmisiä liikkumaan kävellen tai pyörällä ja ovat näin ekologisessakin mielessä tärkeitä. Ennen kaikkea koko Runosmäen halki kulkevan Piiparinpolun merkitys on suuri (kuva 21).



Kuva 21. Runosmäen yhtenä arvona voidaan pitää kävelykatuja. Kuvassa koko lähiön poikki kulkeva Piiparinpolku, jonka varrella suurin osa Runosmäen palveluista sijaitsee.

Kompaktikaupungille tyypillisesti Runosmäen sisällä ei ole varsinaisia virkistysalueita. Sen sijaan lähiön ympärillä on hienot virkistysmahdollisuudet, mitä voidaan pitää eräänä arvona, jota myös alueen asukkaat arvostavat. Alueen sisällä on jonkin verran puita, joskaan ei niin paljon kuin metsälähiöissä. Miljöö on kaupunkimainen. Viihtyisyyttä ja luonnonläheisyyttä on pyritty sittemmin lisäämään esimerkiksi istutuksin.

Rakennusten ulkoarkkitehtuurin voidaan sanoa muuttuneen hyvin paljon. Runosmäessä on hyvin vähän rakennuksia, joiden julkisivua ei olisi saneerattu. Lisäeristämisen yhteydessä julkisivut on usein rapattu, joten yksi tyypillinen muutos julkisivuissa on elementtisaumojen häviämien. Lisäeristys nostaa myös rakennuksen pintaa, jolloin ikkunat jäävät syvemmälle ja julkisivun ja ikkunan väliin jää suurempi porrastus (kuva 22).



Kuva 22. Runosmäen taloja on saneerattu paljon. Kuvassa on nähtävissä, kuinka lisäeristäminen nostaa julkisivun pintaa.

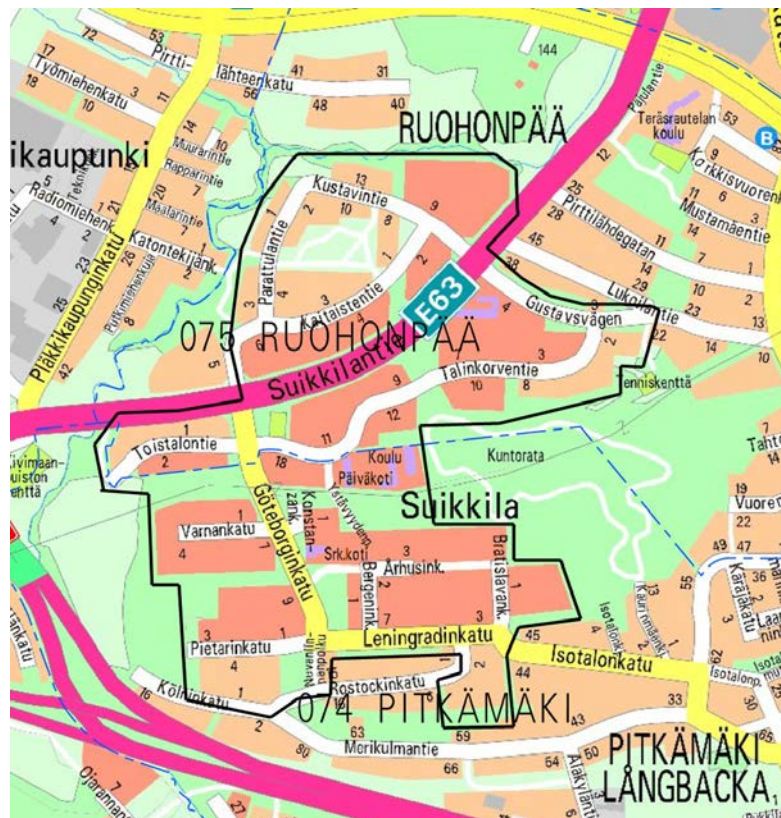
Vaikka ”alkuperäisen Runosmäen” sisälle ei ole rakennettu valmistumisen jälkeen uusia asuintaloja, lähiö näyttää rakennusten osalta monin paikoin aivan eri lähiöltä kuin alun perin. Runosmäen rakennuksien värimaailma noudatteli ruskean, harmaan ja valkoisen sävyjä. Näitä värejä täydennettiin kirkkain korostevärein ikkunankehysissä ja muissa pienemmissä yksityiskohdissa. Saneeratut talot ovat pääasiassa päävärikseltään valkoisia. Pitkäsen suunnittelemissa taloissa on säilytetty korostevärit, mutta ATR:n suunnittelemissa taloissa merkittävässä roolissa ollut ruskea väri on lähes poikkeuksetta jätetty pois. Lisäksi uusitut parvekkeet ovat yleensä turkoosin värisiä ja kiiltäväpintaisia. Erityisesti Pitkäsen suunnitteleminen talojen nauhamainen ilme on kärsinyt siitä. Elementtisaumojen uupuminen muuttaa myös ratkaisevasti rakennuksen ulkoasua, joskin on ymmärrettävää, että niiden säilyttäminen saneerausten yhteydessä on lähes mahdotonta. Elementtisaumoista on mahdollisesti haluttu eroon, koska niitä on pidetty vanhentuneen tai ruman näköisinä. Toisaalta niitä on usein pidetty merkinä rakentamisen huonosta laadusta.

Edellä mainituista syistä johtuen Runosmäen ulkoasun voidaan sanoa muuttuneen alkuperäistä vaaleammaksi. Runosmäen ilme ei ole monenkirjavien julkisivumuutosratkaisujen vuoksi niin yhtenäinen kuin valmistuttuaan. Runosmäen rakennusten rakennushistoriallinen arvo on monin paikoin heikentynyt, sillä rakentamisaikainen elementtitekniikka ei ole enää juurikaan näkyvissä johtuen elementtisaumojen puuttumisesta ja julkisivuaiheiden muuttumisesta. Aiheen muuttuminen on myös muuttanut rakennusten arkkitehtonista arvoa. Erityisesti ATR:n suunnitteleminen talojen julkisivu on täysin erilainen kuin alun perin. Joitakin taloja voisi äkkiseltään luulla jopa aivan uusiksi. Pitkäsen suunnitteleminen rakennusten arkkitehtoninen ilme on säilynyt paremmin. Osaltaan se johtuu varmasti siitä, että Pitkäsen arkkitehtuurin pääpiirteet, kuten nauhamainen ikkuna- ja parvekelinja ja värilliset ikkunankehukset, on helpompi säilyttää julkisivua kunnostettaessa. Joidenkin Pitkäsen talojen arkkitehtonista arvoa on tosin heikentänyt se, että uusitut parvekkeet eivät ole vaaleita kuten muu julkisivu. Se vähentää nauhamaista vaikutelmaa. Myös pesubetonin verhoilu pienillä laatoilla sotkee nauhajulkisivun selkeää sommitelmaa. Pitkäsen arkkitehtuurin erikoisuutena voisi mainita nauhajulkisivujen käytön vielä 1970-luvulla, jolloin suunniteltiin jo enemmän aukkojulkisivun omaavia rakennuksia.

Sarainmaan suunnitteleminen Pallin lamellitaloista (Kaerlan korttelit 32 ja 56) on löydettävissä monia arkkitehtonisista mielenkiintoisia piirteitä. Talojen ikkunoiden alla oleviin betonisiin maalaamattomiin korosteisiin on painettu aaltokuvio (kuva 8). Aivan 1970-luvun alussa rakennettujen talojen vastakkaiset julkisivut ovat myös erikoisesti toisistaan hyvin poikkeavat (kuva 7). Sisäänkäynnin puoleinen julkisivu on 1970-luvulle tyypillisesti aukkojulkisivu eli ikkunoiden välissä on selkeät välit ja julkisivusta muodostuu ruutumainen. Parvekkeet ovat toisella puolella, julkisivulla, joka on hyvin nauhamainen. Nauhamainen ikkuna- ja parvekelinja yhdessä vaalean värityksen kanssa muistuttavat 1960-luvun arkkitehtuurista.

## 7 SUIKKILA

Suikkila sijaitsee keskustan luoteispuolella Naantalın pikatien varrella, lyhimmillään Kauppatorille on matkaa noin 3 kilometriä. Suikkilan lähiöksi mielletään yleensä kahden kaupunginosan, Ruohonpään ja Pitkämäen, alueella sijaitsevat kerrostalovaltaiset alueet. Opinnäytetyössä käytetään samaa rajausta eli pientalovaltaiset alueet jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Alue muodostaa näin yhtenäisen kokonaisuuden, vaikkakin alueen halki itä-länsi-suunnassa kulkeva Suikkilantie jakaa sen kahteen osaan. (Kuva 23.) Suikkilassa on asukkaita noin 3 000 (TeklaGIS-paikkatietojärjestelmä 2012). Ensimmäinen rakennus valmistui Suikkilaan vuonna 1966, joten se kuuluu Turun vanhimpien lähiöiden joukkoon. Viimeiset rakennukset saatiin valmiiksi ennen 1980-luvun puoliväliä.



Kuva 23. Opinnäytetyössä käytettävä Suikkilan lähiön rajausta on merkitty mustalla viivalla. Sininen katkoviiva osoittaa kaupunginosien rajat. (Pohjakartta: Turun Kiinteistöliikelaitos 2012.)



Suikkilaa voidaan pitää ainakin pääosin metsälähiönä, sillä alue on selvästi irrallaan keskustasta, vaikka matka sinne ei olekaan kovin pitkä. Metsälähiön piirteeksi voidaan laskea myös rakennusten sijoittaminen vapaasti maastoa mukaillen. Korttelirakenne on avoin ja siellä on piste- ja lamellitalojen lisäksi rivitaloja. Alueen sisälle on jätetty enemmän puita kuin esimerkiksi Runosmäkeen, mikä yhdessä mäkisen maaston kanssa saa aikaan metsäisen vaikutelman.

## 7.1 Suikkilan kaavoituksen ja rakentamisen historiaa

Vuonna 1952 ilmestyneessä Laisaaren yleiskaavassa Suikkilan lähiön alue sijoittui osittain Maarian asumakunnan (Ma) Suikkilan asumalähiöön (Ma III) ja Latokartanon asumakunnan (La) Pitkämäen asumalähiöön (La I). Lähes koko Suikkilan lähiön osalle osoitettiin järjestettäväksi laaja puisto- ja virkistysalue, joka palvelisi kaupungin lounaisten ja läntisten alueiden asukkaita. Tästä ikään kuin muistutuksena Suikkilassa on edelleen itäpuolella laajahko metsäalue, jossa kiemurtelee kuntorata. Aivan Suikkilan lähiön eteläosan alueelle osoitettiin asumista. (Laisaari 1952, 147, 159, liitekartta.)

Suikkilan lähiötä alettiin rakentaa 1960-luvun puolivälissä. Ruohonpään puoleinen alue, Suikkilan pohjoisosa, rakentui pitkälti asemakaavan 41/1964 mukaisesti alueelle, joka oli pääasiassa peltoa. Asemakaavan selostuskirjeen mukaan kaupunki varasi korttelit 48–52 rakennusliike Urakoitsijat Oy:lle, muiden korttelien rakennuttajista ei ole tietoa. Asemakaavanmuutos perustuu Urakoitsijat Oy:n Pekka Pitkäsellä teettämään alueen yleissuunnitelmaan. Kaava on edelleen voimassa lukuun ottamatta korttelia 48, johon oli nykyisin voimassa olevan asemakaavan 27/1967 rivitalojen sijaan kaavoitettu omakotitaloja ja korttelia 53, jolle oli tosin osoitettu vastaavasti lamellitalo, sekä korttelin 49, tonttia 5, jolle kaavoitettiin nykyisen rivitalon sijaan yleisten rakennusten korttelialuetta. Rakennusten ohella kaavan pohjalta toteutettiin puistoalue Ruohonpään puolelle, rivitalojen keskelle sekä osa metsäalueesta säästettiin virkistyskäyttöön. Kaavan mukaan toteutettujen talojen rakentaminen aloitettiin kortteleiden 50–52

pisteloista 1960-luvun lopussa, mutta viimeiset rakennukset, rivitalot aivan Suikkilan pohjoisosaan, valmistuivat vasta vähän ennen 1980-luvun puoltaväliä.

Pitkämäen puoleinen alue oli suurimmaksi osaksi tilojen Hiisi ja Jussila omistuksessa ja se oli pääosin metsää ennen sen kaavoittamista kerros- ja rivitalo-alueeksi. Ruuhonpään puoleisen osan tavoin Pitkämäen puolelle tehtiin koko alueen kattava asemakaavanmuutos, 19/1967. Lisäksi Ruuhonpään kortteli 53 kaavoitettiin uudelleen. Uusi asemakaava pohjautui arkkitehti Jouko Rastimon laatimaan asemakaavaluonnokseen. Asemakaavan selostuskirjeen mukaan asemakaavanmuutos tehtiin, koska asemakaavaa pidettiin vanhentuneena ja epätaloudellisena. Alueen soveltumista omakotiasumisen sijaan kerrostaloasumiseen perusteltiin lyhyellä matkalla keskustaan. Kaavan pohjalta rakennettiin kuitenkin vain Ruuhonpään korttelin 53 lamellitalo sekä Pitkämäen korttelin rivitalot 1970-luvun alkuvuosina. Samoin koulu ja päiväkoti rakennettiin ennen vuosikymmenen puoltaväliä asemakaavan pohjalta. Kaava on myös voimassa Suikkilan itäosan metsäalueella, jonka se osoittaa puistoalueeksi.

Lopulta Pitkämäen puoleinen osa rakentui pääasiassa kaavan 29/1971 mukaisesti. Käyttötarkoitukset eivät muuttuneet paljon, vaan asemakaavanmuutos vaikutti lähinnä rakennusten sijoitteluun. Erillinen kerrostalokortteli 64 ja rivitalokortteli 65 yhdistyivät yhdeksi kortteliksi. Korttelissa rivitalojen määrä vähennettiin kahteen ja kuuden kerrostalon sijaan niitä oli neljä, tilaa varattiin parkkihallille. Kortteliin 63 oli kaavassa 19/1967 osoitettu kerrostaloille kuusi erillistä rakennusala, kaavassa 29/1971 tilalle kaavoitettiin rakennusala kahdelle pidemmälle rakennukselle, joiden pohjalta nykyiset 6–7 -kerroksiset lamellitalot rakennettiin. Kortteliin 62 kaavoitettiin aiempaa vähemmän rivitaloja. Korttelin 68 pistetalojen ja korttelin 70 lamellitalojen paikkaa ei muutettu. Kaikki kaava-alueen talot valmistuivat 1970-luvun aikana.

Yleiskaava 1976:ssa Århusinkadun, Bergeninkadun, Bratislavankadun talojen alue oli asuntoaluetta, jonka aluetehokkuus 0,4–0,6 (ks. s. 19). Alueella sijaitseekin korkeita pistetaloja. Leningradinkadun yksi rivitalokortteli oli aluetehokkuudeltaan alle 0,2 (Leningradinkatu 2). Muuten koko Suikkilan alue oli asuntoaluetta, jonka aluetehokkuus on 0,2–0,4. Puisto- ja virkistysaluetta jätettiin alu-

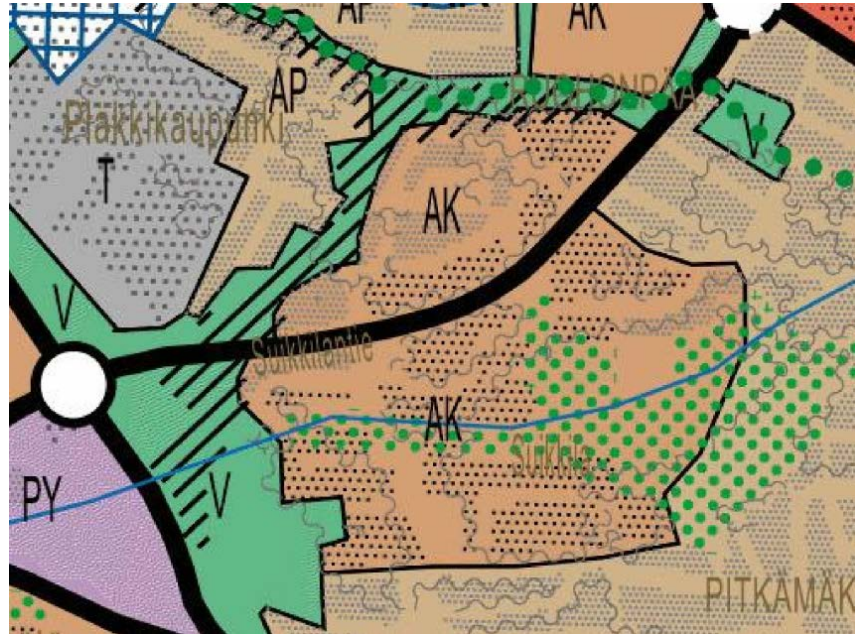
eiden väliin ja alueella kiersi ulkoilureitti, joka yhtyi laajempaan ulkoiluverkkoon. (Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky 1978, 103.)

Suikkilaa täydennettiin edelleen asemakaavoilla 18/1976 ja 18/1977. Kaavalla 18/1976 mahdollistettiin koulun laajennuksen lisäksi kahden uuden pistetalon rakentaminen Talinkorventien varteen. Talot valmistuivat 1980-luvun alussa ja ne rakennettiin samanlaiseksi kuin muut tien varrella olevat pistetalot, lukuun ottamatta julkisivumateriaalia, joka oli levyä muiden talojen sileävalubetonin sijaan. Kuvassa 24 on nähtävissä Suikkila vuonna 1982.



Kuva 24. Ilmakuva Suikkilasta vuodelta 1982, jolloin lähes kaikki Suikkilan rakennukset olivat valmistuneet. Kuva on etelästä, etualalla sijaitsee Pitkämäen puoleinen osa. (Kuva: Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusvirasto.)

Yleiskaava 2010:ssä (1995, liitekarta) Suikkila osoitettiin kokonaan kerrostalovaltaiseksi asuntoalueeksi (A2) lukuun ottamatta Pitkämäen rivitalokorttelia 71, joka oli merkitty käyttötarkoitukseltaan pientalovaltaiseksi asuntoalueeksi (A1). Tällä hetkellä voimassa olevassa Yleiskaava 2020:ssa Suikkila on kerrostalovaltaista asuinalueetta (kuva 25). Lisäksi metsäalue on merkitty virkistykseen käytetyksi alueen osaksi. (Turun yleiskaava 2020 2001, liitekarta.)



Kuva 25. Ote Turun yleiskaava 2020:sta Suikkilan osalta (kuva: Turun yleiskaava 2020 2001).

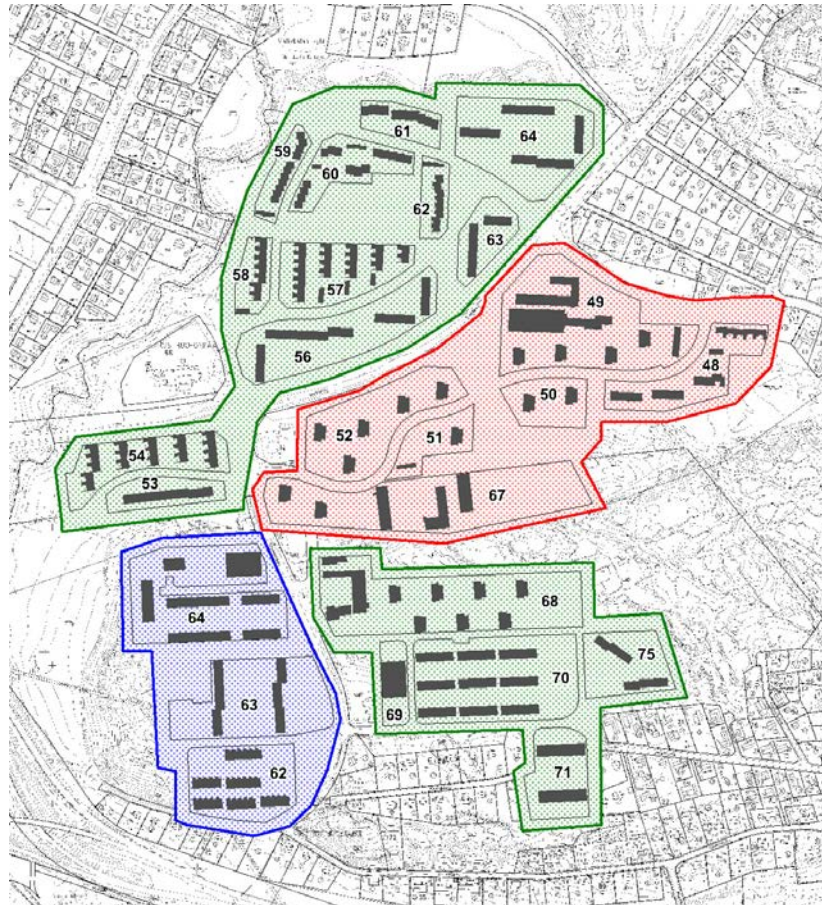
## 7.2 Suikkilan rakennuskanta

Suikkilan rakennukset on suunnitellut muutamaa täydennysrakennusta lukuun ottamatta Arkkitehtitoimisto Pekka Pitkänen. Kerrostalot ovat väritään joko valkoisia tai harmaita ja julkisivumateriaalina on maalattu betonielementti tai pesu-betonielementti. Rivitalot ovat pääasiassa yksikerroksisia ja tummanruskealla tiilellä verhoiltuja.

Seuraavaksi Suikkilan rakennusten alkuperäisiä piirteitä ja mahdollisia muutoksia kuvaillaan tarkemmin. Käsittelyn helpottamiseksi Suikkila on Runosmäen tavoin jaettu alueisiin. Alueet on pyritty muodostamaan loogisesti korttelijakoa noudattaen siten, että jokainen niistä muodostaisi mahdollisimman yhtenäisen kokonaisuuden. Tarkastelussa painopiste on asuinrakennuksissa.

Koska Suikkila sijoittuu kahden kaupunginosan alueelle, alueiden otsikoinnissa on osoitettu kumman kaupunginosan kortteleista on kyse. Jokaisen alueen osalta on esitetty kursivoituna suunnittelijat ja rakennusvuodet. Täydennysraken-

nusten osalta nämä tiedot on merkitty sulkeisiin. Valittu aluejako on osoitettu oheisessa kartassa (kuva 26).



Kuva 26. Tarkastelun helpottamiseksi Suikkila on jaettu neljään alueeseen. (Pohjakartta: Turun Kiinteistöliikelaitos 2012.)

#### Ruohonpään korttelit 48–52 ja Pitkämäen kortteli 67

*Rakennettu 1967–1982,(1999), suunnittelija Arkkitehtitoimisto Pekka Pitkänen (ja Rakennussuunnittelu Seppo Eino Oy)*

Alueen rakennukset mukailevat mutkittelevaa Talinkorventietä. Talinkorventien pistetalot ovat tyypillisiä Pitkäsen suunnittelemia taloja, joiden ikkunalinjat ovat hyvin nauhamaiset. Talot ovat valmistuneet 1960-luvulla lukuun ottamatta korttelin 67 taloja. Taloissa on nähtävissä selkeitä 1960-luvulle tyypillisiä piirteitä; niissä on nauhamaisten ikkunalinjojen lisäksi pääväriltään valkoinen julkisivu sekä mustat tai tummanharmaat ikkunankehukset, ikkunanvälit ja rappukäytävi-

en ovet. Julkisivumateriaalina on käytetty sileävalubetonielementtiä, joka on pinnaltaan pesubetonia tasaisempi. Pesubetoni yleistyi julkisivumateriaalina vasta 1970-luvulle tultaessa. Talojen sivut eivät ole tasapitkiä, sillä rakennusmassassa on porrastuksia (kuva 27). Talot ovat hyvin alkuperäisenä säilyneet, koska niiden julkisivuja ei ole saneerattu. Tosin julkisivut eivät ole enää kovin hyvässä kunnossa. Talokohtaisia eroja on havaittavissa, mutta usean talon pinta on valkoisen sijaan harmaantunut ja läikikäs. Edustavuuden kannalta julkisivujen kunnostaminen on ajankohtaista.



Kuva 27. Talinkorventien varrelle sijoituviissa pistetaloissa on Pitkäsen suunnittelulle tyypilliset nauhaikkunat ja 1960-luvulle ominaisesti vaalea julkisivu ja tummat ikkunankehukset. Rakennusmassa on vahvasti porrastettu (vas. kortteli 50, tontti 1; oik. kortteli 49, tontti 2). (Kuva: Blom Kartta Oy 2011.)

Korttelin 67 talot ovat valmistuneet vasta 1980-luvun alussa, mutta ne on toteutettu aivan samannäköisinä kuin vanhemmat talot. Näin ne sopivat kaupunkikuvallisesti muiden rakennusten joukkoon. Erona vanhempiin pistetaloihin on julkisivun kiiltävä levyypinta. Levyjen kiinnitysruuvit näkyvät huomattavan selvästi,

minkä vuoksi julkisivun pinta ei näytä niin tasaiselta kuin muissa Talinkorventien pistetaloissa. Se tekee julkisivusta myös epäsiistin.

Kortteli 48 koostuu neljästä rivitalosta, joista kolme edustaa samaa tyyliä. Nämä kolme ovat kaksikerroksisia ja niissä julkisivun pintamateriaalina on tumman harmaa pesubetoni. Ikkunalinja on Pitkäsen suunnitteleminen kerrostalojen tavoin nauhamainen ja ikkunankehukset ovat punaiset. Alakerran ikkunat ovat moniosaisia, mikä antaa viitteitä erityisesti 1970-luvulla vallalla olleesta moduulirakentamisesta. Talot on rakennettu aivan 1960-luvun lopussa.

Rivitalo, joka eroaa muista, on sen sijaan yksikerroksinen sekä tyyliään ja värimaailmaltaan täysin erilainen. Pääasiallisena värinä siinä on valkoinen ja ikkunankehysissä ja katossa on käytetty mustaa. Värityksen sopia hyvin pistetalojen kanssa yhteen. Talo muistuttaa tyyliään Ruohonpään puolella olevia, 1970-luvulla suunniteltuja rivitaloja (esim. korttelissa 57). Tämä talo on vielä enemmän 1960-luvulle tyypillinen aukkojulkisivun ja vaalean värityksiensä vuoksi. Se on rakennettu vuonna 1967 ja muut rivitalot vuonna 1969, mikä saattaa selittää sen, että muissa rivitaloissa on jo piirteitä enemmän 1970-luvulta.

Alueella sijaitsee päiväkotia ja koulu, jotka ovat samoin Pitkäsen suunnittelemissa. Turun kaupungin talorakennusosasto on myöhemmin suunnitellut koulun laajennuksen. Koulu ja päiväkotia ovat tyypillisiä Pitkäsen 1960–70 -lukujen taitteessa suunnittelemissa julkisissa rakennuksissa. Julkisivu koostuu moduuleista. Julkisivu on ehkä jopa normaalia nauhamaisempi ja symmetrisempi. Päiväkodin julkisivu on päällystetty aaltopellillä. Päiväkodissa (kuva 28) ikkunankehukset ovat vihreät, koulussa punaiset. Myös julkisissa rakennuksissa siinä näkyy Pitkäsen käyttämä tehokeino, ikkunoiden kehysten värien vaihtuminen.



Kuva 28. Korttelissa 67 sijaitsevan päiväkodin julkisivusta on nähtävissä 1970-luvun alun julkisille rakennuksille tyypillinen moduulirakenne. Suikkilan kerrostalojen tapaan ikkunalinja on hyvin nauhamainen. Ikkunankehukset ovat vihreät, koulussa ne ovat punaiset.

Lisäksi alueella sijaitsee toinen Suikkilan ostoskeskuksista. Se on monien 1960-luvun ostoskeskusten tapaan lähes umpinainen siten, että keskelle muodostuu vapaa tila. Yksi sivu on täysin avoin ja myös kulmista pääsee kulkemaan. Ostoskeskuksen sisäpihalla on puita ja muita istutuksia. Julkisivu koostuu ostoskeskuksille ominaisesti pääasiassa lasipinnasta. Ostoskeskuksen välittömässä läheisyydessä on Suikkila-Sali, jota vuokrataan myös yksityiskäyttöön.

Edellä mainittujen rakennusten lisäksi Talinkorventien varressa sijaitsee vuonna 1999 rakennettu rivitalo, jonka on suunnitellut Rakennussuunnittelu Seppo Eino Oy. Rakennus sopeutuu muuhun rakennettuun ympäristöön hyvin vaalean väri-tyksensä vuoksi. Rakennus toki eroaa monelta osin muista Suikkilan rakennuksista, koska se on rakennuksista selvästi uusin. Vaaleansiniset ikkunankehukset korostuvat muusta ympäristöstä poikkeavalla värillään. 1960–70 -luvuilla ei kyseistä väriä samalla tapaa käytetty. Lisäksi talo on verhoiltu vaalealla tiilellä. Suikkilassa tiiltä on käytetty julkisivumateriaalina ainoastaan Ruohonpään kau-



punginosan rivitaloissa sekä Pitkämäen kortteleissa 64 ja 72, joissa tiili on väriltään tummaa. Harjakattoisia rakennuksia ei samoin tämän rakennuksen lisäksi juurikaan Suikkilassa ole. Mustavalkoiset ikkunan yläpuolella olevat markiisit istuvat hyvin taustalla oleviin pistetaloihin, joissa on samoin hyödynnetty tumman ja vaalean kontrastia.

#### Pitkämäen korttelit 68–71 ja 75

*Rakennettu 1970–73, (1983–85), suunnittelija Arkkitehtitoimisto Pekka Pitkänen, (Arkkitehtitoimisto Raimo Reima)*

Edelliseen alueeseen verrattuna tämän alueen talot on aseteltu huomattavasti symmetrisemmin. Pistetalot on sijoitettu vaakasuuntaisesti kahteen tasoon. Lamellitalojen osalta symmetrisyys menee vielä pidemmälle: sen lisäksi, että ne on muodostettu kolmeen vaakatasoiseen riviin, ovat ne myös pystysuuntaisesti kohdakkain. Tätä symmetrisyyttä mukailevat myös korttelin 71 kaksi rivitaloa. Korttelin 75 toisen kerrostalon asettaminen vinoon linjaan sen sijaan rikkoo harmonisuuden. Nämä kaksi rakennusta on rakennettu vasta 1980-luvulla ja ne eivät ole Pitkäsen, vaan Arkkitehtitoimisto Raimo Reiman suunnittelema. Lisäksi alueella on Suikkilan toinen ostoskeskus. 1970-luvun alussa rakennettu ostoskeskus on rakenteeltaan korttelin 49 ostoskeskusta avoimempi. Ostoskeskuksen yhteydessä oleva tiilinen seurakuntakeskus on rakennettu vasta 1980-luvulla.

Århusinkadun pistetalot korttelissa 68 on rakennettu myöhemmin kuin Talinkorventien pistetalot, vuosina 1970–73. Massoitteeltaan ne ovat vastaavia, mutta julkisivun pääväri on Talinkorventien pistetalosta poiketen tumman harmaa ja materiaalina on pesubetoni (kuva 29). Väriytyksestä on nähtävissä siirtyminen 1960-luvulta 70-luvulle. Myös ikkunat ovat muotoilultaan monimuotoisempia. Talinkorventien talojen ikkunankehysissä ei ole Pitkäselle tyypillistä värin vaihtumista talokohtaisesti. Silti Pitkäselle ominainen nauhamaisuus on edelleen nähtävissä ja parvekkeet ovat sisäänvedetyt. Julkisivujen pinnassa on nähtävissä erikoisia ympyröitä, mitkä rikkovat hieman talojen muuten selkeää julkisivujäsentelyä. Joidenkin talojen parvekkeet on levytetty jälkikäteen.



Kuva 29. Talinkorventien pistetalojen tavoin Århusinkadun talojen (kortteli 68) rakennusmassassa on porrastuksia. Väriykseltään ne ovat tummempia.

Vaikka talot on sijoitettu hyvin tasaisin välein, korkeuden suhteen niissä on vaihtelua. Taloista matalimmat ovat seitsemänkerroksisia ja korkein talo on jopa yhdeksänkerroksinen. Rakennuksia ei ole saneerattu, vaan ne ovat hyvin alkuperäisinä säilyneitä. Rakennuksista on aistittavissa samaa henkeä kuin osassa Pitkäsen Runosmäkeen suunnittelemissa taloissa. Myös sinne Pitkänen suunnitteli taloja 1970-luvulla ja moni niistä on väriykseltään harmaa. Suikkilan talot tosin ovat korkeampia ja muutenkin jylhempää. Lisäksi Runosmäessä talot ovat sivuiltaan tasamittaisia.

Bergeninkadun lamellitalot korttelissa 70 ovat julkisivujäsentelyiltään Pitkäselle tyypillisiä. Ikkunalinjan nauhamaisuutta korostaa sisäänvedettyjen parvekkeiden

lisäksi talojen sijoittaminen samaan linjaan, jolloin vierekkäin olevat talot muodostavat keskenään jatkumon. Lamellitaloissa ikkunankehysten väri vaihtelee taloittain, vaikka ne on rakennettukin suurin piirtein samaan aikaan kuin edellä kuvaillut pistetalot. Julkisivut ovat tumman harmaata pesubetonia. Pohjoisin lamellitalorivi tontilla 8 on verhoiltu levyin, jolloin julkisivusta on tullut vaaleampi. Ikkunankehysten värit on säilytetty. Vaihtelevat värit korostuvat entisestään, koska julkisivun pinta on noussut suhteessa ikkunoihin (kuva 30).



Kuva 30. Korttelin 70, tontin 8 lamellitalot on levytetty, jolloin julkisivun pinta on noussut. Tämä korostaa ikkunankehysten vaihtelevaa väritystä.

Korttelin 71 kaksikerroksisissa rivitaloissa on myös nauhamaisuutta havaittavissa, vaikkakaan ei niin selvästi kuin kerrostaloissa. Väriä julkisivuun tuovat siniset ikkunankehukset. Ruohonpään kaupunginosan puolella olevien rivitalojen tavoin näidenkin julkisivu on verhoiltu tummanruskealla tiilellä. Myöhemmin rakennetut kaksi lamellitaloa korttelissa 75 sen sijaan eroavat arkkitehtuuriltaan muista Runosmäen asuintaloista. Ne on rakennettu vasta 1980-luvulla ja ne ovat Arkkitehtitoimisto Raimo Reiman suunnittelema. Taloissa on erotuksena

muihin Suikkilan kerrostaloihin aukkojulkisivu. Vaikka ikkunalinja ei siten ole nauhamainen saa ikkunoiden matala muoto ne istumaan paremmin muuhun rakennuskantaan.

#### Pitkämäen korttelit 62–64

*Rakennettu 1974–79, suunnittelija Arkkitehtitoimisto Pekka Pitkänen*

Edellisen alueen harmonisuutta on havaittavissa myös tämän alueen kaupunkirakenteessa. Talot on sijoitettu selkeisiin riveihin ja niiden paikat vaikuttavat siten hyvin harkituilta. Korttelin 62 rivitalot ovat, kuten pääosa muistakin Suikkilan rivitaloista, verhoiltu tummanruskealla tiilellä. Ne ovat 2-kerroksisia ja tasakattoisia. Kerrostalot ovat tumman harmaata pesubetonia.

Korttelissa 63 sijaitsevat 6–7 -kerroksiset lamellitalot on rakennettu 1970-luvun loppupuolella ja ovat siten uusimpia Pitkäsen Suikkilaan suunnittelemissa kerrostaloja. Talojen ikkunankehukset eivät ole väritykseltään vaihtelevia, vaan ne kaikki ovat tummia (kuva 31). Ikkunat ovat myös matalampia, mutta ne muodostavat vanhempien talojen tavoin nauhamaisen linjan. Sen sijaan korttelin 64 taloissa ikkunankehukset on maalattu talokohtaisilla korosteväreillä ja myös ikkunat ovat korkeampia. Talot ovatkin hiukan edellä mainittuja vanhempia. Molempien kortteleiden talot ovat säilyneet hyvin alkuperäisinä julkisivujen osalta. Julkisivumateriaalina on alkuperäinen pesubetoni, joten elementtisaumat ovat vielä näkyvissä.



Kuva 31. 1970-luvun loppupuolella rakennetut lamellitalot, kuten kuvan korttelin 63 talo, ovat uusimpia Pitkäsien Suikkilasta suunniteltuja kerrostaloja. Aiemmin rakennettuihin taloihin erona on matalampi ikkuna- ja parvekelinja. Ikkunankehukset ovat tummat.

### Ruohonpään korttelit 53, 54, 56–60, 62 ja 63

*Rakennettu 1970–1983, suunnittelija Arkkitehtitoimisto Pekka Pitkänen*

Alue kattaa Suikkilasta koko Suikkilantien puolisen alueen ja lisäksi korttelit 53 ja 54 tien eteläpuolelta. Alue koostuu 1970-luvulla rakennetuista 3-kerroksisista lamellitaloista sekä 1970–80 -luvulla rakennetuista rivitaloista. Lamellitalot sijoittuvat pääosin aivan Suikkilantien varteen. Rivitalot sijaitsevat alueen reunoilla. Suikkilantien pohjoispuolella on myös puisto, jota rajaavat rivitalokorttelit.

Kerrostalot ovat Pitkäsien suunnitelmille tyypilliseen tapaan julkisivuiltaan nauhamaisia ja ikkunankehysten värit ovat vaihtelevia. Materiaaliltaan julkisivut ovat olleet alun perin vaaleaa pesubetonia. Nyt joidenkin talojen julkisivu on rapattu tasaiseksi, jolloin elementtisaumat ovat jääneet piiloon. Eristerappauksen vuoksi julkisivun pinta on alkuperäistä ulompana jättäen ikkunat massan sisään. Parvekkeita ei ole uusittu, jolloin ne ovat jääneet alkuperäisen julkisivun tasoon.

Tästä syystä julkisivun pintaan syntyy porrastus, jota voidaan pitää arvoa hie-  
man laskevana piirteenä.

Korttelin 53 kerrostalo on erillään muista kerrostaloista. Se on vanhimpia Suikki-  
laan valmistuneita lamellitaloja. Sen julkisivu ei ole aivan yhtä nauhamainen  
kuin muissa saman alueen lamellitaloissa, sillä ikkunoiden ja parvekkeiden vä-  
liin jää enemmän betonipintaa (kuva 32). Rivitalot ovat yksikerroksisia, tasakat-  
toisia ja niiden julkisivu on verhoiltu tummalla tiilellä.



Kuva 32. Suurempien ikkuna- ja parvekeväliensä vuoksi korttelin 53 talon julkisivu ei ole yhtä nauhamainen kuin uudempien Pitkäsen suunnittelemien talojen julkisivut.

### 7.3 Suikkilan rakennetun kulttuuriympäristön arvot

Suikkilaa rakennettiin kahdenkymmenen vuoden ajan, mutta Suikkilan kaupunkirakenne on pysynyt valmistumisen jälkeen melko muuttumattomana. Ruohonpään puolella oleva alue on edelleen pääosin asemakaavan 41/64 mukainen. Asemakaava tehtiin Pekka Pitkäsen laatiman yleissuunnitelman pohjalta. Lisäksi Arkkitehtitoimisto Pekka Pitkänen on suunnitellut lähes kaikki Suikkilan rakennukset. Ainoastaan täydennysrakennuksiksi laskettavat kaksi uusinta kerrostaloa Pitkämäen korttelissa 75 ja vuonna 1999 valmistunut rivitalo Pitkämäen korttelissa 49 eivät ole Pitkäsen suunnittelemia.

Suikkilantie toimii aluetta jakavana elementtinä. Sen lisäksi, että se jakaa alueen kahteen osaan, puolet ovat keskenään rakenteeltaan erilaisia. Suikkilantien pohjoispuoli on entistä peltoaluetta ja maasto on tasaisempaa. Siellä on 3–4 -kerroksisia lamellitaloja ja rivitaloja eli vaakasuuntaisia rakennuksia. Tien eteläpuolella maasto on mäkisempää ja metsäisempää. Talot ovat korkeampia sisältäen myös paljon vähintään kuusikerroksisia piste- ja lamellitaloja eli talot ovat enemmän pystysuuntaisia. Rivitalot on sijoitettu Suikkilan reunoille.



Kuva 33. Suikkilan tummat, tiilipintaiset rivitalot luovat tyylikkään kontrastin vaaleiden kerrostalojen kanssa. Kuvan talo sijaitsee korttelissa 58.

Valkoisen ja harmaan sävyt ovat Suikkilalle ominaisia. Rivitalot ovat pääasiassa tummia ja suurin osa on tiilipintaisia (kuva 33). Ne luovat hallittua kontrastia vaaleampiin kerrostaloihin. Tämä kontrasti on alueen arkkitehtuurisen arvon kannalta merkittävässä roolissa. Väriä on tuotu pienillä yksityiskohdilla kuten erivärisillä ikkunankehysillä. Väreinä on käytetty sinistä, punaista, vihreää ja keltaista ja ne ovat talokohtaisia.

Suikkilan yhtenä arvona voi pitää sen rakennusten yhtenäisyyttä, mikä on seurausta siitä, että rakennukset ovat pääasiassa yhden suunnittelijan suunnittele-  
mia. Kaikkia kerrostaloja yhdistää nauhamainen ikkuna- ja parvekelinja (kuva 34). Vanhimpien talojen, Talinkorventien pistetalojen, ikkunankehukset ovat mustia muodostaen kontrastin julkisivun valkoisen pääväriyksen kanssa. Pitkämäen korttelin 68 Århusinkadun pistetalojen ikkunankehukset ovat tumman harmaita. Vastaavasti Suikkilan uusimmissa kerrostaloissa, joissa ikkunat ovat myös matalampia, ikkunankehukset ovat mustia. Muissa kerrostaloissa ikkunankehukset ovat värillisiä.



Kuva 34. Yhtenä Suikkilan arvona voidaan pitää sen arkkitehtonista yhtenäisyyttä, kuten nauhamaisia ikkuna- ja parvekelinjoja. Kuvan talo sijaitsee korttelissa 56, tontilla 1.



Rakennuksia on saneerattu lähinnä Suikkilantien pohjoispuolella sijaitsevien rakennusten osalta. Rakennusten arkkitehtuuri on kuitenkin otettu muutoksissa huomioon eikä niiden ulkoasu ole muuttunut ratkaisevasti. Esimerkiksi tasakattoisiin taloihin ei ole asennettu satulakattoja, toisin kuin joissakin Runosmäen kohteissa (kuva 9). Julkisivut on lisäeristämisen yhteydessä yleensä rapattu tasaiseksi, jolloin elementtisaumat eivät ole enää nähtävissä. Saneeratuissa taloissa julkisivumateriaalina oli alun perin vaalea pesubetoni. Rappauksen johdosta julkisivut ovat pinnaltaan tasaisempia niin pinnanmuodon kuin värin osalta. Vaihtelevat ikkunankehysten värit on säilytetty. Parvekkeet ovat edelleen vaaleita, mikä tärkeää nauhamaisten ikkuna- ja parvekelinjosten vuoksi. Kaikin puolin Pitkäsen arkkitehtuuria on vaalittu hyvin.

Suikkilantien eteläpuolella olevat rakennukset eivät ole käyneet läpi suurta julkisivusaneerausta. Joidenkin talojen, kuten Talinkorventien pistetalojen, julkisivu alkaa olla huonossa kunnossa. Kerrostalot, jotka ovat Suikkilantien eteläpuolella, ovat Talinkorventien pistetaloja lukuun ottamatta väritykseltään tummempia kuin tien pohjoispuolella sijaitsevat talot. Talinkorventien pistetaloja lukuun ottamatta julkisivumateriaalina on pesubetoni. Talinkorventien pistetalojen julkisivumateriaalina on valkoiseksi maalatu sileävalubetonielementti.

Suikkilassa on paljon metsälähiön piirteitä. Mutkittileva Talinkorventie on hallitsevassa roolissa. Tie on leveä ja tilaa riittää, vaikka sen reuna on varattu auto-paikoitukselle. Talinkorventien varrelle on sijoitettu pistetaloja maastoa mukailleen. Pelkästä talojen vapaasta, vaikkakin harkitusta, sijoittelusta tulee luonnollinen vaikutelma. Sijoittelu korostaa tien ympäristön korkeusvaihteluita.

Suikkilan- ja Århusinpuistojen kattaman metsäalueen rooli on merkittävä. Sen lisäksi että se on tärkeä asukkaiden virkistyksen kannalta, se on tärkeä lähiöideologian kannalta. Lähiöissä on usein pidetty tärkeänä säilyttää yhteys luontoon. Lisäksi metsäalue erottaa Suikkilan keskustamaisemmasta alueesta. Se tuo rauhaa ja tunteen siitä, että on luonnon keskellä.

## 8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI

Arvottaminen on pyritty tekemään mahdollisimman objektiivisesti, vaikka on luonnollista, että koulutustausta on vaikuttanut arviointiin. Lähiöiden kulttuuriympäristön arvoihin liittyy monia muitakin seikkoja kuin rakennusten arkkitehtoniset ja rakennushistorialliset arvot sekä kaupunkirakenteen erityispiirteet. Sen vuoksi tämä tutkimus antaa lisätietoa vain yhdeltä osa-alueelta. Ajan salliessa aihetta olisi voitu pohtia myös laajemmalla kannalta.

Tapaustutkimuksen osalta tarkoituksena on ollut kuvailla rakennuksia mahdollisimman selvästi, niin että se olisi kaikkien helppo ymmärtää. Rakennusteknisiin yksityiskohtiin ei ole menty, koska se ei ollut tutkimuksen tarkoitus. Tarkoituksena oli selvittää lähiöiden rakennetun kulttuuriympäristön arvoja, ei sitä, mitä pitäisi suojella tai miten se käytännössä toteutetaan. Näitä asioita on toki sivuttu.

Tapaustutkimuksen kohteena olevista lähiöistä olisi voinut saada vielä tarkempaa tietoa, jos useampia asiantuntijoita olisi haastateltu. Lisäksi alueiden asukkailta ja seuroilta olisi varmasti saanut paljon arvokasta tietoa. Nyt tutkimuksen pääpaino oli maastokäyntien, valokuvien ja arkkitehtipiirustusten perusteella luoduissa johtopäätöksissä. Rakennusten alkuperäisen ulkoasun hahmottamista olisi helpottanut suurempi arkistovalokuvien määrä.

Koska lähiöiden rakennetun kulttuuriympäristön arvoja on tutkittu vasta melko vähän, tuo tämä opinnäytetyö uutta tutkimustietoa siltä osa-alueelta. Aihetta sivuavista rakennusinventoinneista ja tutkimuksista oli kuitenkin paljon hyötyä. Seuraavaksi esitellään arvoja ja erityispiirteitä, joita on löydettävissä Runosmäestä ja Suikkilasta. Lisäksi vertaillaan näiden lähiöiden eroja. Löydetyistä arvoista johdetaan arvoja, jotka koskettavat lähiöitä ylipäätensä. Lopuksi esitetään ajatuksia, miten lähiöitä voitaisiin kehittää ottaen huomioon rakennuskannan ja kaupunkirakenteen erityisarvot.

## 8.1 Lähiöiden rakennetun kulttuuriympäristön arvot

Vaikka lähiöarkkitehtuuri nähdään usein ankeana, on siitä löydettävä monia vaalimisen arvoisia piirteitä. 1960–70 -lukujen lähiörakennukset kertovat merkittävästä rakentamisen ajasta. Tuona aikana valmistui Suomeen valtava määrä asuinrakennuksia. Modernin arkkitehtuurin arvottaminen ei ole kuitenkaan helppoa. Jo rakennusten suuri määrä tekee arvottamisesta hankalaa, koska resursseja ei ole riittävästi. Vakiintuneita arvottamismenetelmiä ei myöskään ole käytössä.

Runosmäki ja Suikkila ovat keskenään hyvin erilaisia lähiöitä. Runosmäki on tiiviisti rakennettu suuri, noin 7 000 asukkaan kompaktikaupunki, jossa toiminnallinen tehokkuus korostuu. Suikkilassa sitä vastoin asukkaita on noin 3 000 eli se on asukasluvultaan huomattavasti pienempi lähiö. Siinä on metsälähiön piirteitä, rakennukset on sijoitettu väljemmin ja vapaasti maaston muotojen mukaan. Runosmäessä rakennukset eivät ole julkisivuiltaan niin yhtenäisiä, koska suunnittelijoita on useampia, kun taas Suikkilassa rakennusten suunnittelusta on vastannut pääosin yksi suunnittelija. Lisäksi Suikkilan rakentaminen aloitettiin jo 1960-luvulla, vaikkakin se sai nykyisen muotonsa vasta 1980-luvun puolivälissä. Runosmäki rakennettiin 1970-luvun aikana. Runosmäkeä on täydennetty myöhemmin. Monien erojen johdosta Runosmäestä ja Suikkilasta löytyy erilaisia arvoja.

Molempien lähiöiden arvoina voidaan pitää niiden yhtenäisyyttä. Runosmäessä yhtenäisyys näyttäytyy eheänä kompaktikaupunki-ideologian esiintymisenä. Vaihtelevuutta kompaktikaupunkiin tuo rakennusten erilainen ulkoasu. Suunnittelijoita ei kuitenkaan ole liian monta, joten kaupunkikuva pysyy selkeänä. Suikkilassa yhtenäisyys tarkoittaa ennen kaikkea rakennusten julkisivuissa esiintyviä yhdistäviä piirteitä, mikä on seurausta samasta suunnittelijasta. Lisäksi Suikkilaa yhdistää rakennusten harkittu sijoittaminen maastoon.

Runosmäessä monien rakennusten rakennushistoriallinen arvo on heikentynyt niiden kokemien valtavien julkisivumuutosten vuoksi. Monet rakennukset eivät enää kuvaa aikaansa, vaan ne on muutettu nykyaikaisen rakennusten näköisik-

si. Toisaalta joistakin Runosmäen rakennuksista löytyy harvinaisia, omalaatuisia yksityiskohtia, kuten Sarainmaan suunnitteleminen lamellitalojen (Kaerlan korttelit 32 ja 54) ikkunan alla oleva aaltokuvio (kuva 8). Suikkilassa rakennusten julkisivuja on kunnostettu vähemmän, mutta kunnostetut julkisivut on toteutettu enemmän alkuperäistä arkkitehtuuria kunnioittaen. Suikkilassa kerrostalojen arkkitehtuuria yhdistää nauhamaiset ikkuna- ja parvekelinjat. Suikkilassa arvoksi voisi siten nostaa alkuperäisen ilmeen säilymisen.

Runosmäen arvona voidaan pitää kävelykatuja. Ne muodostavat Runosmäen selkärangan. Kävelykadut korostavat alueen toiminnallista tehokkuutta, sillä niitä pitkin on helppo liikkua alueella ja ne kokoavat keskeiset toiminnot. Ne ovat monella tapaa kestävä kehityksen mukaisia kannustaessaan liikkumaan jalkaisin. Kävelyyn kannustaa myös se, että autoliikenne on erotettu vain isoimmille teille. Laajat virkistysalueet innostavat luonnossa liikkumiseen ja auttavat ihmisiä jaksamaan. Näin ne ovat myös sosiaalisen kestävä kehityksen kannalta merkittäviä. Suikkilassa on vastaavasti hyvät ulkoilumahdollisuudet. Siellä on paljon puisto- ja metsäaluetta. Sen sijaan Suikkilassa jalankulkua ei ole erotettu niin vahvasti autoliikenteestä.

Tapaustutkimuksena olleiden lähiöiden arvojen pohjalta voidaan nostaa joitakin lähiöille ominaisia erityispiirteitä. Lähiöiden arvoiksi voidaan nostaa rakennusten osalta se, että ne kuvaavat aikaansa. Käytännössä se tarkoittaa, että rakennusten julkisivuissa on nähtävissä alkuperäinen aihe. Julkisivun kunnostuksen yhteydessä sen säilyttäminen ei ole aina helppoa eikä julkisivua voida säilyttää täysin alkuperäisenä. Sen sijaan värivalinnoissa ja pintamateriaaleissa voidaan ottaa huomioon alkuperäinen ajatus.

Aiheen säilyttämiseen liittyy osaltaan myös rakennusajankohdan rakennustekniikasta kertominen. Esimerkiksi elementtitekniikka on oleellinen osa lähiörakennusten arkkitehtuuria. Rakennusaikaiset ratkaisut tehtiin elementtitekniikan edellytyksin. Yleensä julkisivuja kunnostettaessa julkisivuun lisätään eristettä ja pinta rapataan tai päällystetään levyin tai laatoin. Näin elementtilaattojen saumat jäävät piiloon. Käytännössä alkuperäisen elementtitekniikan säilyminen osana julkisivua on kuitenkin hankala toteuttaa.

Vaikka usein sanotaan, että kaikki lähiörakennukset näyttävät samanlaisilta, on niistä löydettävä suunnittelijakohtaisia eroavaisuuksia. Tietynlainen arvo onkin se, että alkuperäinen arkkitehtuuri on säilynyt mahdollisimman hyvin. Kuten on tullut ilmi, aivan alkuperäistä vastaavana sitä ei voida säilyttää. On kuitenkin ikävää, jos kaikki rakennukset muuttuvat vähitellen lähes identtisen näköisiksi. Runosmäessä voidaan sanoa osin käyneen niin yleisvärityksen muuttuessa kokonaan valkoiseksi entisten ruskean, harmaan ja valkoisen sijaan. Sen vuoksi on syytä tunnistaa eri suunnittelijoiden ominaispiirteet, jotta ne voidaan huomioida julkisivukunnostuksissa.

Lisäksi yhtenä lähiön arvona voidaan pitää sitä, että alue on toteutunut yhtenäisesti. Yksittäinen lähiörakennus ei kerro ajastaan niin paljon kuin suurempi rakennusten kokonaisuus kuten kokonainen lähiö. Silloin on nähtävissä myös arkkitehtuurin variaatiota sekä kaupunkirakenteen erityispiirteet. Esimerkiksi yksittäinen Runosmäen kerrostalo ei ole niin arvokas yksistään, vaan arvoa lisää sen hahmottuminen osana laajempaa kompaktikaupungin rakennetta.

Tietyllä tapaa arvona voidaan pitää myös tyypillisyyttä. Näin ajateltuna myös lähiöarkkitehtuuri on hyvin merkittävää, sillä sitä on Suomessa niin paljon. Modernin aikakauden rakennukset hallitsevat kaupunkikuvaamme. Rakennukset alkavat vähitellen olla siinä iässä, että niihin voidaan suhtautua kuin rakennusperintöön. Tärkeimmäksi asiaksi nouseekin rakennusten edustavuus ja säilyneisyys.

## 8.2 Lähiöiden kehittäminen

Kestävän kehityksen mukaisesti myös lähiöiden kehittämisessä olisi otettava huomioon sosiaalinen, ekologinen, taloudellinen ja kulttuurinen kestävyys. Koska paljon asioita on otettava huomioon, ei kehittäminen ole yksinkertaista. Tässä työssä näkökulma on ollut pitkälti kulttuurinen.

Tällä hetkellä on käynnissä useita lähiöihin liittyviä hankkeita. Esimerkiksi Tampereen teknillisen yliopiston toteuttaman Monikko-hankkeen tarkoituksena on

kehittää yhteisöllistä asumis- ja toimintaympäristöä. Turun osalta pilottikohteena on Jyrkkälä, jonne suunnitelma on valmistunut. (Tampereen teknillinen yliopisto 2012.) Runosmäki taas on yksi Oulun yliopiston koordinoiman Klikk-hankkeen kohteista. Hankkeen tavoitteena on luoda kokonaisvaltainen konsepti lähiökerrostalojen korjaamiseen ja laajentamiseen. Erityisenä kohteena on tutkia puu- ja elementtirakenteiden käyttöä osana korjaamista. (Oulun yliopisto 2012.)

Turkuun on suunnitteilla pikaraitiotie. Tämänhetkisten suunnitelmien mukaan raitiotie tulisi myös Runosmäkeen. Tällä hetkellä todennäköisenä pidetään, että raitiotie kulki Nätinummelta metsäalueen kautta Runosmäkeen edeten Piiparinpolkua pitkin. Siinä yhteydessä on huomioitava, etteivät Runosmäen ympärillä olevien virkistysalueiden luontoarvo eikä asukkaiden virkistysmahdollisuudet heikkene. Lisäksi Piiparinpolun arvo kävelykatuna on taattava. Kävelylle on jätävä riittävästi tilaa ja liikkumisen on oltava turvallista.

Runosmäkeen on suunnitteilla myös täydennysrakentamista. Kortteliin 2 suunnitellaan kerrostalon rakentamista liikerakennuksen tilalle (asemakaava 7/2012). Aurinkolaakson länsipuolella oleva teollisuusalueen viereen, luonnonpuistoalueelle kaavoitetaan teollisuustontti energiantuotantolaitosta varten. Alueella on tarkoitus sijoittaa Runosmäen uusi lämpökeskus (asemakaava 7/2012). Myös palvelukodin toiminnan laajentaminen mahdollistetaan käynnissä olevalla asemakaavanmuutoksella (asemakaava 3/2011). Lisäksi käynnistyneen Klikk-hankkeen myötä tarkastellaan täydennysmahdollisuuksia koko Runosmäen alueella.

Suikkilan pohjoispuolelle on vireillä ”Suikkilan kartanon” asemakaava (36/2006), joka on tällä hetkellä ehdotusvaiheessa. Kortteli 61 laajenee ja siihen tulee lisää rivitaloasutusta. Tällä hetkellä kortteleiden 59 ja 61 välissä on tyhjää tilaa eikä laajennus muuta ratkaisevasti kaupunkirakennetta, vaan ennemminkin yhtenäistää aluetta. Muuten asemakaava-alue sijoittuu Suikkilan lähiön pohjoispuolelle, jonne kaavoitetaan sekä pien- että kerrostaloja. Suikkilan ja tulevan alueen erottaa toisistaan niiden väliin jäävä Kustavinpuisto.

Edellä mainittujen ja muiden täydennys Hankkeiden yhteydessä on huomioitava, että olemassa olevien rakennusten arvot eivät ole uhattuna. Täydentämisen on oltava harkittua ja se on ajateltava alueen ominaispiirteiden mukaan. Esimerkiksi Runosmäki ja Suikkila ovat hyvin erilaisia alueita. Runosmäkeen voi kaavoittaa hyvinkin kaupunkimaista asumista ilman, että alueen kaupunkikuva ja rakenne muuttuvat ratkaisevasti. Suikkilassa sitä vastoin olisi kunnioitettava metsälähiön piirteitä ja sijoitettava rakennukset väljemmin ja maaston muotoja mukaillen. Molempien, samoin kuin monien muiden lähiöiden, vahvuutena olevien virkistysalueiden säilyminen on turvattava. Vaikka aluetta täydennettäisiin, on taattava riittävän laajat ja yhtenäiset virkistysalueet. Se on tärkeää niin ekologiselta kuin sosiaaliselta kannalta.

Sen lisäksi, että täydennysrakentamisen on sopeuduttava alueen luonteeseen, on myös alueen yhtenäisyyteen kiinnitettävä muutenkin huomiota. Yhtenä arvona voi pitää sitä, että se kertoo ajasta, jolloin Suomeen on rakennettu suuri osa rakennuksistamme tiettyä tekniikkaa soveltaen. Kokonaisuuden säilymisestä on tärkeää huolehtia, sillä se kertoo enemmän rakentamisajankohdasta kuten aluerakentamisen piirteistä. Rakennusten julkisivumuutokset tulisi tehdä hallitusti kokonaiskuvaa silmälläpitäen. Monenkirjavien ratkaisujen sijaan olisi kiinnitettävä huomiota alueen yhtenäisyyteen. Tässä apuna voisi olla alueelle laadittava yleissuunnitelma, jolloin aluetta olisi helpompi tarkastella johdonmukaisesti.

Itse rakennusten kehittämisessä on monia haasteita. Rakennusten alkuperäiset piirteet arkkitehtuurin ja rakennustekniikan osalta olisi määriteltävä ja korjausten yhteydessä tärkeimmät arvot, kuten julkisivun aihe, olisi mahdollisuuksien mukaan säilytettävä. Elementtirakentamisen seurauksena syntyneiden elementtisaumojen tilalle on jopa maalattu viivoja julkisivukunnostusten yhteydessä. Myös monien julkisivujen aiheen osana oleva ikkunan ympärillä tai sen alla oleva erivärinen korosteosa on säilytetty maalaamalla.

Kaikesta huolimatta on hyvä muistaa, etteivät rakennusten arkkitehtoniset tai rakennushistorialliset arvot saa mennä kaiken muun edellä. Saneerausten yhteydessä on yhä enemmän kiinnitettävä huomiota rakennusten ekotehokkuuteen ja muihin ekologisiin näkökohtiin. Eräs hyvin merkittävä asia on myös ra-

kennuksen käyttöarvo. Rakennuksen säilymisen kannalta on tärkeää, että se on käytössä. Sen vuoksi on aina kiinnitettävä huomiota siihen, että rakennus on tarkoituksenmukainen.

Monien asioiden yhteensovittaminen on aina haastavaa eikä asioissa saa olla liian kapeakatseinen. Vain yhden näkökulman varassa ei voida ratkaisuja tehdä, vaan vaaditaan myös kompromisseja. Lähiöiden kulttuuristen arvojen tarkastelu on kuitenkin syytä tuoda sosiaalisen ja ekologisen näkökulman rinnalle. Ei ole viisasta pyyhkiä täysin pois lähiörakentamisen ajasta kertovaa arkkitehtuuria. Sen sijaan olisi kestävä kehityksen nimissä säilytettävä kaupunkikuvassamme viitteitä tästä suuresta rakentamisen aikakaudesta.



## LÄHTEET

### Tutkimusaineisto:

Arkkitehtipiirustukset (rakennuslupakuvat). Turun kaupunginarkisto. Puolalankatu 5, Turku.

Arkkitehtipiirustukset (rakennuslupakuvat). Turun kaupungin rakennusvalvontatoimiston arkisto. Puolalankatu 5, Turku.

Asemakaavat ja asemakaavanmuutokset selostuksineen. Turun kaupunki, asemakaavatoimisto, Turku.

### Lähdeaineisto:

Antikainen, J. 2012. Turun lähiöiden suunnittelijat ja arkkitehtoniset erityispiirteet. Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusvirasto, yleiskaavatoimisto. Saatavissa <http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=156976&GUID={3EE53F7C-A913-49EE-A0FB-3181FCBDBEE6}>

Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen Ky 1978. Turun yleiskaava 1976.

Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen 1968. Turun yleiskaava. Alustava luonnos 15.3.1968. Kartta: Turun yleiskaava luonnos v. 2000.

Blom, K. 2004. Kaupunkisuunnittelua Jyväskylän Kekkolassa. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, yhteiskuntapolitiikka. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Blom Kartta Oy 2011. Viistoilmakuvat.

Elo, R. 2011. Lähiöuudistus Suomessa: yhdyskuntatyöstä Lähiöuudistus 2000-ohjelmaan. LuK-tutkielma. Maantieteen ja geologian laitos, maantiede. Turku: Turun yliopisto.

Eskola, A. 2002. Vantaan moderni rakennuskulttuuri 1930–1979. Inventointiraportti. Vantaan kaupunki C15:2002, Vantaan kaupunginmuseon (VKM) julkaisuja nro 12, KSY 9/2002. Vantaa: Vantaan kaupunginmuseo & Vantaan kaupunkisuunnitteluyksikkö.

Hankonen, J. 1994. Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Tampere: Gaudeamus Kirja; Otatiето Oy & TTKK Arkkitehtuurin osasto.

Hellman P. & Orrenmaa P.-L. 2010. Keski-Vuosaari. Korjaustapaohjeet. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2010:3. Helsinki: Helsingin rakennusvalvontavirasto & Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Saatavissa [http://www.hel2.fi/ksv/julkaisut/julk\\_2010-3.pdf](http://www.hel2.fi/ksv/julkaisut/julk_2010-3.pdf)

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Kanerva, A. 2006. Turun Hirvensalossa sijaitseva Vähä-Haarlan asuinalue asukkaiden silmin. Tutkielma. Maantieteen laitos, maantiede. Turku: Turun yliopisto.

Kastman, M. 2011. Mielikuvia Turun Jäkärän lähiöstä. Pro gradu -tutkielma. Maantieteen ja geologian laitos, maantiede. Turku: Turun yliopisto.

Keppola, E. 2012. Lähiöissä tikittää tuplapommi. Taloussanomien 9.8.2012. Viitattu 18.8.2012 <http://www.taloussanomien.fi/asuminen/2012/08/09/lahioissa-tikittaa-tuplapommi/201232783/310>

- Konstari, T. 2011. Arvokkaita asuinalueita vai ankeaa arkkitehtuuria? Lähiöiden suojele – esimerkkinä Iso-Heikkilä ja Patterinhaka. LuK-tutkielma. Maantieteen ja geologian laitos, maantiede. Turku: Turun yliopisto.
- Laakso, V. 1980. Turun kaupungin historia 1918–1970. Turku: Turun Sanomat.
- Laisaari, O. 1952. Turun yleiskaava ja kaupungin kehittämissuunnitelma. Turku: Turun sanomalehti ja kirjapaino osakeyhtiö.
- Latikka, M. 1980. ”Laps’ Suomen Turussa”. Turun asuntoalueet lasten ja lapsiperheiden silmin. Selvitys viidestä asuntoalueesta havaintojen ja haastattelujen valossa. Turku: Turun kaupunki.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132.
- Museovirasto & ympäristöministeriö 2012a. Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä. Viitattu 29.8.2012 [http://www.rakennusperinto.fi/muuta\\_sisaltoa/kasitteisto](http://www.rakennusperinto.fi/muuta_sisaltoa/kasitteisto)
- Museovirasto & ympäristöministeriö 2012b. Keski-Suomen moderni rakennusperintö inventoidaan perusteellisesti. Viitattu 18.7.2012 [http://www.rakennusperinto.fi/news/fi\\_FI/Keski-Suomen\\_moderni\\_rakennusperinto\\_inventoidaan\\_perusteellisesti/](http://www.rakennusperinto.fi/news/fi_FI/Keski-Suomen_moderni_rakennusperinto_inventoidaan_perusteellisesti/)
- Oulun yliopisto 2012. Klikk. Tuotantotalouden osasto. Viitattu 17.9.2012 <http://www oulu.fi/tuotantotalous/node/10057>
- Pöyry 2012. Turun kaupunkiseudun rakennemalli 2035. Loppuraportti 2.4.2012. Saatavissa <http://www.turku.fi/public/default.aspx?contentid=332456&nodeid=17318>
- RKY 2009. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Viitattu 27.8.2012 <http://www.rky.fi>
- RKY 1993. Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16. Helsinki: Museovirasto & ympäristöministeriö.
- Runosmäkiseura Ry 2012. Runosmäki. Viitattu 22.4.2012 <http://www.runosmaki.com/>
- Sannemann, J. 1999. Olavi Laisaaren arkkitehtuurikäsitelmä ja sen ilmeneminen Iso-Heikkilän lähiössä. Pro gradu -tutkielma. Taidehistorian laitos, taidehistoria. Turku: Turun yliopisto. Saatavissa <http://www.scribd.com/doc/13326826/gradu>
- Tampereen kaupunki & Pöyry Environment Oy 2010. Tampereen keskustan ulkopuolisten 1960- ja 70-luvun asuinalueiden inventointi ja arvottaminen. Tampere: Tampereen kaupunki. Saatavissa <http://www.tampere.fi/material/attachments/t/5odo289cn/lahioidenarvottaminen.pdf>.
- Tampereen teknillinen yliopisto 2012. Monikko. Viitattu 17.9.2012 <http://wiki.tut.fi/Monikko>
- TeklaGIS-paikkatietojärjestelmä 2012. Väestötiedot.
- Turun kaupunginarkisto 2012. Arkkitehtipiirustus, rakennustunnus 853-85-1-2-1. Turku: Turun kaupunginarkisto, Puolalankatu 5. Löydettävissä osoitteella Piiparinpolku 7.
- Turun kaupungin asunto- ja maankäyttöohjelma vuosille 2009–2013. Kaupunginvaltuusto 5.10.2009 § 219. Turku: Turun kaupunki. Saatavissa <http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=11982&culture=fi-FI&contentlan=1>
- Turun kaupunginhallitus 9.5.2005. Turun kaupungin lausunto Museoviraston esityksestä valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä. Turun kaupunginhallituksen kokous §389.

Turun kaupungin rakennusjärjestys 2007. Saatavissa  
<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?uielementsiz=2&nodeid=11840>

Turun kaupungin rakennusperintöohjelma 2012. Luonnos 28.8.2012.

Turun kaupungin yleiskaavatoimisto 2012a. Kartta lähiökehästä.

Turun kaupungin yleiskaavatoimisto 2012b. Yleiskaava 2035. Lähtökohdat ja tavoitteet - raporttiluonnos 29.6.2012. Saatavissa [www.turku.fi/yleiskaava2035](http://www.turku.fi/yleiskaava2035)

Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusvirasto. Arkisto. Rakennusvuodet & valokuvat.

Turun kaupunki 2012a. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimen koordinoima hyvinvointihanke 2011–2015. Viitattu 16.9.2012

<http://www.turku.fi/public/default.aspx?contentid=327654&nodeid=18334>

Turun kaupunki 2012b. Kaavoitus. Viitattu 29.5.2012

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?uielementsiz=4&nodeid=11977>

Turun kaupunki 2012c. Maakuntakaavoitus. Viitattu 17.9.2012

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=11978&culture=fi-FI&contentlan=1>

Turun kaupunki 2012d. Yleiskaavoitus. Viitattu 17.9.2012

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=11979&culture=fi-FI&contentlan=1>

Turun kaupunki 2012e. Asemakaavoitus. Viitattu 17.9.2012

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=11981&culture=fi-FI&contentlan=1>

Turun kaupunki 2012f. Kaavoituskäsitteitä: asemakaava, kaava. Viitattu 10.10.2012

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=11985&culture=fi-FI&contentlan=1>

Turun lähiöuudistusstrategia 2001. Turun kaupunginvaltuuston kokous 4.6.2001. Pöytäkirja § 202. Viitattu 27.8.2012 <http://www05.turku.fi/ah/kv/2001/0604010x/536570.htm>

Turun Kiinteistöliikelaitos 2012. Paikkatietoaineisto, karttamateriaali.

Turun Kiinteistöliikelaitos 2010. Paikkatietoaineisto, ilmakuvat.

Turun museokeskus 2012. Maakunnallinen rakennustutkimus. Viitattu 21.4.2012

<http://www.turku.fi/public/default.aspx?contentid=4504>.

Turun yleiskaava 2010 1995. Turku: Turun kaupungin kiinteistö- ja rakennusvirasto, kaavoitusasto.

Turun yleiskaava 2020 2001. Turku: Turun ympäristö- ja kaavoitusvirasto, yleiskaavatoimisto.

Turvallinen kaupunki 2012. Turvallisuus rakennetun ympäristön suunnittelussa. Lähiöt ja asuinalueet. Viitattu 21.4.2012 <http://www.turvallinenkaupunki.fi/suunnittelukohteet/lahiot-asuinalueet>.

Varsinais-Suomen liitto 2012. Varsinais-Suomen liitto. Viitattu 17.9.2012 <http://www.varsinais-suomi.fi/>

Ympäristöministeriö 2012a. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Viitattu 18.8.2012

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1112&lan=fi>

Ympäristöministeriö 2012b. Suomen rakentamismääräyskokoelma. Viitattu 18.8.2012

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=321569&lan=fi>

Ympäristöministeriö 2012c. Rakentamisen ohjaus. Viitattu 18.8.2012

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=407743&lan=FI>

Ympäristöministeriö 2011a. Lähiöiden kehittäminen. Viitattu 20.4.2012  
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=225560&lan=fi&clan=fi>

Ympäristöministeriö 2011x. Maankäytön suunnittelu. Viitattu 8.10.2012  
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=4015>

Yle 2012. Tehtävä lähiössä. Viitattu 20.4.2012 <http://tv1.yle.fi/ohjelmat/asia/tehtava-lahiossa>